

Současné problémy české Vězeňské služby a návrhy na zlepšení jejího financování

Bc. Jana Landorová

Diplomová práce
2013

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana Landorová**
Osobní číslo: **M11364**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná správa a regionální rozvoj**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Současné problémy české Vězeňské služby a návrhy na zlepšení jejího financování**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Popište hlavní historické milníky vývoje vězeňské služby na území ČR.
- Charakterizujte postavení a organizační strukturu Vězeňské služby ČR.
- Vymezte základní prameny práva dotýkající se správy v oblasti vězeňské služby.

II. Praktická část

- Provedte analýzu současné situace české Vězeňské služby ČR, i její finanční a materiální zabezpečení.
- Porovnejte fungování Vězeňské služby ČR a slovenského Zboru väzenskej a justičnej stráže.
- Navrhněte možnosti zlepšení fungování správy na úseku Vězeňské služby České republiky.

Závěr

Rozsah diplomové práce: cca 70
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

FÁBRY, Anton. Penológia. Bratislava: Eurokódex, 2009, 264 s.

ISBN 978-80-89447-01-5.

MALÁ, Drahomíra. Vězeňství po česku. Tišnov: Sursum, 2003, 129 s.

ISBN 80-7323-062-3.

PLAČEK, Michal. Koncepce strategického controllingu ve Vězeňské službě ČR. 1. vyd.

Ostrava: Key Publishing, 2011, 100 s. ISBN 978-807418-094-1.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Petr Šimek**
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
Datum zadání diplomové práce: **3. února 2013**
Termín odevzdání diplomové práce: **2. května 2013**

Ve Zlíně dne 3. února 2013

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

RNDr. Oldřich Hájek, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹;
- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému,
- na mou bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²;
- podle § 60³ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

¹ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

- (1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.
- (2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.
- (3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

² zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

- (3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

³ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

- podle § 60⁴ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že:

- jsem bakalářskou/diplomovou práci zpracoval/a samostatně a použité informační zdroje jsem citoval/a;
- odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně ..... 29. dubna 2013

.....

⁴ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.
- (3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem této diplomové práce je seznámit se s aktuálními problémy ve Vězeňské službě České republiky a poskytnout návrhy na jejich možné řešení s důrazem na financování instituce. Teoretická část čtenáře seznámí s historií trestu a vězeňství ve světě i v českých a slovenských zemích. Dále nabídne pohled na právní úpravu problematiky a nastíní organizační strukturu Vězeňské služby České republiky. V praktické části vás autorka nejprve seznámí s aktuálním obrazem organizace, jejími představiteli a nadřízeným orgánem. Poté zmapuje fyzický počet věznic a vězeňského obyvatelstva, finanční stránku vězeňství v České republice a personální zabezpečení této instituce. Následně se zaměří na slovenský Zbor väzenskej a justičnej stráže a porovná jej s českou Vězeňskou službou. V poslední části práce popíše návrhy na zlepšení či odstranění problémů, které trápí Vězeňskou službu České republiky.

Klíčová slova:

Vězeňská služba, trest, finanční stránka, věznice, generální ředitel, personální zabezpečení.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to become familiar with current issues in the Prison Service of the Czech Republic and to provide suggestions for possible solutions with an emphasis on finances. The theoretical part will acquaint readers with the history of punishment and prisons all around the world and in the Czech and Slovak lands. Then the author will offer the reverse perspective on legislation outlining and organizational structure of the Prison Service of the Czech Republic. In the practical part, the author will first introduce the current image of the organization, its leaders and the governing body. After that she will map the physical number of prisons and prison population, the financial aspects and the staff of the Prison Service of Czech Republic. Next the focus will move to Slovak prison service and author will compare it with the Czech prison institution. The last part of the thesis describes author's suggestions for improvements of issues of Prison Service of Czech Republic.

Keywords:

Prison Service, Punishment, Prisons, Finance, Director General, Staff.

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své diplomové práce Mgr. Petru Šimkovi za cenné rady, podněty a zpětnou vazbu, které mi pomohly zformovat práci v podobě, kterou držíte v rukou. Vedle něj bych chtěla poděkovat i tiskové mluvčí Vězeňské služby České republiky kpt. Ing. Mgr. Gabriele Pohlové za ochotné poskytnutí informací, na které jsem se jí dotazovala.

Motto:

„Spravedlnost je jen úhel pohledu.“

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 HISTORIE TRESTU A VĚZEŇSTVÍ	14
1.1 MEZINÁRODNÍ ÚPRAVA VĚZEŇSTVÍ V 19. A 20. STOLETÍ.....	17
1.1.1 OSN	17
1.1.2 Evropa	18
1.2 ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ V OBDOBÍ HABSBUŘSKÁ MONARCHIE.....	20
1.3 ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA	21
1.3.1 Protektorát Čechy a Morava	22
1.4 POVÁLEČNÉ OBDOBÍ (1945 AŽ 1989).....	22
1.5 OBDOBÍ PO LISTOPADU 1989 A PO VZNIKU SAMOSTATNÉ ČESKÉ REPUBLIKY	23
2 ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA	26
2.1 ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY	26
2.2 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	27
2.3 ZÁKON Č. 555/1992 SB., O VĚZEŇSKÉ SLUŽBĚ A JUSTIČNÍ STRÁŽI ČESKÉ REPUBLIKY	28
2.4 ROZPOČTOVÁ PRAVIDLA A HOSPODÁŘSKÁ ČINNOST	29
2.4.1 Vyhláška č. 93/2001 Sb., o hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR.....	30
2.5 VZTAH K PRACOVNÍKŮM	31
2.6 VZTAH K OBVINĚNÝM A ODSOUZENÝM OSOBÁM.....	32
2.6.1 Nařízení č. 365/1999 Sb.	36
2.6.2 Co je to detence?.....	36
2.7 KONCEPCE ROZVOJE ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ DO ROKU 2015	37
3 ORGANIZACE VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY	39
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 SOUČASNÝ STAV VĚZEŇSTVÍ A VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY	44
4.1 MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI	44
4.2 GENERÁLNÍ ŘEDITELÉ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR	48
4.3 VĚZNICE V ČESKÉ REPUBLICE	53
4.4 KAPACITA VĚZNIC.....	57
4.4.1 Možnosti řešení přeplněnosti věznic	61
4.4.2 Alternativní tresty a role Probační a mediační služby.....	71
4.5 VĚZNĚNÉ OSOBY VE SVĚTĚ A MEZINÁRODNÍ KONTAKTY VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR	74
4.6 FINANČNÍ STRÁNKA	77
4.6.1 Nejdražší věznice.....	80
4.6.2 Hospodářská činnost.....	83
4.7 ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH.....	84
4.7.1 A finanční ohodnocení za práci?	87

4.8	VĚZEŇSKÁ SLUŽBA A DOTAČNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE	88
4.9	PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR	92
4.9.1	Kauzy Vězeňské služby ČR	96
5	ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE	101
5.1.1	Organizační struktura	101
5.2	VĚZNICE NA SLOVENSKU.....	102
5.2.1	Zaměstnanci Zboru	106
5.3	FINANČNÍ SITUACE	107
5.4	ZAMĚSTNÁVÁNÍ VĚZŇŮ NA SLOVENSKU.....	108
6	ÚHEL POHLEDU ANEB NÁVRHOVÁ ČÁST	112
6.1.1	Zainteresanost	113
6.1.2	Alternativa	116
6.1.3	Vymahatelnost pohledávek	118
6.1.4	Fondy EU	119
6.1.5	Nejen o financích.....	121
	ZÁVĚR	125
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	128
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	133
	SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	135
	SEZNAM TABULEK.....	136

ÚVOD

Morálka. Spravedlnost. Pravidlo. Právo. Provinění. Trest. Pojmy, se kterými jste se již za svého života jistě setkali. Některé na svém významu ztrácí, jiné posilují. Stávají se z nich hesla. Upadají v zapomnění. Dnešní společnost je chápe jinak než naši předkové. Všechna jsou ale známá i malým dětem. Každý si hluboko ve své mysli nosíme vžitý kodex, podle kterého porovnáváme dobré a zlé činy. Maminky nám říkají, co nesmíme dělat, jak se máme chovat při které příležitosti. Učitelé nám rozšiřují tento výčet o další položky. Legislativci vydávají předpisy, dle kterých se musí řídit každý občan. Pokud je daná norma porušena, následuje sankce. Za pomalovanou stěnu voskovkami týden zákaz dívání se na televizi. Za poškozené školní zařízení snížená známka z chování. Za krádež v obchodě peněžitá pokuta a prospěšné práce. Za vraždu vězení. Spartánsky vybavená místnost s postelí, zamřížované okno i dveře. Za dveřmi ozbrojený dozorce. Temné chodby s dveřmi, stejnými a vybavenými mřížemi. Za tlustou zdí budovy dvorek s pásem zeleně. Za ním vysoká zeď s ostnatým drátem. Za ostnatým drátem příslib slunce a normálního života.

Jací jsou lidé pobývající za tou zdí? Jaké jsou současné podmínky pro věznění v České republice? Lidé se od zvířat mimo jiných znaků odlišují také určitými společensky nastavenými pravidly, jejichž dodržování si společnost vynucuje pod pohrůžkou odplaty. Právě proto vznikl institut trestu. Tato role trestání postupně s vývojem celého lidstva ustupuje do popředí a je více kladen důraz na nápravu provinilce. Souhrnně mluvíme o humanizaci vězeňství. Vězni již dávno nejsou považováni za osoby, se kterými lze zacházet dle libovůle vězňatele (tedy i těmi nejkrutějšími způsoby). I přes výkon trestu za jejich čin jsou jim ponechána jistá ústavou zadaná práva, i když v upravené podobě. Tento luxus, tedy zajištění vězni důstojný výkon trestu odnětí svobody nelze poskytovat ve společnosti bez peněžního základu. Jde o finančně náročnou sféru národního hospodářství, která vykazuje takřka nulové příjmy oproti vysokým výdajům. V mnohých lidech tato situace vyvolává pocit nespravedlnosti. Proč by oni jako spořádaní občané měli platit daně, ze kterých je financováno ubytování nepoctivců, kteří provedli nějaký trestný čin? Protože je to norma? Protože si to vyžadují ti, kteří se považují za vyspěleji uvažující jedince? Problematika vězeňství je velmi atraktivní z hlediska možné skandálnosti tématu. Otázka zacházení s vězni. Diskuze o možnosti znovuzavedení trestu smrti. Zprávy o zkorumpovaných příslušnících vězeňské služby. Problematika organizovaného zločinu řízeného z vězení. Pohled společnosti na vězení jako na hotel pro odsouzené. Ve své práci se nebudu zabývat otázkou

spravedlnosti dnešního standardního systému vězeňství. Toto je téma pro filozofickou diskuzi na jiné fakultě.

Mou pozornost přilákalo toto téma kvůli svým problémům, zejména těm finančním. Zaměřila jsem se na instituci, která v naší republice zabezpečuje řádný výkon trestu a vazby. Na následujících stránkách se s vámi vypravím do míst, kde by se jen málokdo chtěl ocitnout dobrovolně. Abychom se dostali do obrazu a poznali problematiku v souvislostech, začneme pěkně od začátku. Věznění osob je projevem trestu za spáchání nějakého nepřilíš úslužného činu. Vydáme se tedy do minulosti, kdy zjistíme, že samotný vznik vězeňství je spjat nejen s pokrokovými myšlenkami celé společnosti, ale i s ekonomickou situací vězňů. Poté se z celosvětových dějin přesuneme na území našeho státu a zjistíme, jak se vězeňství měnilo v průběhu více než století v české, moravské, slezské a slovenské zemi. Z minulosti se vrátíme do naší přítomnosti a podíváme se na právní úpravu této problematiky. Následně si prohlédneme organizační strukturu Vězeňské služby České republiky. Praktickou část otevřeme pohledem na současnou situaci české instituce zajišťující úkony vězeňství. Nejprve se zaměříme na nadřízený orgán a poté se seznámíme s nejvyššími představiteli organizace. Přepočítáme vězňů v České republice a jejich kapacitu dáme do souvislosti s počtem vězňů. Následně se zastavíme u finanční stránky vězeňství. Zkontrolujeme výši příjmů a výdajů Vězeňské služby České republiky a jejich vývoj v novém tisíciletí. V očích veřejnosti tuto instituci utopíme ve špinavých vodách díky připomenutí nejnovějších kauz příslušníků organizace. Ohlédneme se přes východní hranice a seznámíme se se slovenskou obdobou Vězeňské služby České republiky. Zbor väzenskej a justičnej stráže nám poskytne informace o svém současném postavení. V oblasti financí nás u české i slovenské vězeňské instituce bude zajímat zaměstnávání vězňů. Jako poslední bod práce si dovoluji navrhnout možnosti na zlepšení celkové situace v českém vězeňství. Tento bod měl být omezen na financování, ale po celkovém zhodnocení problematiky jsem se rozhodla svůj pohled rozšířit i na nefinanční sféru.

Má práce by měla přinést ucelený pohled na Vězeňskou službu České republiky s přihlédnutím k současné finanční situaci instituce. Měla by poskytnout informace o penězích, které jsou do této instituce vloženy, o vývoji jejich výše. Připomínat by měla utříděnou mozaiku, která podává výpověď o Vězeňské službě České republiky a jejích představitelích. Práce bude napsána jako literární dílo, bude odlehčována mým pohledem na věc, místy sarkastickým až kritickým. V průběhu psaní se budu snažit odpovědět na celou řadu otázek, které jsem si položila. Kdo zajišťuje výkon trestu a vazby v České republice?

V jakém stavu z pohledu kapacity jsou české věznice? Jaké problémy trápí z mého pohledu české vězeňství nejvíce? Slovensko je nám stále velmi blízké - jaká instituce zabezpečuje oblast vězeňství zde? Existují možnosti, kterými by se postavení Vězeňské služby zlepšilo? Obecně cílem mé práce je podat informace o současnosti Vězeňské služby a nastínit řešení problému, se kterými se potýká.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE TRESTU A VĚZEŇSTVÍ

Trest. Představuje určitou formu odplaty za chování, které jde proti zvyklostem, právnímu řádu, morálce společnosti. Trest se vine dějinami lidstva od jeho počátků. Tak dlouhá je i historie zločinu, v prvopočátcích tedy spíše v podobě provinění se proti zvyklostem daného lidského společenství. Aby nějaký skutek mohl být označován jako trest, musí splňovat jeden charakteristický znak. Musí jít o zásah do lidských práv trestaného, o jejich omezení. Zároveň trestaný získává nová práva spjatá s výkonem trestu. V současné době si s pojmem trest spojíme většinou nedobrovolný pobyt odsouzeného ve vězeňském zařízení, i když má mnohem více podob. Napříč staletími se právě trest odnětí svobody vyskytoval výjimečně, kvůli své finanční i materiální náročnosti. Také psychologická stránka trestu se v průběhu dějin měnila. Dnes penologie, což je věda spojující výzkum v oblasti vězeňství s jeho restorativní funkcí, dává především důraz na nápravu vězně. V minulosti měl trest především podobu odplaty za trestný čin. (Dianiška, 2009) Ruka spravedlnosti si v minulosti musela vymýšlet a také velmi pilně vymýšlela různé formy trestání, které si teď připomeneme.

První podobou trestu bylo i dnes známé vyhoštění. V minulých dobách toto vyhoštění mělo podobu vyhnání z kmene, což můžeme označit jako první charakteristický znak pro trestání – izolaci. Vyhnáný jedinec byl nechán napospas přírodě, jiným nepřátelským kmenům a existovala jen nepatrná naděje, že by dokázal sám přežít. (Fábry, 2009)

S rozvojem starověkých států se začínala objevovat nová podoba izolace. Lidé byli trestáni deportací do kolonií, objevovali se i tresty „servi poenae“, tedy otrokem z trestu. Lidé byli zbaveni práv právoplatného občana a stali se z nich otroci, kteří ve Starověku neměli téměř žádná práva a byli považováni spíše za věc. S věznicemi se nikdo v této době nestavěl. Tedy až do období vlády Tulia Hostillia (odhadováno na léta 500 až 400 před naším letopočtem), který ve starověkém Římě nechal postavit prapředka dnešních vězení, věžovitou stavbu, kterou pojmenoval „robur“. Ve starověkém Římě se objevovali i specifické formy věznění – věznění dlužníků. V této podobě trestu věřitel stanovil dlužníkovi nějakou povinnost, jíž dotčený splatil svůj dluh. Rozšířilo se i stavění objektů určených na věznění odsouzených, které se označovali jako „carcel“. Nicméně nebyly používány jako dnes pro výkon trestu, ale spíše fungovali jako zabezpečovací zařízení. Již ve Starověku se začalo uvažovat o trestu jako o nápravné instituci, než o odplatné. Přispěli k tomu i tehdejší filozofové jako Seneca či Platón. (Fábry, 2009)

Po nástupu feudalismu nastal odklon od staveb pro věznění odsouzených. Moc v té době drželi v rukou feudálové, kteří představovali pro své poddané i soudce. Protože stavba a správa vězení stála nemalé peníze, feudálové se přikláněli spíše k tělesným trestům (mučení) či přímo k újmě na životě (ve stanovení podoby poprav byli velmi vynalézaví). Každý feudál si také tresty pro své poddané vymýšlel sám, takže nemůžeme hovořit o sjednocené podobě výkonu trestu. Postupně se ale výkon trestu začal uplatňovat v sedmi základních podobách. Existovaly církevní žaláře, pracovní domy, vojenské žaláře a vězení. U nich by vás jistě napadlo, že sloužili pouze pro členy armády. Tuto mýlku vám vyvrátím. Feudálové, kteří neměli na jiné vězení, prostě prodali odsouzenou osobu armádě. Zde musel vězeň většinou vykonávat společnosti prospěšné práce. V návaznosti na tradici ze Starověku existovalo i středověké věznění dlužníků, kde ale namísto věřitele trest určoval soudce. V přímořských zemích se začali posílat lidé na galeje – tedy odsouzení byli připoutáni v lodi a museli veslovat. Obdobou galejí ve vnitrozemských státech bylo burlactví. Tzv. burlaci (které mnozí znají jen díky jedné písničce od známé české hudební skupiny) byli trestanci, kteří museli táhnout loď proti proudu řeky. Burlaky jste mohli nejčastěji potkat při toku řek Volha, Dunaj či Tisa, trest byl vykonáván ale i při jiných vodních tocích. Velmocí také využívali jako trest deportaci do kolonií, známou již od dob starověkých států. Například Anglie posílala své vězně do Austrálie, Francie do Kanady a Rusko na pro-mrzlou Sibiř. Zde byly v období carského Ruska zřizovány tzv. kartogy, v nichž odsouzení vykonávali těžbu nerostných surovin či dřeva. K pobytu v jednom takovémto táboru byl odsouzen i Fjodor Dostojevski či Piotr Wysocki. Kartogy jsou považovány za předchůdce nechvalně známých gulagů. Pro šlechtu pak existovalo hradní vězení – typickými hrady známými tímto výkonem trestu jsou Tower, Bastila, či brněnský Špilberk. Nejtvrďší podobu věznění ve Středověku ale představovali temnice. Většinou sklepní místnosti hradů, městských hradeb a opevnění prosté denního světla, obydlené krysami, nevětrané se stávali postrachem odsouzených i kvůli možnosti mučení v těchto prostorách (přikování ke zdi, spoutání řetězy, připevnění koule). Prvním právním dokumentem, světským zákoníkem na našem území bylo již v 9. století dílo sv. Cyrila „Zakon sudnyj ljudem“. Nicméně Středověk vrátil myšlení o vězeňství zpět před Starověk. Trest představoval jakési zadostiučinění za spáchané hříchy a důraz na resocializaci trestaných nebyl kladen. (Fábry, 2009)

Středověký přístup k trestání byl ale neudržitelný v souvislosti s vývojem celého lidstva. Z významných listin o věznění hovořil například slavný „Habeas corpus act“ z roku 1676 vydaný v Anglii, který dovoľoval uvěznit občana jen na základě soudního rozhodnutí.

V 18. století nastává prostor pro požadavek, aby trestání mělo především preventivní charakter. Za určující v tomto ohledu přitom můžeme pokládat „Trestný kodex“ (Code penal) vydaný v roce 1810 Napoleonem Bonaparte, který v širší míře zaváděl trest odnětí svobody. První žaláře ale vznikaly již před vydáním tohoto dokumentu. Většinou vznikly improvizací – byly vytvořeny z bývalých klášterů, vojenských opevnění či hradů. První nápravný dům, Bridwell v Londýně, byl založen již v roce 1553. Toto zařízení nebylo jediným, následně vznikali i nápravné domy v Holandsku a dokonce v 18. století i na Slovensku. Významným nápravným domem byl San Michele, založený v roce 1703 v Římě. Zde pobývali vězni v noci v samovazbách, ale přes den pracovali společně. V předchozí větě jsem prozradila jednu z podob vězeňství v 19. století. Začala být prosazována samovazba, tedy stav, kdy byl vězeň zcela izolován od okolního světa, včetně spoluvězňů a dokonce i dozorců. V roce 1829 ale byla pro nepřilíš výrazný úspěch doplněna o pracovní povinnost. Ve stejném období se rozvíjel také systém mlčení, známý také jako silent system, či auburnský systém. Vězni se sice stýkali, ale bylo vyžadováno mlčení pod pohrůžkou trestů (většinou bití). Kvůli nutnosti zdokonalit samovazbu a systém mlčení vznikl tzv. smíšený systém (také známý jako gentský, tedy ženevský). Vězně rozdělával do několika skupin podle závažnosti trestného činu. A podle skupiny mohli tito lidé pracovat, či byli nuceni odpykat svůj trest na samotce. Obermayerův systém pak individualizoval přístup k vězňům. Podle svého chování byli zařazováni na samotku či na společnou celu, byli i odměňováni za dobře vykonanou práci. Nově rozšiřovaný progresivní systém měl dvě obdoby – anglickou a irskou. Anglický systém odstupňoval pobyt ve vězení pro vězně do tří kroků. V prvním stupni (při příchodu do nástupu výkonu trestu odnětí svobody) byl vězeň zařazen na samovazbu – nesměl pracovat a měl omezený i příděl jídla. V druhém stupni se mu umožnilo pracovat ve dne s ostatními vězni, noc trávil na samotce. Ve třetím stupni byl vězně propuštěn, ale nadále zůstal pod policejním dozorem. Samozřejmě musel mít již za sebou $\frac{3}{4}$ trestu a v prvních dvou stupních se musel chovat slušně. Irský systém představoval vybroušení toho anglického. Mezi druhý a třetí stupeň anglického systém vklínil ještě pobyt v přechodném ústavu, který měl přispět k resocializaci vězně. V této době existovali i další systémy, které byly typické pro konkrétní region. Například uvedu maltský, lístkový, korfský, borstallský, či Witzwilskou pracovní kolonii ve Švýcarsku. Ve stylu vězeňských staveb se začalo uplatňovat tzv. pavilonové řešení. Zajímavostí jsou doporučené parametry cely: šířka 2,2 m; výška 2 m; délka 3,8m. Okno mělo být veliké 1 m² a dveře měly mít rozměry 190x75 cm. Byla prosazována i myšlenka záchodu na každé cele. (Fábry, 2009)

1.1 Mezinárodní úprava vězeňství v 19. a 20. století

Již z minulé kapitoly o historii trestů víme, že ve Starověku i Středověku si každá země trestala odsouzené podle svých pravidel. O možné mezinárodní úpravě přístupu k vězeňství a především k vězňům se pouze snilo v těch nejdivočejších snech. Až v 19. století se začali objevovat čím dál častěji myšlenky na mezinárodní koordinaci vězeňství. Většina zemí se ale zatím spokojila s vysíláním představitelů vězeňství do zahraničí. Ti měli poznat jiný přístup k vězeňství a případně jej v upravené podobě částečně aplikovat v domovské krajině. V Itálii se ale myšlenky mezinárodní spolupráce posunuly z občasných návštěv cizích zemí k pořádání mezinárodních konferencí. Aby šli Italové příkladem, již v roce 1841 uspořádali první konferenci ve Florencii. Myšlenka kongresů se zalíbila i na nadnárodní půdě a o pět let později se uspořádala ve Frankfurtu první oficiální mezinárodní konference o vězeňství. Zde si státy vyměňovali především zkušenosti se samovazbou a názory na trestání mladistvých a mladých dospělých. V Itálii také v roce 1860 vzniklo Vězeňské sdružení, ale mezinárodního významu nabylo až ustanovení Mezinárodního výboru pro vězeňství (Commission Penitentiare Internationale), který uspořádal svůj první kongres v Londýně roku 1872. Ač bylo rozhodnuto, že se bude kongres konat každé dva roky, od toho příštího v roce 1875 (Stockholm) se konference konaly vždy v pětiletých intervalech. V roce 1930 se pak setkání přejmenovalo na Mezinárodní kongres pro trestní právo a vězeňství. Nicméně o dvacet let později tento výbor zanikl a přenechal problematiku vězeňství Organizaci spojených národů (dále jen „OSN“). Než se budu organizaci věnovat více, zmíním se o dokumentu „Základní zásady zacházení s odsouzenými“ z roku 1929. Vydalo jej Společenství národů (předchůdce OSN), ale pro svůj doporučující charakter nenabyl tento dokument nikdy velkého významu. (Fábry, 2009)

1.1.1 OSN

Od roku 1951 se o mezinárodní koordinaci vězeňství stará Organizace spojených národů (dále jen OSN). Oblasti vězeňství se přitom dotýká již „Všeobecná deklarace lidských práv“ (Universal Declaration of Human Rights) přijatá 10. prosince 1948 Valným shromážděním OSN. Ve svém čl. 5 zakazuje mučení. Podle čl. 9 je nepřijatelné svévolné zatčení osoby. Článek 10 zakotvuje právo obviněné osoby se hájit u nezávislého soudu. Článek 11 do podvědomí společnosti vtouká (často dodnes neúspěšně) presumpci nevinoty. Pozdější doplňky pak sice hovoří o zákazu nucených prací, nicméně s poukázáním na sku-

tečnost, že tento zákaz se nevztahuje na pracovní povinnosti vězňů ve výkonu trestu odnětí svobody.

Od roku 1955 se v rámci OSN konají pravidelně každých pět let Mezinárodní kongresy o předcházení zločinnosti a zacházení s pachateli. V jejich rámci již OSN přijala několik dokumentů upravující tuto problematiku. Již v Ženevě roku 1955 byly přijaty „Minimální standardní pravidla zacházení s vězněnými osobami“ (dále jen „Standardy“), které byly schváleny roku 1957. Jde o soubor doporučených rámcových norem, který je sepsán stylem, aby mohl být využit bez ohledu na hospodářské postavení země. Dokument se skládá z úvodu a dvou částí. V první části jsou vypsány základní pravidla zacházení s odsouzenými osobami. Měla by tak být vyloučena diskriminace. Každý vězeň by měl být evidován. Odsouzení by měli být rozděleni podle pohlaví, zdravotního stavu, věku, vězňodlužníci by měli být odděleni od těch, kteří spáchali trestné činy. Standardy také mluví o hygienických podmínkách ve věznicích a nutnosti zajistit vězněným lékařské služby. Také by měla být zachována disciplína ve věznicích, při porušení řádu pak udělení disciplinárních trestů. Ty by ale neměli být tělesné, kruté, nelidské, ponižující a nemělo by být využíváno temnic. Pro resocializaci vězňů se dokument zasahuje o zřízení kulturně-osvětové činnosti v rámci vězení, je doporučováno zejména zbudování knihoven. Dokument hovoří i o zaměstnancích vězeňské služby. Mělo by jít o profesionální personál, důraz je kladen na zaměstnání odborníků z oborů psychologie, psychiatrie, sociálních pracovníků a technických instruktorů. V druhé části popisují Standardy postupy, jak se chovat ke specifickým kategoriím vězněných osob. Rozděluje je přitom do čtyř skupin – na odsouzené, chorobomyslné a duševně nemocné, zadržené (popřípadě osoby ve vyšetřovací vazbě) a dlužníky. Druhý oddíl Standardů byl doplněn roku 1970 rezolucí Hospodářské a sociální rady OSN č. 2076 o pátou skupinu vězňů – zadržené bez vznesení obvinění. (Fábry, 2009)

Zmíním ještě několik dokumentů, které vznikly jako výsledek konferencí: „Deklarace o ochraně všech zadržených a uvězněných osob před mučením a jiným krutým a nelidským nebo ponižujícím zacházením a trestáním“, „Standardní minimální pravidla OSN o výkonu soudnictví nad mladistvými“ a „Deklarace o základních principech soudnictví“.

1.1.2 Evropa

I v evropském prostředí najdeme organizace a jimi vydané dokumenty upravující problematiku vězeňství. Jistě vás napadla Evropská unie, já zmíním ale především Radu Evropy. Při ní jsou zřízeny Evropský výbor pro trestné otázky, Výbor pro spolupráci ve vězeňské oblasti a Direktoriát právních věcí Rady Evropy. Nejvýznamnějším dokumentem je „Ev-

ropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod“ (dále jen „Úmluva“). Název vystihuje plně jeho zaměření. Na obranu proti porušení práv daných touto Úmluvou se můžeme obrátit na známý Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku. Dalšími významnými dokumenty jsou „Evropská úmluva o extradici“, „Evropská úmluva o vzájemné pomoci v trestných věcech“, „Evropská úmluva o dohledu nad osobami podmíněčně odsouzenými nebo podmíněčně propuštěnými“, „Evropská úmluva o mezinárodní platnosti rozsudků trestů“, „Evropská úmluva o převzetí trestního řízení“, „Evropská úmluva o odevzdávání odsouzených osob“ (po odevzdání nesmí být trest změněn), „Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání“. (Fábry, 2009)

Evropské dokumenty přitom kopírují ty mezinárodní vydávané OSN. Rada Evropy se v 70. letech 20. století také pokoušela o implementaci dokumentu „Minimální standardní pravidla zacházení s vězňenými osobami“ přijatého OSN v roce 1955 na konferenci v Ženevě. Záhy ale zjistila, že jsou tato doporučení již nedostačující a proto přijala v roce 1987 Doporučení č. R/87/3, O evropských vězeňských pravidlech. Evropská vězeňská pravidla obsahovala 100 článků, které zaváděla přísnější pravidla pro evropské vězeňství. Od svého vzniku urazil tento dokument dlouhou cestu plnou novelizací. V roce 2006 byl nahrazen novým, které nese nezměněný název, ale poznáte jej podle poznámky, že jde o dokument z roku 2006. Nová Evropská vězeňská pravidla jsou rozdělena do devíti částí. První část stanovuje základní principy ve vězeňství. Klade důraz na oddělené trestání mladistvých a dospělých vězňů, zohlednění jejich zdravotního stavu. Druhá část upravuje podmínky výkonu trestu odnětí svobody, právo na právní pomoc a kontakt s vnějším světem. Je zde zakotvený i vězeňský režim s důrazem na výkon práce odsouzenými, tělesné cvičení, vzdělávání vězňů, právo na informace, svobodu myšlení. Práce by přitom měla představovat pozitivní prvek, ne trest. Třetí část se zaměřuje na zdravotnickou péči o vězňené, čtvrtá hovoří o zachování pořádku ve věznicích. Vedení a personálnímu zajištění věznic je věnována pátá část Evropských vězeňských pravidel. Šestá část upravuje kontrolu a dozor věznic. Sedmá část se zabývá postavením uvězněných. Osmá část poukazuje na důležitost spolupráce s vězňem, který by měl participovat při sestavování svého režimu ve vězení (vzdělání, práce, jiné činnosti). V deváté části je stanoveno jen, že se Evropská vězeňská pravidla mají do budoucnosti pravidelně novelizovat v souvislosti s vývojem společnosti. (Evropa, 2006)

Ve světě se ale dále konají i nejrůznější konference a semináře pracovníků ve vězeňství. Z nich vyzdvihnu konference ředitelů vězeňských správ členských států Rady Evropy.

Kvůli zvyšujícímu se množství odsouzených se v roce 1997 konala v Helsinkách mimořádná konference ředitelů vězeňských administrací zemí Rady Evropy a Severní Ameriky, kde se projednávali další možnosti vývoje vězeňství (například i tzv. plovoucí vězení). V roce 1999 se konala konference vedoucích pracovníků vězeňství, vězeňských lékařů a jiných odborníků z oblasti zdravotnictví. V dalších letech se konaly nejrůznější konference zaměřené na rozvoj vězeňského systému a kultury, o výkonu trestu odnětí svobody cizinců, o zacházení s drogově závislými vězni, o výkonu trestu v otevřených a polootevřených ústavech, o korupci ve vězeňství, o vzdělání vězeňského personálu. (Fábry, 2009)

Nadto existují i mezinárodní dobrovolné organizace, nadace a spolky, které se zabývají problematikou vězeňství. Z nich má zásadní postavení Mezinárodní vězeňské společnosti.

V této chvíli opustím celosvětové trendy ve vězení, které se objevovaly v průběhu dějin a zaměřím se na vězeňství a jeho podoby na území našeho státu. Česká republika si prošla dlouhodobým vývojem, který je spjat i s Habsburskou monarchií. S vyprávěním o historie jejího vězeňství proto začnu již od 19. Století, kdy jsme do tohoto rozsáhlého územního celku patřili i my. Posléze mě bude zajímat období První republiky, Protektorátu Čechy a Morava, samozřejmě se zmíním o vězeňství v období komunismu v Československu. Poslední kapitoly budou patřit nejnovějšímu vývoji po Sametové revoluci a osamostatnění České republiky.

1.2 České vězeňství v období Habsburská monarchie

V letech 1526 až 1918 byla Česká republika součástí Habsburské monarchie. I vězeňství tak bylo ovlivněno legislativou diktovanou z Vídně, i když podle období přizpůsobenou více či méně regionálním specifikům. Již do období druhé poloviny 19. století můžeme zařadit počátek směřování vězeňství humánnějším směrem. Byly položeny základy péče o vzdělávání vězňů, s důrazem na vzdělávání mladých zločinců. Vězňům se pomáhalo s dalším zařazením do společnosti po uplynutí trestu. Zásadním krokem pro vězeňství bylo zestatnění soudnictví a vězeňství v roce 1850. Došlo tak k sjednocení úpravy vězeňství na území celé monarchie. Trest odnětí svobody byl odstupňován na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Vězni byli rozděleni do tří disciplinárních tříd, podle svého chování. Podle zařazení do třídy pak získávali různá zvýhodnění. Ve věznicích bylo vynucováno dodržování tzv. Domácího řádu, při jehož porušení byli trestáni – nejpřísněji pústem, tvrdým ložem, samovazbou či temnicí. O správu vězení se staraly ženské řeholní řády. Konkrétně v Čechách to byla Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Inspektor

ústavu, který měl na starosti dozorce, pak rozhodoval ve spolupráci s představenou řádu. Pyramida dohlížení nad činností ústavu pokračovala domácím komisařem, příslušným státním zástupcem a generálním inspektorem pro vězeňství, který sídlil v Praze. (Česko, 2012)

1.3 Československá republika

Nastolený systém vězeňství byl zachován i po vzniku Československé republiky. Samozřejmě s nezbytnými úpravami a zdokonalováním. Zejména byl zlepšován progresivní systém výkonu trestu. Ve 20. letech minulého století na našem území existovalo šest mužských trestnic. V těchto trestnicích pobývali vězni odsouzení na více než 1 rok. Tresty do 1 roku odnětí svobody se odpykávali v trestničních odděleních krajských soudních věznic. (Česko, 2012)

Problém v tomto období představovala implementace slovenských věznic do československého systému vězeňství. Jak jistě víte, od Rakousko-Uherského vyrovnání v roce 1867 bylo Slovensko součástí Uherska. Na rozdíl od Českého království, které bylo součástí Rakouska. Vězeňství na Slovensku (ale i v celém Uhersku) tak bylo i přes snahu Rakouska na jiné úrovni. Po vzniku Československé republiky dne 18.10.1918, i po přijetí Martinské deklarace, zůstával na Slovensku právní dualismus Rakouska-Uherska. Například se tak stalo, že výroční zprávy z věznic Ilava a Leopoldov nebyly poslána do Prahy, ale do Budapešti. Některé slovenské věznice odmítli složit povinnou služební přísahu a věrnost Československé republice. Jiné zase tuto přísahu složili, ale nemohli ji dodržet, protože stále spadali pod Uhersko (v té době již Maďarsko). Československo převzalo slovenské věznice až 19.1.1919. I nadále se ale vyskytovali problémy. Týkaly se především vzdělání pracovníků ve vězeňství na Slovensku, kteří mohli svůj úřad vykonávat již po ukončení šesté třídy základní školy. Až 50% pozic kontrolorů, hlavních dozorců a úředníků tak ve slovenských věznicích vykonávali středoškolsky vzdělaní Češi a Moravané. Postup ve sjednocení a pokroku ve vězeňství představoval v roce 1930 Mezinárodní kongres pro trestní právo a vězeňství konaný v Praze. Zde se domluvilo především na postupu při trestání mladistvých a nutnosti důrazu na prevenci a individuálního přístupu k vězňům. Základní kamen pro vězeňství byl dán zákonem č. 123/1931, o státním vězení. (Fábry, 2009)

Na výkon trestu dohlížel domácí komisař (jednalo se o okresního prokurátora), občanští kontroloři (poslanci Národního shromáždění) a také pověření úředníci ministerstva spravedlnosti. (Česko, 2012)

1.3.1 Protektorát Čechy a Morava

V období Protektorátu Čechy a Morava byl zachován systém vězeňství z První republiky, který ale spolu s naší justicí sloužil Velkoněmecké říši. Novinkou bylo, že nad činností ministerstva spravedlnosti dohlížel pověřenec Úřadu říšského protektora. Ve věznicích existovalo dvojí vedení – české a německé, které využívalo naše vězení pro účely německé justice a gestapa. Dozor, všeobecná správu a řízení soudních věznic a trestnic se po tuto dobu několikrát změnili. (Česko, 2012)

V období Slovenského štátu pak vznikla jedna věznice (Prešov) a v Ilavě byl zřízen tzv. zajišťovací tábor. Toto bylo jen jemnější označení pro koncentrační tábor. Existoval zde také institut táborů nucených prací. (Fábry, 2009)

1.4 Poválečné období (1945 až 1989)

Bezprostředně po konci 2. světové války byli kompetence v oblasti vězeňství v rukou Revolučních národních výborů. Zejména kvůli potřebě odstranit škody způsobené válkou, zřizoval dekret prezidenta Beneše č. 126 nucené pracovní oddíly. V těchto oddílech byli zařazeni zejména Němci s trestem odnětí svobody přesahujícím 5 let. V roce 1948 v souvislosti s nadcházejícími celospolečenskými změnami zavedl zákon č. 232/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, novou kategorii vězňů – tzv. protistátních. Nově se objevil i pojem třídní výkon trestu, který právě pro tyto vězně uplatňoval nejtvrďší podmínky výkonu trestu. Ve stejném roce došlo k reorganizaci vězeňského personálu. Ve věznicích při krajských soudech tak byli například nově jmenováni velitelé oddílů Sboru vězeňské stráže. Poplatné režimu byly i zákony č. 86/1950 Sb., známý jako Trestní zákon a zákon č. 87/1950 Sb., Trestní pořádek. Správa vězeňství byla roztržena mezi tři ministerstva: spravedlnosti, vnitra a národní obrany. Od 1. ledna 1953 pak přešlo vězeňství pod působnost ministerstva národní bezpečnosti, které ale tentýž rok zaniklo a vězeňství se tak dočkalo nového opatrovatele – ministerstva vnitra. Nově si státní bezpečnost mohla v krajských věznicích vybudovat své vyšetřovací věznice. (VSČR, 2013) Rok 1953 také znamenal širokou amnestii – zdi věznic opustilo 14 tisíc odsouzených. Tento krok představoval hřebíček do rakve okresním věznicím, které byly pro nadbytečnost zrušeny. Od roku 1960 pak byla krajská oddělení nápravných zařízení podřízena přímo Správě nápravných zařízení. (Fábry, 2009)

Sovětský svaz se stal pro nás vzorem i v oblasti vězeňství - nově vydaný Řád nápravných zařízení převzal sovětskou strukturu nápravných zařízení členěných na šest typů. Při zařazování vězňů do klasifikačních skupin hrál vedle povahy a závažnosti trestného činu nezanedbatelnou roli i třídní původ. V roce 1955 pak znovu naši zákonodárci okopírovali sovětské zákonodárství a vydali Řád pro nápravně pracovní tábory, který stanovil 4 typy těchto táborů. Dle legislativy nejnebezpečnější odsouzení, tzv. třídní nepřátelé, byli umístováni do jednoho z celkem čtyř zvláštních oddělení v nápravně pracovních táborech Leopoldov, Valdice, Plzeň a Pardubice. (Fábry, 2009)

Příslušní prokurátoři a funkcionáři správy nápravných zařízení měli jako jediní pravomoc provádět kontrolní a inspekční činnost ve věznicích. Ústředním orgánem byla Správa nápravných zařízení. (Česko, 2012)

I naše republika, ač za Železnou oponou (ale stále součástí světa), nadále nemohla ignorovat celosvětové změny ve vězeňství, které doporučovala OSN v roce 1957. Proto se rozhodla implementovat „Minimální standardní pravidla zacházení s vězněnými osobami“. Velkým krokem kupředu bylo vydání zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (který ač novelizován platil do 1. ledna 2006). Nově byli vězni podle závažnosti trestného činu zařazováni do tří nápravně výchovných skupin, kterým odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů. Velkou změnou bylo i vkročení vysokoškolsky a středoškolsky vzdělaných vychovatelů, sociálních pracovníků, pedagogů a psychologů na půdu věznic. V roce 1968, kdy jsme se stali federací, přešla působnost správy věznic pod národní ministerstva spravedlnosti (jedno bylo v Česku, jedno na Slovensku). Důraz na výzkum psychologie pachatele byl doložen i zřízením Výzkumného ústavu penologického, který byl ale v 80. letech zrušen, kvůli vrcholícím normalizačním opatřením ve vězeňství. Ve věznicích a nápravně výchovných ústavech prováděl kontrolu vedle již tradičních okresních a krajských dozorových prokurátorů i Sbor nápravné výchovy. (Fábry, 2009)

1.5 Období po listopadu 1989 a po vzniku samostatné České republiky

Socialistické éra na našem území skončila 17. listopadu 1989. Tento odklon od komunismu k demokratické společnosti znamenal nové možnosti spolupráce se zahraničím a využití zkušeností tamních institucí. V návaznosti na události tzv. Sametové revoluce začal udělovat milosti lidem vězněným za trestné činy proti republice. 1. ledna 1990 pak prezident republiky vyhlásil širokou amnestii, kdy vězeňské zdi opustilo více než 70% dosavadních nedobrovolných obyvatel. Trest smrti byl zrušen a nahrazen trestem doživotním. (Česko,

2012) Pokud ale někomu udělíte milost, ten, kterého se netýkala, se bude bouřit. V březnu 1990 vypukla asi největší vzpoura ve věznicí v Leopoldově. Na její potlačení bylo nasazeno 512 policistů, 100 policistů z vysoké školy v Bratislavě, 62 příslušníků URNA, 350 příslušníků Sboru nápravní výchovy, 3 vrtulníky, 12 transportérů, 23 požárních cisteren a 80 policejních psů. V pohotovosti bylo 200 zdravotníků. Výsledek vzpoury pak byl 1 mrtvý vězeň, 29 zraněných na straně vzbouřenců, 11 zraněných na straně ochránců zákona. 5 z 11 leopoldovských vězeňských budov zcela vyhořelo. Bouře vězňů měli vyřešit nově vytvořené komise České národní rady, které měly za úkol prošetřit jednotlivé stížnosti vězňů. (Jedlička, 2013)

V roce 1992 byla zpracována nová koncepce českého vězeňství podle vzoru Evropských vězeňských pravidel a dle českých humanistických tradic. Tato snaha vyústila legislativně ve vydání zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráž. Pracovníci ve vězeňství byli rozděleni do tří skupin – vězeňská stráž, justiční stráž a správní služba s civilními zaměstnanci. V tomto období kontrolovalo vězeňství Ředitelství Sboru nápravné výchovy. Zato prokurátoři ztratili svou pravomoc dozoru, protože se prokuratura transformovala na státní zastupitelství.

V roce 1993 se Československá federativní republika rozdělila na Českou a Slovenskou republiku. Vězeňství obou států bylo sice rozděleno již v roce 1968, ale až od roku 1993 mluvíme o samostatné Vězeňské službě České republiky a slovenském Zboru väzenskej a justičnej stráže (zákon č. 79/1992 Sb., o Zbore väzenskej a justičnej stráže). Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráž České republiky (dále jen zákon č. 555/1992 Sb.) zrušil Sbor nápravné výchovy a zavedl novou apolitickou instituci se jménem Vězeňská služba České republiky. Následně vydané zákony měli přiblížit české vězeňské prostředí tomu mezinárodnímu, především evropskému. Více se zákonná i výkonná moc zaměřila na posílení humanizace a odborného zacházení s vězni. (Česko, 2012)

Došlo k aplikaci požadavků Evropských vězeňských pravidel prostřednictvím vydání zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Ustálily se také čtyři typy věznic – věznice s dohledem, věznice s dozorem, věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. V čele každé z věznic stojí ředitel, hlavou celé vězeňské služby pak je generální ředitel. V oblasti kontroly se klade důraz na vnitřní kontrolní systém věznic a kromě toho kontroluje správu vězeňství u nás odbor generální inspekce ministerstva spravedlnosti, pod které Vězeňská služba ČR spadá. Na výkon vazby a trestu dohlíží příslušní státní zástupci a poslanci. Česká republika se zařadila do evropských i mezinárodních demokratických

struktur, je členem nadnárodních organizací a signatářem mezinárodních smluv. Právě proto se o věci týkající se českého vězeňství zajímat i inspekční instituce při Radě Evropy a Organizace spojených národů, či ve specifických případech orgány Evropské unie. (Česko, 2012)

2 ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

Vězeňství a samotné vězeňské služby se dotýká mnoho právních předpisů. Na oficiálních internetových stránkách Vězeňské služby ČR si můžete prohlédnout jejich stručně vypsany seznam. Protože jde o dosti rozsáhlý list, já se v následujících podkapitolách dotknu jen některých norem, a jen v ustanoveních, která jsou pro mou práci zásadní. Na závěr mého přehledu právních předpisů si dovolím zmínit i jeden koncepční dokument v oblasti vězeňství.

Pro určení statutu Vězeňské služby ČR jsou zásadní tři zákony, které na následujících řádcích představím. U Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod se pokusím odvodit, jak se vybrané články dotýkají právě této instituce. Třetí v pořadí je zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.

2.1 Ústava České republiky

Vězeňská služba České republiky stejně jako ostatní subjekty, kterých se dotýká české právo, se musí primárně řídit ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústavou České republiky (dále jen „Ústava“). Přitom konkrétně k Vězeňské službě ČR či k výkonu trestu najdeme v základním kameni práva naší republiky jen nepřímé odkazy. Již Preambule hovoří o státu rovnoprávných, svobodných občanů a úctě k lidským právům. Není zde vyňata žádná skupina lidí, ani vězni. Dle článku 2 odst. 4 pak může každý činit tak, jak to zákon nazakazuje a nesmí být nucen dělat věci, které mu zákon neukládá, což můžeme položit jako odkaz k Trestnímu řádu. Dále se trestů dotýká i čl. 12 odst. 2, který neumožňuje odebrání českého občanství – tudíž zabraňuje odnětí občanství jako formy trestu. Stejně jako běžní občané, i vězni mají podle čl. 18 odst. 3 právo volit své zástupce do Parlamentu ČR. Ústava také pamatuje na zvláštní skupinu možných budoucích vězňů rekrutujících se z řad členů Parlamentu, Vlády ČR, osoby prezidenta ČR a soudců Ústavního soudu, když upravuje podmínky jejich trestního stíhání. Pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, kterým byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, či se kterými probíhá soudní řízení, jsou zajímavé zejména dva články českého zákona zákonů. Jde o čl. 62 písm. g) a o čl. 63 odst. 1 písm. j). První zmíněný článek uděluje prezidentovi republiky právo odpustit a zmírnit tresty, nařídít nezahájení líčení, stornovat probíhající trestní řízení, stejně jako odsouzení zahladit. Druhý z nich pak umožňuje udělovat amnestie ze strany prezidenta republiky. Podle čl. 63 odst. 3 a 4 musí amnestii spolupodepsat předseda vlády (popřípadě osoba pověřená předsedou vlády) a za udělení amnestie pak plně zodpovídá vláda. Prezident není za

amnestii odpovědný. Prezidentovi pak hrozí pouze stíhání za velezradu (řízení před Ústavním soudem na návrh Senátu) a jako trest může být uložena ztráta vykonávaného úřadu a způsobilost se znovu stát prezidentem v budoucnu (čl. 65 a čl. 87 odst. 1 písm. g). (Česko. Ústavní zákon, 2011)

2.2 Listina základních práv a svobod

Druhým notně zdůrazňovaným právním dokumentem v našem státě je usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina“). Listina přiřkla každému občanovi významné spektrum práv v oblastech základních lidských práv, politických práv, práv národnostních a etnických menšin, hospodářských, sociálních a kulturních práv o práva na soudní a jinou ochranu. Všechna práva a svobody dané Listinou platí pro vězně v modifikované podobě, popřípadě se této skupiny osob vůbec netýkají. Již první článek zakotvuje pojem svobodných a rovných lidí – který se týká vězňů ve velmi omezené podobě, protože o svobodě se nemůže v případě nedobrovolného pobytu v zamřížovaném světě hovořit. Článek osm určuje způsob zacházení se stíhaným člověkem. Pro osoby, které soud shledal vinné, je velmi důležitý článek šest Listiny. Článek zamezuje vynést absolutní trest i nad tím nejbrutálnějším vrahem. Tento článek o zamítnutí trestu smrti není v Listině náhodou. Česká republika je signatářem Evropských vězeňských pravidel, která zamezují znovuzavedení tohoto trestu. Dále jsou například vězni jednou ze skupin, která je vyňata ze zákazu nucených prací. Vězňů se netýká právo na nedotknutelnost osoby, svobody pobytu a pohybu. Odsouzeným je také cenzurována pošta – je tak narušeno právo na zachování listovního tajemství. Vězni si nemohou svobodně vybrat povolání, nemohou využít právo na stávkou, zakládat odborové organizace ani politické strany a ani nemají volební právo pasivní. Nemohou podnikat ani provozovat jinou hospodářskou činnost, sdružovat se ve sdruženích. Je zde omezeno právo na péči o děti a jejich výchovu. I vězni ale mají právo na svobodu náboženského vyznání. Ač nemohou být voleni, disponují volebním právem aktivním. Ve věznicích dle Listiny mají být zachována práva národnostních a etnických menšin. Odsouzení mají právo na ochranu zdraví. Samozřejmě i vězňů se týká právo na soudní a jinou právní ochranu. (Česko, 2011)

2.3 Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky

Zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon č. 555/1992 Sb.“) je k 1. lednu 1993 zřízena Vězeňská služba České republiky (dále jen Vězeňská služba ČR). Tento ozbrojený bezpečnostní sbor dbá na zajištění výkonu vazby, zabezpečovací detence a trestu odnětí svobody. Navíc členové zabezpečují potřebný pořádek při výkonu soudní moci. V §2 tohoto zákona jsou stanoveny i další úkoly Vězeňské služby ČR, ke kterým patří mj. i provádění výzkumu v oboru penologie, vytváření podmínek pro pracovní a jinou činnost vězňených osob, provozování hospodářské činnosti, evidence, poskytování zdravotních služeb a další činnosti. Dle následujícího paragrafu známe několik kategorií zaměstnanců Vězeňské služby ČR, na které se vztahuje tento zákon. Jsou to příslušníci vězeňské stráže, justiční stráže, správní služba, Institut vzdělávání a pověřené orgány Vězeňské služby ČR. Aby se nám v pojmech lépe orientovalo, krátce vysvětlím, kdo má jaké činnosti ve své kompetenci. Vězeňská stráž, jak napovídá její označení, zajišťuje střežení, předvádění a eskort lidí ve výkonu vazby, zabezpečovací detence a trestu odnětí svobody a střeží všechny druhy věznic. Justiční stráž pak zabezpečuje pořádek při soudních líčeních. Příslušníci vězeňské stráže mohou být vyzváni k plnění úkolů justiční stráže, i naopak. Správu vězeňství u nás zajišťuje správní služba – zabezpečuje ekonomickou, odbornou, organizační, vzdělávací, výchovnou i zdravotnickou stránku našich vězení. Mohou být ale i vyzváni k plnění úkolů, které jsou svěřeny vězeňské stráži. Pověřené orgány pak vystupují v řízeních o trestných činech příslušníků Vězeňské služby ČR jak policejní orgán. (Česko, 1992)

Vězeňská služba ČR spadá pod působnost Ministerstva spravedlnosti České republiky (dále jen Ministerstvo spravedlnosti), které je tak správcem rozpočtové kapitoly, pod kterou Vězeňská služba ČR patří. Ministr spravedlnosti jmenuje do jejího čela generálního ředitele, kterého může také odvolat a který za Vězeňskou službu jedná navenek jménem republiky. Ministerstvo pak ovlivňuje dění ve Vězeňské službě ČR prostřednictvím ovlivňování výše prostředků, které jsou na ni určeny ze státního rozpočtu. Mělo by i kontrolovat dodržování příslušných právních norem ze strany Vězeňské služby ČR. Generální ředitel pak má pravomoc jmenovat a odvolávat ředitele vazebních věznic, věznic, ústavů pro výkon zabezpečovací detence a Institutu vzdělávání. (Česko, 1992)

Hlava II Zákona č. 555/1992 Sb. stanovuje povinnosti a pravomoci příslušníků Vězeňské služby ČR. Stanovuje, kdy lze provést osobní prohlídku, odnětí věci. Upřesňuje, co je považováno za operativní pátrací prostředky a co za donucovací prostředky a za jakých okolností je jich možno využít. Zejména se zaměřuje na použití střelné zbraně. Hlava III pak upravuje povinnosti a oprávnění příslušníků justiční stráže. Následující, Hlava IV, upřesňuje podmínky pro získání náhrady škody, která vznikla osobě v důsledku pomoci Vězeňské službě ČR. Tuto náhradu škody pak neposkytuje Vězeňská služba, ale stát prostřednictvím ministerstva spravedlnosti. (Česko, 1992)

Vedení evidence osob ve výkonu zabezpečovací detence, vazby a trestu odnětí svobody upravuje Hlava V zákona č. 555/1992 Sb. Je zde uvedeno, které informace má Vězeňská služba ČR za úkol evidovat, komu může tyto údaje poskytovat a v jakém objemu a k poskytnutí kterých dat potřebuje souhlas dotčené osoby. Hlava VI se zabývá hospodářskou činností Vězeňské služby ČR, kterou tato instituce může provozovat mimo svou hlavní činnost. Zákon určuje, že se ziskem z hospodářské činnosti lze na základě rozpočtových pravidel (aneb zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů). Dále je hospodářská činnost upravena vyhláškou ministerstva spravedlnosti. (Česko, 1992)

Společná, přechodná a závěrečná ustanovení v Hlavě VII pak upravují spolupráci Vězeňské služby ČR s ozbrojenými bezpečnostními a dalšími orgány České republiky či jejich subjektů. Hovoří se o zvláštním barevném provedení a označení služebních vozidel a kdy mohou být tyto vozidla použity. Zákon č. 555/1992 Sb. stanovuje, že vláda ČR určuje počet pracovníků Vězeňské služby ČR. Na závěr tento zákon zrušuje Sbor nápravné výchovy České republiky, který je nahrazen právě Vězeňskou službou ČR. (Česko, 1992)

2.4 Rozpočtová pravidla a hospodářská činnost

V oblasti účetnictví se Vězeňská služba, stejně jako ostatní subjekty v naší republice, musí řídit zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, který rámcově vymezuje vedení účetnictví. Dále se řídí samozřejmě Vyhláškou č. 410/2009 Sb., která upravuje hospodaření vybraných účetních jednotek a českými účetními standardy řady 7. Vězeňské služby ČR v oblasti hospodaření s majetkem se týkají také zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakáz-

kách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 218/2000 Sb.“) a vyhláška č. 93/2001 Sb., o hospodářské činnosti Vězeňské služby České republiky (dále jen „vyhláška č. 93/2001 Sb.“).

Ted' se zastavím u zákona č. 218/2000 Sb., konkrétně u šesti paragrafů (§45 až §50), které upravují hospodaření organizačních složek státu. Organizační složky, ať už jde o organizační složky státu či organizační složky územně samosprávného celku, nejsou právními osobami. Nehospodaří dle svého rozpočtu, ten je součástí rozpočtu zřizovatele. O finančních tocích dotýkajících se organizační složky státu rozhoduje správce příslušné rozpočtové kapitoly. V případě Vězeňské služby ČR je správcem kapitoly ministerstvo spravedlnosti. Na příjmy a výdaje si organizační složky státu zřizují dva účty u České národní banky, na další účely si ale mohou zřídit i účty u komerčních bank. U České národní banky je zřízen také účet pro převedené peněžní prostředky ze zdrojů Evropské unie. Zákon dále upravuje možnost překročení plánovaných výdajů o nespotřebované výdaje za minulý rok, které ještě dále dělí na profilující a neprofilující výdaje. Organizační složka státu musí dle zákona č. 218/2000 Sb. tvořit rezervní fond a fond kulturních a sociálních potřeb, ze kterého může poskytovat peněžité dary. Tyto subjekty nesmí poskytovat ani přijímat úvěry, přijímat půjčky, vydávat ani přijímat směnky. Za porušení rozpočtové kázně hrozí organizační složce státu odvod a penále. Zákon vymezuje případy, kdy může tato účetní jednotka kompenzovat výdaje příjmy. (Česko, 2000)

2.4.1 Vyhláška č. 93/2001 Sb., o hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR

Dalším významným právním předpisem v oblasti hospodaření s majetkem, kterým se Vězeňská služba ČR musí řídit, je vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 93/2001 Sb., o hospodářské činnosti Vězeňské služby České republiky (dále jen „vyhláška č. 93/2001 Sb.“). Za účelem provozování hospodářské činnosti (která je provozována mimo hlavní činnost organizace, tedy je odděleně i účtována) zřizuje Generální ředitelství Vězeňské služby ČR hospodářské středisko. Toto hospodářské středisko pak koordinuje činnost provozoven zřízených při jednotlivých věznicích. Generální ředitel rozhoduje o zřízení provozovny na návrh ředitelů konkrétních věznic, změně předmětu hospodářské činnosti i o jejím zrušení. Jako hospodářskou činnost může organizace vyrábět výrobky a výpěstky, nebo poskytovat práce a služby. Primárně by v rámci poskytování hospodářské činnosti měla myslet na zajištění pracovních příležitostí pro vězně. Hospodářská činnost může být provozována je-

nom za předpokladu pokrytí nákladů na tuto činnost, nelze ji financovat nenávratnými peněžními prostředky ze státního rozpočtu. Zisk z hospodářské činnosti je mimorozpočtovým zdrojem, měl by být určen na další rozvoj provozovny, pokrytí nákladů hlavní činnosti, uhrazení návratné finanční výpomoci, či odměny pracovníků. (Česko, 2001)

2.5 Vztah k pracovníkům

Zaměstnávání příslušníků Vězeňské služby ČR upravuje zákon č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů (dále jen „zákon č. 361/2003 Sb.“). Tímto zákonem se řídí pouze příslušníci vězeňské stráže a justiční stráže této instituce. Na občanské zaměstnance se vztahuje zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Tyto skupiny pracovníků pak mají samozřejmě i jiné pravomoci a povinnosti, jsou přijímáni do práce na základě těchto odlišných zákonů. Z jejich pracovního či služebního poměru vyvstávají jiné závazky a jiné sankce za porušení služebních povinností.

Zákon č. 361/2003 Sb. upravuje nejen služební poměr příslušníků Vězeňské služby ČR, vztahuje se i na příslušníky Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Celní správy České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace. Zákon upravuje, jaké předpoklady musí splňovat uchazeč o přijetí do služebního poměru. Ten začíná dne určeným v rozhodnutí o přijetí po složení služebního slibu, který je vypsán v §17 odst. 3 zákona č. 361/2003 Sb. Dle zákona dále podléhá Vězeňská služba ČR, stejně jako ostatní bezpečnostní sbory, systemizaci. Jde o stanovení počtu míst a platových podmínek na základě schválení návrhu systemizace předloženého generálním ředitelem vlády. Příslušníci se mají řídit služebním předpisem. Dále zákon informuje o tom, jaké vzdělání musí mít a po jakou dobu musí vykonávat příslušník služební poměr, aby dosáhl na konkrétní služební hodnost. Také zde naleznete převod ze služební hodnosti do hodnostního označení. Stejně jako zaměstnanecký, i služební poměr se rozlišuje na dobu určitou a neurčitou. Před přijetím příslušníka na dobu neurčitou má tento nárok na vykonání služební zkoušky ověřující jeho znalosti. Příslušník může být dle zákona dočasně převelen na jiné místo, může být vyslán na služební cestu, studijní pobyt, může zatupovat na jiném služebním místě. Oproti zákoníku práce k těmto změnám služebního poměru není nutný souhlas onoho příslušníka, kterého se změny týkají. Pokud se příslušník stane podezřelým ze spáchání trestného činu, přestupku, kázeňského přestupku či jiného deliktu, je zproštěn výkonu služby. Zákon dále stanovuje, v jakých případech dochází ke skončení služebního poměru. Následuje seznam

povinností příslušníka bezpečnostního sboru, kde je dán důraz na dodržování služební kázně. V rámci nestrannosti nesmí prosazovat své politické, náboženské nebo jiné přesvědčení na úkor výkonu služby. Navíc příslušník žádného bezpečnostního sboru nesmí být příslušníkem politické strany či politického hnutí, ani nesmí být členem řídicího či kontrolního orgánu podnikatelských subjektů. Příslušník bezpečnostního sboru je také povinen zvyšovat svou odbornost a udržovat svou fyzickou zdatnost. (Česko, 2003)

2.6 Vztah k obviněným a odsouzeným osobám

Ve věznicích jsou drženi nejen již odsouzení vězni, ale také obvinění čekající na soudní stání. Osobám držným vazebně se věnuje zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. Zákon vymezuje základní zásady pro výkon vazby, způsob zacházení s obviněnými. Subjektem, který zajišťuje výkon vazby je Vězeňská služba ČR. Dozor nad výkonem vazby provádí příslušná krajská státní zastupitelství. Vazba přitom může probíhat ve vazebních věznicích či na speciálních odděleních věznic. Obvinění jsou rozmístováni do cel na základě respektování rozhodnutí soudu, když je rozhodnuto o odděleného držení obviněného. Sám obviněný si může rozhodnout, zda chce umístit do cely pro kuřáky, nebo si vybere nekuřáckou. Zákon stanovuje i rozsah vybavení cel (postel, skříňka, stolek, židle, sociální zařízení s neprůhlednou zástěnou, elektrické osvětlení a signalizační zařízení). Obvinění mají právo na nutričně hodnotnou stravu v souladu se svou kulturní a náboženskou identitou. Na rozdíl od odsouzených, může obviněný oblékat svůj vlastní oděv. Korespondence obviněných podléhá kontrole. Obvinění mohou po udělení povolení telefonovat, přijímat návštěvy. U obviněných je zachováno právo na duchovní a sociální služby, uspokojování kulturních potřeb. Obvinění mohou nakupovat potraviny a věci osobní potřeby, přijímat peníze a disponovat s nimi. Jednou za tři měsíce je jim umožněno přijmout balíček s věcmi osobní potřeby a potravinami do hmotnosti 5 kg. Zabezpečena je péče o zdraví obviněných, která zahrnuje právo na nepřetržitý osmihodinový spánek, denní vycházky ve vyhrazeném prostoru, zdravotní péči. Pracovně zařadit lze obviněného na jeho vlastní žádost. Na způsob zacházení může obviněný podávat stížnost státním orgánům. Obvinění musí dodržovat pravidla, se kterými byli seznámeni v době příchodu do věznice. Nesmí u sebe přechovávat věc, jejíž držení je zakázáno. Obviněným je uložena povinnost abstinovat a nepožívat ani jiné než alkoholické návykové látky. Ve vazbě platí zákaz tetování a naopak je zde zakázáno dodržovat zásady hygieny. Za porušení povinností následuje udělení kázeňského trestu či ochranné opatření zabrání věci. O kázeňských trestech rozhoduje ředitel věznice či

jím stanovená osoba. Obviněnému tak může být uložena důtka, pokuta do částky 1 000 Kč, zákaz nákupu potravin věci osobní potřeby, propadnutí (případně zabrání) věci nebo umístění do samovazby na nejvýše 10 dní. (Česko, 1993)

Zvlášť zákon upravuje výkon vazby pro mladistvé. Tato skupina obviněných by se měla umisťovat do cel odděleně od dospělých obviněných. Mají také právo na častější návštěvy. Také kázeňské tresty jsou pro mladistvé méně tvrdé než pro dospělé. Balíček s osobními věcmi a potravinami mohou mladiství přijímat jednou za dva měsíce. V případě, že mladiství nemá ukončenou povinnou školní docházku, věznice zabezpečí její plnění. Zákon dále vyčleňuje i cizince, kterému ihned po přijetí do vazby musí být sdělené právo na diplomatickou a konzulární radu od příslušných úřadů. To vše v jazyce, kterému cizinec rozumí. Třetí skupinou obviněných, u kterých zákon stanovuje speciální zacházení, jsou matky nezletilých dětí. O dítě, které se ženě ve výkonu vazby narodí, se dotyčná může starat, pokud nebylo soudem svěřeno do péče jiné osobě. Soud může stanovit, že žena může mít dítě u sebe ve výkonu vazby většinou do jednoho roku života tohoto dítěte. Vývoj dítěte ve vazbě pravidelně sleduje orgán sociálně-právní ochrany dětí. (Česko, 1993)

Samotný výkon trestu odnětí svobody pak upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon č. 169/1999 Sb.“). Týká se nejen věznic, ale i zvláštních oddělení vazebních věznic. Jako již mnoho nejen českých, ale i mezinárodních dokumentů, i tento zákon zdůrazňuje zacházení s lidmi umístěnými ve věznicích důstojným způsobem s umožněním zdravotní péče pro odsouzené. O svěřence věznic se starají, dohlíží nad nimi, příslušníci i občanští zaměstnanci Vězeňské služby ČR. Diskuzi o zacházení s odsouzenými vede poradní sbor, který je jmenován v rámci věznice jejím ředitelem a jehož členy jsou odborníci, kteří nejsou vázáni pracovním či služebním poměrem k věznic. Dále zákon upravuje zřizování věznic (lze jen na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti), přijímání a umisťování odsouzených do výkonu trestu. Tento zákon také rozlišuje čtyři typy věznic – s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Mimo ně se zřizují i vězení pro mladistvé. O rozmisťování vězňů rozhoduje Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. Ředitelé věznic pak mohou soudu doporučit přefázení vězně do jiného typu věznic. (Česko, 1999)

Hlava II zákona č. 169/1999 Sb. je věnována právům a povinnostem odsouzených, jejichž denní rozvrh je dán primárně vnitřním řádem věznice stanoveným jejím ředitelem a schváleným generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR. Zákon stanovuje nutnost zajistit stejné podmínky pro všechny odsouzené. Mezi základní kritéria, která musí být dodržena, pat-

ří přiměřené sociální a zdravotní podmínky. Přitom odsouzenému, který není pojištěncem, hradí zdravotní péči Vězeňská služba ČR. Odsouzení dle §16 odst. 7 a 8 mají nárok na sociální kapesné v případě, že nemají zajištěnou práci (částka 100 Kč na 1 měsíc). O závažném onemocnění či smrti odsouzeného musí věznice vyrozumět jeho blízké. Odsouzení mají dále právo přijímat a odesílat korespondenci, která ale podléhá kontrole. Výjimky tvoří korespondence mezi odsouzeným a jeho advokátem anebo mezinárodní organizací, u které to stanoví mezinárodní smlouva. Kontakt s okolním světem odsouzenému člověku umožňuje i užívání telefonu, návštěvy blízkých osob (3 hodiny na 1 kalendářní měsíc), přijetí balíčku (dvakrát ročně, balíček může vážit maximálně 5 kg). Vedle toho si mohou odsouzení nakupovat v kantýnách potraviny a věci osobní potřeby. Zákon pamatuje i na psychickou stránku věznění a zachovává již po léta zavedenou duchovní služby ve věznicích. Různé duchovní útěchy mohou být prováděny jakoukoli registrovanou církví. Vedle tohoto lze umožnit i kulturní vyžití odsouzeným (zejména čtení knih, novin a časopisů), sociální služby, které slouží zejména k opětovnému začlenění vězně do společnosti. Odsouzení mají právo používat i další věci, nejčastěji se toto ustanovení týká půjčení společenské hry. Peníze, které odsouzený dostane, posílá věznice na účet, který mu byl zřízen. V průběhu výkonu trestu odnětí svobody či při vazbě může odsouzený podávat stížnosti k příslušným orgánům. I odsouzení mají vedle práva na korespondenci se svým advokátem právo vidět jej na vlastní oči a radit se s ním. Častokrát se hovoří o pracovním zařazení odsouzených. Zákon ale do této skupiny zařazuje i vězně, kteří si doplňují vzdělání (denně chodí do školy). Česká republika při výkonu trestu odnětí svobody umožňuje získat základní, středoškolské i další vzdělání. (Česko, 1999)

Vedle práv mají vězni i povinnosti, mezi nimiž vyniká zejména nutnost dodržovat řád daného vězeňského zařízení a dbát na pokyny příslušníků Vězeňské služby ČR. Dalšími povinnosti jsou např. povinnost podrobit se osobní prohlídce, preventivní lékařské prohlídce, hlásit závažné skutečnosti, které se dozvěděl (např. o připravované vzpouře odsouzených), dodržovat zásady hygieny, informovat o své finanční situaci, odevzdat hmotné statky, které u sebe dle řádu a zákona nemůže ve věznici mít. Pokud již vězeň dostane přidělenou práci, je povinen ji vykonávat, pokud v tom nebrání některé závažné skutečnosti. Odsouzený musí hradit náklady výkonu trestu, avšak zákon vymezuje situace, kdy tyto náklady neplatí. Další kapitolu pak tvoří seznam aktivit, které mají vězni zakázány. Nesmí se stýkat s nedovolenými osobami, konzumovat, produkovat či skladovat omamné a psychotropní látky, hrát hazardní hry. Na provozování tetovacího studia vězni uvnitř věznice či nechat se

v něm tetovat je pohlíženo také jako na nezákonné. Zakázáno je hrát si na hypochondra či obchodovat nebo darovat své osobní věci. Ve věznicích je také zakázána diskriminace a rasismus. (Česko, 1999)

Hlava III pak určuje, jak se společnost má zacházet s odsouzenými, pro což je vypracován program zacházení. Disciplínu ve věznicích by měly podporovat odstupňované odměny za příkladné chování odsouzeného na jedné straně a kázeňské tresty na druhé. Může tak být udělena pochvala, navýšení návštěvních hodin (až na 5 hodin), zvýšení kapesného, peněžitá odměně (do 1 000 Kč) či dokonce přerušování výkonu trestu (až na 20 dní). Kázeňské tresty pak jsou odrazem odměn, kdy může být udělena důtka, sníženo kapesné, uložena pokuta, propadnuta věc, nařízena samovazba či umístění na uzavřené oddělení (max. na 20 dnů), či odnětí dříve získaných výhod. Hlava IV upřesňuje odlišné zacházení s různými skupinami vězňů. V obci může být ministrem spravedlnosti po předchozí dohodě zřízena věznice pro místní výkon trestu. Do těchto věznic se umísťují lidé odsouzení na 6 a méně měsíců k trestu odnětí svobody a pro vesnici či smluvní subjekt vykonávají obecně prospěšné práce. Druhou skupinkou speciálních vězňů jsou mladiství, u nichž je důraz při výkonu trestu zaměřen na převýchovu a přípravu na budoucí povolání. Další skupinou odsouzených, pro něž jsou specificky upravena pravidla pro výkon trestu odnětí svobody, jsou ženy. Zejména se zákon zaměřuje na problematiku odsouzených matek. Čtvrtou v pořadí je skupina lidí, které nelze pracovním zařadit – tedy jsou to senioři a lidé zařazení do kolonky invalidní důchodce. Další zvláštní skupinou jsou vězni s duševními poruchami či poruchami chování, s nimiž je doporučeno zacházet způsobem konzultovaným s odborným lékařem. Šestou speciální skupinou jsou doživotně odsouzení. Specifické zacházení je nutné také se sedmou skupinou vězňů, kterými jsou cizinci. Hlava V osvětluje, jakým způsobem máme postupovat při propouštění odsouzených z výkonu trestu. Zákon stanovuje, kdy můžeme vězně propustit, zadává zřídit při každé věznici výstupní oddělení a nařizuje spolupráci vězeňského zařízení s orgány sociálního zabezpečení. (Česko, 1999)

Dozor nad výkonem trestu dle zákona č. 169/1999 Sb. vykonává místně příslušné krajské státní. Detailněji upravuje výkon trestu odnětí svobody ministerstvo spravedlnosti prostřednictvím vyhlášky.

2.6.1 Nařízení č. 365/1999 Sb.

V praktické části se budu zmiňovat o zaměstnávání vězňů, proto zde uvedu i nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „nařízení č. 365/1999 Sb.“).

Za odvedenou práci dostává vězeň zaplacenou částku ve výši stanovené věznicí. Práce jsou podle kvalifikace rozděleny do tří skupin. Přičemž měsíčně v I. skupině činí základní odměna 4 500 Kč, ve II. skupině 6 750 Kč a ve III. skupině 9 000 Kč. Týdenní pracovní doba je 40 denní. Základní složka mzdy se může měnit v souvislosti na počtu odpracovaných dnů a kvalitě vykonané práce. Odsouzenému náleží odměna za práci přesčas (25% ze základní složky mzdy popř. 50% pokud pracuje přesčas ve dnech nepřetržitého odpočinku), příplatek za práci ve svátek (100% ze základní složky mzdy), příplatek za práci v noci (10% ze mzdy, ale zároveň ne méně než 6,50 Kč za hodinu) a příplatek za práci ve ztíženém pracovním prostředí. Celkové ohodnocení pracovního výkonu podle kvality, kterou odsouzený vykonal lze podle zařazení do platových skupin navýšit základní složku odměny buď o 20% nebo 50% ze základní složky mzdy. (Česko. Nařízení, 1999)

2.6.2 Co je to detence?

V praktické části se zmiňuji o ústavu pro výkon zabezpečovací detence. Co je to zabezpečovací detence a jak vypadá, nám prozradí zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon č. 129/2008 Sb.“). Zabezpečovací detence má dle zákona chránit společnost a působit terapeuticky a výchovně na osoby ve výkonu zabezpečovací detence. V tomto ústavu je pak zajištěna zvláštní ostraha a zejména léčebné, psychologické, vzdělávací, pedagogické, rehabilitační a činnosti programy. Chovanec detenčního ústavu pak má obdobné práva a povinnosti jako odsouzený ve věznici či vazební věznici. Například ale oproti „běžnému“ vězni mají právo přijímat balíček častěji (jednou za tři měsíce), nabídnout práci můžeme chovanci až poté, co o ni sám požádá. Chovanci ústavu na výkon detence lze udělit jen odměnu ve formě pochvaly, veřejné pochvaly nebo poděkování, mimořádné zvýšení doby návštěv či věcnou nebo peněžitou odměnu do výše 1 000 Kč. Naopak za kázeňský přestupek můžeme chovanci uložit kázeňský trest v podobě napomenutí, veřejné důtky, odnětí osobní výhody, odnětí možnosti účastnit se kulturní či společenské akce ústavu nebo propadnutí věci. V případech, kdy chovanec vážně ohrožuje sebe nebo své okolí, lze využít akutní krizové opatření v podobě izolační místnosti. Případně lze použít jiné omezovací prostředky (pobyt na uzavřeném

oddělení, užití ochranné pásy, manuální držení, akutní parenterální podávání psychofarmak). O chovancích se zřizuje evidence s údaji o jejich osobě. (Česko, 2008)

V čele detenčního ústavu stojí ředitel, který vydává vnitřní řád ústavu (ten musí být schválen generálním ředitelem). V ústavu jsou zaměstnání především odborní pracovníci – psychologové, speciální pedagogové, po dohodě i představitelé církví a náboženských společností a další osoby. Ozbrojenou složku pracovníků ústavu zajišťuje Vězeňská služba ČR. Dozor nad výkonem činností ústavu zabezpečovací detence provádí krajské státní zastupitelství. Nepojištěnému chovanci hradí zdravotní služby Vězeňská služba ČR. (Česko, 2008)

2.7 Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015

Kraje, obce, dobrovolné svazky obcí, nejrůznější subjekty soukromého i veřejného sektoru mají své strategické dokumenty, podle nichž se snaží dosahovat stanovených cílů. I vězeňství je věnován jeden takový. Vraťme se teď do roku 1989, do doby po 17. listopadu. Československo bylo více než 40 let součástí sovětské poloviny světa. Veškerý vývoj byl orientován na východ a Sovětský svaz. Podobně i ve vězeňství převládal stále duch socialismu. Po Sametové revoluci se náhle orientace celé České republiky změnila – otočila se k západním zemím. Zjistili jsme, že mnoho věcí je odlišných – a to i v oblasti vězeňství, kde se prosazovala humanizace a jiný postoj k trestu jako takovému. V té době ještě Československo sestavilo v roce 1991 Koncepci českého vězeňství, která měla přizpůsobit české vězeňské prostředí tomu evropskému. Inspirovali jsme se zahraničím, zároveň jsme ale věděli, že nemáme příliš mnoho času a že změnu ve vězeňství nemůžeme provést postupně (jako tomu bylo u západních evropských zemí), ale že nás čeká rychlá transformace této problematiky. Dle vyjádření státních institucí se podařilo splnit cíl, který se týkal zacházení s vězni. Nebylo ale dosaženo dalšího cíle Koncepce českého vězeňství – decentralizace řízení a vytvoření vhodných materiálních podmínek pro správu vězeňství. Vězeňské prostředí v naší republice se tedy změnilo, proběhla jeho humanizace. Strategický dokument z roku 1991 se stal zastaralým, a proto vyvstala nutnost sepsat nový. V roce 2005 byla představena Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 (dále jen „Koncepce“).

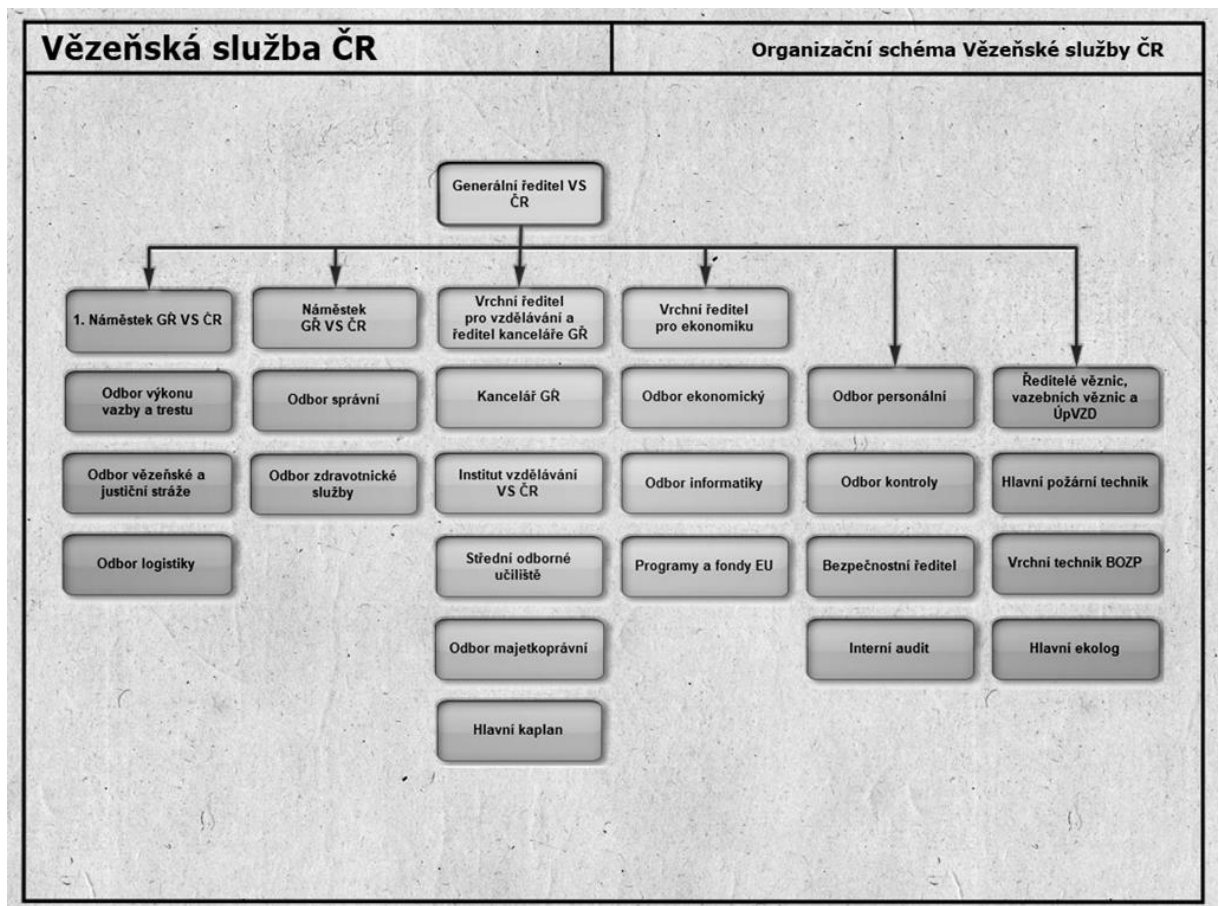
V dokumentu nalezneme naznačený možný vývoj v Evropě v nejbližších letech, který by měl směřovat k vyššímu akcentu na bezpečnost pro všechny skupiny obyvatel, prohlubování liberalizace trestu a snaze snížit počet vězněných osob. Koncepce vychází nejen

z českého právního prostředí, ale i z Doporučení Rady Evropy. Do roku 2015 by české vězeňství chtělo zajistit ony tři akcenty, které se snaží dosáhnout i celé evropské prostředí. Měla by se zintenzivnit úloha Probační a mediační služby České republiky. Koncepce usiluje o zjednodušení struktury věznic. Namísto stávajících čtyř typů bychom měli mít pouze tři typy věznic (s dozorem, s ostrahou a vazební věznice). Tyto věznice by navíc měly být modernizovány. Rozšířit možnosti zaměstnávání odsouzených je dalším cílem pro naše vězeňství. Vězeňství by se mělo dle Koncepce více otevřít veřejnosti, nebát se zahraničních kontaktů a být nakloněno změnám. V oblasti zdravotnictví ve vězeňství by mělo dojít ke zlepšení zdravotnické péče pro vězněné osoby i personál Vězeňské služby ČR. Tyto cíle by měli mít představitelé vězeňství u nás stále na paměti, i kdyby došlo k nárůstu vězňů a nerezignovat na ně. (Koncepce, 2005)

3 ORGANIZACE VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY

Na začátku této kapitoly bych se vás zeptala na otázku: jak si představujete ve svých myslích Vězeňskou službu České republiky? Jak vnímáte její velikost, rozsah její moci? Tato instituce nesestává jen ze samotných věznic. Sama bych ji přirovnala k organizovanému mraveništi. Na jeho vrcholu vše řídí Generální ředitelství v čele s mravenčí královnou označovanou jako generální ředitel. Mraveništi Vězeňské služby ČR vládne jen po stanovené funkční období, které je pětileté. Jmenován může být maximálně na dvě po sobě jdoucí funkční období. (Česko, 2003) Toto období samozřejmě může být i kratší, pokud se sám generální ředitel rozhodne na funkci rezignovat, či je-li odvolán ministrem spravedlnosti. Generální ředitelství zaštiťuje veškerý chod Vězeňské služby ČR. Prostřednictvím svých odborů (které jsou uvedeny ve schématu organizační struktury na obrázku 1) metodicky řídí, organizuje a kontroluje fungování celé Vězeňské služby ČR na jednotlivých úsecích správy. Generální ředitel má vždy 1. Náměstka generálního ředitele, který dohlíží na Odbor výkonu vazby a trestu, Odbor vězeňské a justiční stráže a Odbor logistiky. Odbor správní a Odbor zdravotnické služby má ve své zodpovědnosti Náměstek generálního ředitele. Samotná kancelář generálního ředitele dohlíží na Institut vzdělávání VS ČR a Střední odborné učiliště. Také se stará o Odbor majetkoprávní a generálnímu řediteli podléhá funkce hlavního kaplana. Odbory ekonomiky, informatiky a Programy a fondy EU má na starosti Vrchní ředitel pro ekonomiku. Dále byste v organizaci Vězeňské služby ČR našli Odbor personální, Odbor kontroly, Bezpečnostního ředitele, oddělení Iterního auditu, Hlavního požárního technika, Vrchního technika BOZP a Hlavního ekologa. V čele každého ústavu pak stojí ředitelé věznic, vazebních věznic a Ústavu pro výkon zabezpečovací detence. Přesné organizační schéma si můžete prohlédnout na obrázku 1.

Obrázek 1: Organizační struktura Vězeňské služby ČR

Zdroj: internetové stránky Vězeňské služby České republiky (Česko, 2012)

Po vzniku samostatné České republiky se vězeňství rozrostlo i o justiční stráž, jejíž činnost také spravuje Vězeňská služba ČR. Zatímco vězeňská stráž zabezpečuje řádný výkon trestu odnětí svobody či vazby, justiční stráž se stará o úkony v průběhu soudního líčení. Vedle zařízení pro odsouzené osoby je v rámci Vězeňské služby ČR zřízeno i střední odborné učiliště a Institut vzdělávání Vězeňské služby. Vzdělávání odsouzeným nabízí Vězeňská služba prostřednictvím středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště možnost připravit se na budoucí výkon povolání. Popřípadě toto zařízení umožňuje doplnit si základní vzdělání, či rozšířit si ve vzdělávacích kurzech kvalifikaci. Zaměstnanci, kteří se rozhodli zvýšit si kvalifikaci, mohou využít služeb zřízeného Institutu vzdělávání Vězeňské služby ČR. Tato organizační jednotka umožňuje i přípravu příslušníků před nástupem do služby. Vedle vzdělávací činnosti provozuje Institut vzdělávání i odborný výzkum v oblasti penologie. (Česko, 2012)

Protože si vězni jen tak nemohou dojit ke svému praktickému či odbornému lékaři, je jim k dispozici zdravotnická služba, která se skládá z odboru zdravotnické služby Generálního

ředitelství Vězeňské služby ČR, vedoucích lékařů zdravotnických oblastí a zdravotnická střediska vazebních věznic, věznic, ústavu zabezpečovací detence a vězeňská nemocnice. Ministerstvo spravedlnosti pro zaměstnance Vězeňské služby také zřídilo zotavovny Vězeňské služby. Nad celým mravenišťem Vězeňské služby ČR bdí Ministerstvo spravedlnosti. (Česko, 2012)

Zmíněná duchovní služba je zabezpečována profesionálními duchovními, kterými jsou vězeňští kaplani i dobrovolní duchovní. Duchovní službu může poskytovat jakákoli církev registrovaná v České republice. Sbor vězeňských kaplanů se nazývá Vězeňská duchovní služba (Ecumenical Prison Chaplaincy), s jejímž působením musí souhlasit výkonný výbor Vězeňské duchovní péče. Hlavní kaplankou je Mgr. Květoslava Jakubalová působící na Generálním ředitelství a ve Věznici Rýnovice. Pokud se člověk chce stát vězeňským kaplanem, musí být minimálně jeden rok členem nevládní organizace Vězeňská duchovní péče, o.s. (Prison Spiritual Care, NGO). (Česko, 2012)

Odhlédněme nyní od Generálního ředitelství a přejděme v organizační struktuře k věznicím, ústavu zabezpečovací detence a vazebním věznicím. V současné době máme v České republice čtyři typy věznic, do nichž jsou vězni odsouzeni na základě stupně závažnosti spáchaného zločinu. Věznice se liší mírou vnější ostrahy, zajištěním bezpečnosti a mírou resocializačních programů. Nejmírnějším typem jsou věznice s dohledem, následují věznice s dozorem, věznice s ostrahou a nejpřísnějšími jsou věznice se zvýšenou ostrahou. Mimo základní čtyři typy se ještě v České republice nacházejí věznice pro mladistvé a pro ženy. Uvnitř jednotlivých věznic se můžeme setkat s několika označeními pro zdejší zaměstnance. Co mají v kompetenci které profese?

Vedle civilních zaměstnanců pracují ve vězeňských ústavech příslušníci Vězeňské služby. Na samém prvním, nejnižším schůdku vězeňské hierarchie stojí strážníci. Tyto osoby zajišťují ochranu budovy věznice zvenčí i uvnitř. Doprovázejí vězně k návštěvám, k vyšetřování, k lékařům, na vycházkách, eskortované vězně k soudům a zajišťují i stěhování odsouzených do jiného vězeňského zařízení. Přímou u vězňů působí dozorcí. Ti zprostředkovávají i komunikaci s vychovateli, pedagogy a psychology. Právě tyto tři profese zaznamenaly v novém tisíciletí rozmach, kdy byl kladen důraz na zvyšování počtů těchto pracovníků. Dodám, že se jedná o civilní zaměstnance, které nespoutává služební poměr vůči Vězeňské službě. Jejich zaměstnávání se řídí dle zákoníku práce. Velitelé směn se označují jako inspektoři strážní služby, popřípadě vrchní inspektoři strážní služby. V době nepřítomnosti ředitele věznice řeší problémy, které se za jejich službu stanou a odpovídají

v této době za chod vězeňského zařízení. Věznici řídí a zodpovídá za ni její ředitel. Cokoliv se zde stane, jde na jeho vrub. V posledních letech se tato funkce dočkala svého zcivilnění. Namísto služebního poměru se prosazuje pracovněprávní vztah. Ředitel věznice má vždy dva zástupce. Jeden spravuje výkonnou složku (má za úkol koordinovat strážní službu, výkon vazby či trestu). Druhý se stará o ekonomický chod věznice, má pod palcem oddělení logistiky a zdravotní zařízení. Ve vedení věznice ale naleznete i personální oddělení, oddělení správní a oddělení prevence a stížností. Poslední jmenované má nelehké postavení. Jako mlýnský kámen působí mezi vězni a zaměstnaneckou složkou věznice. Oddělení má za úkol posuzovat veškeré stížnosti vězňů. Od posouzení oprávněnosti, až po návrhy na zajištění nápravy. (Malá, 2003)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 SOUČASNÝ STAV VĚZEŇSTVÍ A VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY

Právě se dostáváme do praktické části mé diplomové práce. Prošli jsme historií trestání, zjistili, jak se v průběhu dějin měnily formy věznění. Dostali jsme se až do českého prostředí, kde jsme si shrnuli, jak vypadala organizace vězeňské služby od roku 1850. Poté jsme probádali důležité právní předpisy, které se dotýkají činnosti Vězeňské služby ČR. Teoretickou část ukončil náhled na organizaci Vězeňské služby ČR. Nyní se tedy přesuneme k současné reálné podobě této instituce. Protože Vězeňská služba ČR není zcela nezávislou organizací, která by mohla o veškerém svém dění rozhodovat sama, zmíním se nejdříve o jejím nadřízeném orgánu. Nabízí se otázka: „Proč se zmiňuji o současné situaci na Ministerstvu spravedlnosti ČR?“ Toto ministerstvo a jeho nejvyšší politický představitel rozhodují o dění ve Vězeňské službě. Ministr jmenuje a odvolává generálního ředitele Vězeňské služby ČR, který zodpovídá za řádné fungování této instituce právě zmíněnému ministerstvu. Proto je důležité se podívat i na ministry, kteří se za dobu fungování Vězeňské služby ČR na postu vystřídali ode dne vzniku samostatné České republiky (a tedy i ode dne vzniku Vězeňské služby ČR). Další důvod zařazení této kapitoly vyplyne z následujících řádků a vložené tabulky.

4.1 Ministerstvo spravedlnosti

V rámci dekoncentrace je každá oblast veřejného sektoru spravována různými orgány s pravomocemi vytyčenými zákonem či jinou právní normou. V oblasti státní správy, jak již víme, je moc vykonávána prostřednictvím přenesené působnosti. Na samé špici mocenské pyramidy stojí ústřední orgán. Z historie víme, že agenda vězeňství byla roztržena a přesouvala se z působnosti ministerstva spravedlnosti na ministerstvo národní bezpečnosti a poté na ministerstvo vnitra, aby se znovu vrátila ministerstvu spravedlnosti. V současnosti je Vězeňská služba ČR podřízena Ministerstvu spravedlnosti České republiky (dále jen „Ministerstvo spravedlnosti“). V roce 2010 navíc přibyla soudům pravomoc ukládat odsouzeným v některých vytyčených případech alternativní tresty. Ministerstvo spravedlnosti se tak stalo i ústředním orgánem státní správy pro probaci a mediaci. Tuto oblast pro Ministerstvo spravedlnosti spravuje Probační a mediační služba České republiky, o níž se dočtete v jedné z následujících podkapitol.

Zacházení s vězni a správa oblasti vězeňství je důležitým prvkem v národním hospodářství. Přitom společnost si s Ministerstvem spravedlnosti především spojuje zabezpečení fungování české justice. V uplynulých letech se také množili názory, že právě vězeňství je ze strany ministerstva přehlíženo a ponecháno bez řádné kontroly v rukou Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. (Malá, 2009) Tato kritika zaznívala zejména po vlažné reakci ministerstva na nákup nefunkčních rušiček mobilních telefonů a celkovému postoji k ředitelování zejména generálního ředitele v letech 2005 až 2010. O kterém z generálních ředitelů je řeč, se dočtete v textu za touto podkapitolou (zvědavce odkazují na tabulku 2, kde je vypsáný přehled generálních ředitelů Vězeňské služby ČR).

Následující tabulka 1 vám přiblíží, kteří lidé se od roku 1993 vystřídali v křesle ministra spravedlnost a jak dlouho zde vydrželi. Čísla ve sloupečku Pořadí jsou uvedena jen u osob, které byly jmenovány ministry spravedlnosti. Naopak čísla nenajdete u těch, kteří byli jen pověřeni řízením rezortu spravedlnosti.

Tabulka 1: Ministři spravedlnosti ČR

Pořadí	Ministr/ministryně spravedlnosti	Nastoupil/a do úřadu	Ukončil/a své působení	Poznámka
1.	Jiří Novák	2. červenec 1992	4. červenec 1996	
2.	Jan Kalvoda	4. červenec 1996	7. leden 1997	
3.	Vlasta Parkanová	7. leden 1997	22. červenec 1998	
	Pavel Rychetský	22. červenec 1998	31. červenec 1998	Pouze pověřen výkonem funkce
4.	Otakar Motejl	1. srpen 1998	16. říjen 2000	
	Pavel Rychetský	17. říjen 2000	2. únor 2001	Pouze pověřen výkonem funkce
5.	Jaroslav Bureš	2. únor 2001	15. červenec 2002	
6.	Pavel Rychetský	15. červenec 2002	5. srpen 2003	
	Vladimír Špidla	6. srpen 2003	16. září 2003	Premiér – pouze pověřený výkonem funkce
7.	Karel Čermák	16. září 2003	30. červen 2004	

	Vladimír Špidla	30. červen 2004	4. srpen 2004	Premiér – pouze pověřený výkonem funkce
8.	Pavel Němec	4. srpen 2004	4. září 2006	
9.	Jiří Pospíšil	4. září 2006	8. květen 2009	
10.	Daniela Kovářová	8. květen 2009	13. červenec 2010	
11.	Jiří Pospíšil	13. červenec 2010	27. června 2012	
12.	Pavel Blažek	3. červenec	nadále	

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z internetových stránek Ministerstva spravedlnosti ČR

Jak vyplývá z uvedené tabulky, fluktuace ministrů spravedlnosti je značná. Pro každou oblast hospodářství je přitom na nejvyšších řídicích místech nutná stabilita, aby byl zajištěn provázaný styl vedení. Pokud se budou vedoucí pracovníci příliš často střídát na manažerském postu (v tomto případě na politickém postu ministra spravedlnosti), nemůžeme zaručit, že tito odlišní lidé povedou danou organizaci k rozkvětu. V koncepčních otázkách je nutné zajistit jistou kontinuitu. Proto zejména v oblasti vězeňství mohou radikální změny nově nastoupeného ministra (či ministryně) způsobit disharmonii, nepochopení postupů a rozhodnutí, případné nespokojené reakce ze strany zaměstnanců i nedobrovolných obyvatel vězeňských komplexů.

Od vzniku České republiky se 16x změnila osoba na postu ministra spravedlnosti. Za 20 let existence našeho státu rezortu spravedlnosti vládlo 12 ministrů spravedlnosti. Čtyřikrát byla ve funkci osoba dočasně pověřená řízením Ministerstva spravedlnosti. Použijeme-li matematiku, vyjde nám, že průměrně se jedna osoba zdržela na postu ministra spravedlnosti jeden rok a tři měsíce. Nejdéle post ministra spravedlnosti zastával Jiří Novák, první český ministr spravedlnosti. Ministrem byl celé čtyři roky svého poslaneckého mandátu. Zůstává tak jedinou bílou vránou, které se povedlo na Ministerstvu spravedlnosti zůstat po celou dobu, na kterou byl jmenována. Žádnému dalšímu ministru spravedlnosti se tento husarský kousek do dnešních dní nepovedl. Z celého zástupu dvanácti ministrů zde zmíním ještě JUDr. Jiřího Pospíšila, který byl jmenován do funkce dvakrát – poprvé za vlády Mirka Topolánka a podruhé v době premiéra Petra Nečase. Tento někdejší ministr se v současnosti těší vysoké oblibě u veřejnosti jako „politik s čistým štítem“. Zda je jeho „tabula rasa“ skutečně nepopsaná a politikařením nezkažená nejsem schopna odpovědět jednoznačně. Jeho image hodného chlapce ale trochu naruším v podkapitole následující,

kde se zabývám generálními řediteli Vězeňské služby ČR. Ministerstvo spravedlnosti také musel dvakrát řídit i tehdejší předseda vlády PhDr. Vladimír Špidla. Současný předseda Ústavního soudu JUDr. Pavel Rychetský byl úřadem ministra spravedlnosti pověřen také dvakrát. Pořetí na Ministerstvu spravedlnosti zakotvil jako regulérní ministr spravedlnosti. Ministrem spravedlnosti byl i zesnulý MUDr. Otakar Motejl, pozdější první český ochránce lidských práv. V novém tisíciletí se Ministerstvo spravedlnosti dostalo do kontroverznějších vod díky ministru Pavlu Němcovi, který zasahoval do výkonu soudní moci. Zmíním zde známou kauzu s propuštěním příslušníka katarské královské rodiny Hámida bin Abdal Sáního odsouzeného v České republice za sexuální zneužívání nezletilých dívek a jeho následné vydání do Kataru. Následně se ministr dostal do konfliktu s tehdejší nejvyšší státní zástupkyní Mgr. Marií Benešovou. Pavlu Němcovi se vytýká také krytí situace na právnické fakultě v Plzni. Kdy o možném rozdávání titulů doktora práv za peníze (rychlou studium v rámci týdnů pro ty, kteří se nechtěli na studiích zdržovat pět let) dostala zprávu právě nejvyšší státní zástupkyně Marie Benešová. Než ale stačila zahájit jakékoli kroky, byla ministrem Němcem odvolána. V souvislosti s Němcovým působením na Ministerstvu spravedlnosti se také hovoří o nehospodárném nakládání s veřejnými prostředky (například sám hovorný bývalý ministr spravedlnosti byl schopen protelefonovat i 120 tisíc Kč za kalendářní měsíc). Ministerstvo dvakrát vedla žena – první byla v 90. letech JUDr. Vlasta Parkanová (pozdější ministryně obrany, která ráda zpívá) a v době úřednické vlády premiéra Jana Fishera JUDr. Daniela Kovářová (advokátka a čínorodá spisovatelka v jedné osobě).

Stav ve společnosti je odrazem stavu nejvyšších vládnoucích struktur. Tedy i Vězeňská služba ČR je jen taková, jaké je samotné Ministerstvo spravedlnosti. Politický představitel, ministr spravedlnosti, má ve svých rukou moc tuto organizaci ovlivňovat prostřednictvím dialogu či monologu vůči generálnímu řediteli Vězeňské služby ČR. V tabulce ale vidíme, jak moc velká „úmrtnost“ postihuje Ministerstvo spravedlnosti. Ministři se střídají jako na běžícím pásu a existuje zde nejistota, zda nový ministr nenastolí také nový pořádek. V minulosti navíc ministři jednali na jednu stranu laxně (nepotrestání odpovědných aktérů vzpour ve věznicích, nevyplynutí žádných kázeňských trestů, přihlížení rozhazování státních peněz na ne zcela opodstatněné projekty). Na druhou stranu zasahovali do činnosti justice až příliš (viz. ministr Pavel Němec a mediálně vděčná kauza člena katarské královské rodiny). Pokud chceme mluvit o problémech Vězeňské služby dále, musela jsem zmí-

nit Ministerstvo spravedlnosti a politický aspekt této problematiky. V následující kapitole nebudu šetřit již samotnou Vězeňskou službu ČR, začnu od jejího Generálního ředitelství.

4.2 Generální ředitelé Vězeňské služby ČR

Zásadní postavení ve Vězeňské službě ČR zastává generální ředitel, který je lidově řečeno hlavou celé této instituce. Je jmenován ministrem spravedlnosti a může být stejnou osobou i odvolán, pokud ho osud nedonutí odejít dobrovolně dříve. Veškeré důležité dění v instituci podléhá jeho schválení (v podobě podpisu). Osoba zastávající tuto funkci by měla být seznámena s děním ve Vězeňské službě ČR, chápat vnitřní mechanismy, být schopným manažerem, ovládat schopnost vcítění se do zaměstnanců i klientů a v neposlední řadě být morální autoritou a čestným člověkem. Možná na jednoho člověka kladu příliš mnoho požadavků, ale zároveň si uvědomuji, jak moc velkou a nezastupitelnou organizaci tento jedinec řídí. Tento člověk by měl mít morální kredit a měl by představovat vzor pro své podřízené, jejichž číslo se pohybuje dle konkrétního roku většinou okolo 11 tisíc. Proto každý skandál, do kterého je přímo zapojen právě „pan (či paní) generální“, velmi poškozují nejen jméno celé Vězeňské služby ČR, ale představuje pro ostatní zaměstnance precedens pro jejich další chování. Krátce připomenu dosavadní generální ředitele Vězeňské služby ČR, kteří se ve funkci vystřídali od roku 1993. Do února 2013 jsme jich měli tu čest poznat šest. Jejich jména najdete v tabulce, kde je uvedeno i za jakých okolností funkci opustili.

Tabulka 2: Generální ředitelé Vězeňské služby ČR

Generální ředitel	V úřadu působil/a		Poznámka
	od	do	
1. JUDr. Zdeněk Karabec	1/1992	4/1995	Generální ředitel byl odvolán ministrem Jiřím Novákem zejména kvůli případu Kahánek v dubnu roku 1995, vedením Vězeňské služby ČR byl pověřen 1. náměstek generálního ředitele Jiří Malý.
2. PeadDr. Jiří Malý	1995	9/1999	Přepadení eskorty u Thomayerovy nemocnice zpečetilo dny generálního ředitele u Vězeňské služby ČR – k 30. září 1999 po dohodě s ministrem spravedlnosti Otakarem Motejlem rezignoval.
3. Mgr. Kamila Meclová	1/2000	4/2005	Vězeňské službě vládla od odvolání bývalého generálního ředitele. Do úřadu byla jmenována v lednu roku 2000, odešla 4. dubna 2005 po

			neshodách s ministrem Pavlem Němcem
4.	Luděk Kula	5/2005 7/2010	Byl jmenován generálním ředitelem Vězeňské služby v květnu 2005. Po nejspíš nejkontroverznějším vedení této instituce byl odvolán ministrem Jiřím Pospíšilem 30. července 2010.
5.	PhDr. Jiří Tregler	9/2010 11/2012	Ministr Pospíšil jej pověřil vedením Vězeňské služby 30. července 2010, kdy byl odvolán stávající generální Luděk Kula. Funkci generálního ředitele Vězeňské služby pak Tregler vykonával od 1. září 2010 do 14. listopadu 2012, kdy kvůli osobním důvodům odstoupil.
6.	Mgr. Petr Dohnal	12/2012 Stále v úřadu	Generálním ředitelem Vězeňské služby ČR byl jmenován 1. prosince 2012. Dosud je s ním ministr Pavel Blažek, který jej jmenoval, spokojen.

Zdroj: vlastní zpracování na základě kombinace dat z knihy (MALÁ, 2003, a MALÁ, 2009) a internetových stránek VS ČR

Jaké osobnosti byli bývalý generální ředitelé a jak vedli Vězeňskou službu ČR? Na tuto otázku odpovídá následující text, který se každému z nich jednotlivě věnuje. Tento text jsem zařadila kvůli skutečnosti, že pokud se mám zabývat komplexněji problémy, chci vidět, jakými osobnostmi byla Vězeňská služba ČR v minulých letech řízena.

JUDr. Zdeněk Karabec

Zdeněk Karabec se v roce 1990 stal ředitelem Sboru nápravné výchovy, který zanikl k 31. prosinci 1992. V nejvyšší funkci vězeňské organizace ale zůstal, od 1. ledna 1993 zastával funkci generálního ředitele nově zřízené Vězeňské služby ČR. Jeho působení v této instituci skončilo v roce 1995. Vystudoval právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a postgraduální kurs na Institutu kriminologie University v Cambridge. Dodnes se zabývá kriminalitou, kterou přednáší na své alma mater v Praze a na Policejní akademii ČR. Jako redaktor působí v časopise Kriminallistika a je členem řídicího výboru České národní skupiny Mezinárodní společnosti pro trestní právo. Vězeňství se věnuje již jen teoreticky. Z postu generálního ředitele jej donutil odejít tzv. případ Kahánek. (Malá, 2003) Protože vám pojem „případ Kahánek“ nejspíše nic neříká, celý případ krátce připomenu: František Kahánek byl dopaden policií a obviněn ze sexuálního zneužití a vraždy desetiletého chlapce, paradoxně syna příslušníka Vězeňské služby ČR. Mrtvolu chlapce našli příslušníci přímo u Kahánka doma. 8. dubna 1995 - tedy den poté, co byl Kahánek předán do rukou Vězeňské služby ČR, byl nalezen mrtev. Podle oficiálních zpráv uklouzl na dlaždicích a

nešťastně spadl hlavou na mříže. Pitva ale prokázala, že zranění zjištěného rozsahu – oboustranné sériové zlomeniny žeber a četná poranění na těle i v obličeji - si nemohl způsobit sám. Hovořilo se tak o vraždě mezi vězni. Později se spekulovalo o odplatě ze strany příslušníku Vězeňské služby ČR, což byla verze jednoho z vězňů. (Kněžů, 1995)

PeaDr. Jiří Malý plk. V. v

Po odvolaném Zdeňku Karabcovi byla funkce svěřena Jiřímu Malému, který ve Sboru nápravné výchovy působil od roku 1971. Jiří Malý byl prototypem člověka, který v určité instituci profesně roste. Působil jako strážce, dozorce, náměstek ředitele věznice, ředitel věznice (všechny pracovní pozice vykonával ve Vazební věznici Brno). Od roku 1992 působil jako 1. náměstek generálního ředitele. Po vypuknutí případu s pracovním názvem Kahánek byl pověřen vedením Vězeňské služby ČR a v roce 1995 jmenován jejím generálním ředitelem. Jako vedoucí představitel této organizace byl znám svým smyslem pro disciplínu a otevřeným prezentováním svých názorů. Po přepadení eskorty u Thomayerovy nemocnice v září 1999 a následné dohodě s ministrem spravedlnosti Otakarem Motejlem na funkci rezignoval a z vězeňství odešel. (Malá, 2003)

Mgr. Kamila Meclová

Jediná žena, která dosud vedla Vězeňskou službu ČR. Vystudovaná psycholožka pracovala dříve jako kurátorka pro romskou problematiku při ONV Kladno. V roce 1976 vstoupila do Vězeňské služby, kde působila jako psycholožka. V roce 1990 se stala ředitelkou ženské věznice v Pardubicích a od roku 1995 působila jako 1. náměstkyně generálního ředitele. V lednu 2000 nahradila ve funkci tehdejšího ředitele Jiřího Malého. Po dobu svého působení kladla důraz na zaměstnávání odborných pracovníků – vychovatelů a psychologů. Za jejího vedení došlo dnes již k legendárnímu útěku doživotně odsouzeného vězně Jiřího Kájínka z Věznice Mírov. Připomenu, že z jedné z nejstřeženějších věznic u nás utekl 29. října 2000 a byl dopaden 8. prosince 2000. V letech 2000 a 2001 také musela Kamila Meclová řešit nepokoje v našich věznicích a plánované útoky odsouzených. Byla kritizována za zneužívání služebního automobilu. Ani jedna z kauz ale Kamile Meclové profesně neublížila a ona přečkala ve funkci generální ředitelky Vězeňské služby ČR až do dubna 2005. Rezignovala na své místo po dohodě s ministrem Pavlem Němcem, kterému se dlouhodobě nelíbil způsob jejího vedení. Poté se stala ředitelkou věznice pro ženy ve Světlé nad Sázavou. (Malá, 2003)

Luděk Kula, PhD

Luděk Kula před svým jmenováním do funkce generálního ředitele Vězeňské služby ČR v květnu roku 2005 působil jako ředitel Vazební věznice v Brně-Bohunicích. Představuje nejspíš nejkontroverznější osobu ve vedení této instituce. Mnohé z jeho kroků, které jako generální ředitel učinil, si zasloužilo kritiku veřejnosti a já se obdobím jeho vlády budu zabývat o trochu podrobněji než u dalších pěti generálních ředitelů. Již rok po svém jmenování byl povýšen do hodnosti generála (což by nebylo až tak pobuřující), ale při té příležitosti si dal vyrobit dvě drahé generálské šavle (zlato + rukojeť potažená rejnočí kůží), u nichž nedokázal vysvětlit, z jakých peněz byly zaplacené. Objevily se i případy útěků vězňů, drogy ve věznicích, což jsou excesy, které se objevují (i třeba pokusy o ně) i při tom nejlepší vedení. Přeshlapem Luděka Kuly ale byly další kauzy. Velké poklepání na čelo si vysloužila myšlenka na změnu designu stejnokrojů příslušníků Vězeňské služby do stylu „safari“. Kritiku si generální ředitel vyslechl kvůli objednání služebních kalendářů a diářů u uměleckého fotografa Jakuba Ludvíka (byla kritizována koncepce, kdy bylo zobrazeno vězení ve spojení s erotikou, i nepřiměřená cena, kterou nemůže jen tak státní instituce nemající nadbytek peněz investovat do materiálu takového charakteru). O největší rozruch se ale postarala kauza rušiček mobilních telefonů ve věznicích. (Malá, 2009) Tato kauza stála Vězeňskou službu ČR přibližně 20 milionů korun. Připomenu, že vedení Vězeňské služby ČR nakoupilo rušičky mobilních telefonů od firmy pb mont, s.r.o. ačkoli dostalo výhodnější nabídku od belgické firmy ISDG. Navíc tato firma neměla v oboru zkušenosti a přesto si za rušičku, která běžně stojí okolo 20 tisíc korun, naúčtovala třikrát vyšší cenu. Jako bonus rušičky mobilních telefonů vůbec nefungovaly. Jako řešení situace zvolil Luděk Kula zrušit celou myšlenku rušiček a nahradit je detektory. Opět neúspěšně. V této situaci se již choval jako tonoucí, který se chytá stébla, když navrhl řešení, které zvedlo obočí nejednomu laikovi a přivedilo téměř infarkt odborníkovi. Nač bojovat s mobilními telefony, když je můžeme povolit. Dle návrhu by tak vězni za dobré chování a ti, kteří by byli zařazeni v „nejměkčím“ typu vězení, mohli z mobilních telefonů libovolně telefonovat. Kvůli kauze rušiček mobilních telefonů byl Luděk Kula i jeho 1. náměstek Kreuziger (tehdy již bývalý) vyšetřováni policií. Kvůli svému stíhání byl generální ředitel ministrem Jiřím Pospíšilem postaven mimo službu od 11. do 21. července 2008. Žaloba ale byla posouzena jako neodůvodněná a kauza tak skončila. Stejný ministr, který ho podržel v tomto období, jej ale při svém druhém působení ve funkci ministra spravedlnosti o dva roky později odvolal, kdy se vyjádřil, že chce resort „odněmčit“ (poukázání na skutečnost, že se již v roce 2010 na bývalého ministra spravedlnosti Němce pohlíželo jako na nepřítel spraved-

livého ministra). Nabízí se otázka, proč Jiří Pospíšil nerealizoval tento krok již v době, kdy se stal poprvé ministrem spravedlnosti (bezprostředně po zmíněném Pavlu Němcovi) a měl k odvolání generálního ředitele přijatelné důvody. Namísto toho trpělivě čekal, až se na jeho místě vystřídala i Daniela Kolářová a po svém druhém jmenování „rázně“ zasáhl. Nicméně toto nemění nic na skutečnosti, že Jiří Pospíšil skutečně Ludka Kulu z postu generálního ředitele Vězeňské služby ČR dne 30. července 2010 odvolal. (Malá, 2009)

PhDr. Jiří Tregler

Po odvolání Ludka Kuly byl řízením Vězeňské služby ČR pověřen jeho stávající náměstek Jiří Tregler. Následně byl na základě výběrového řízení k datu 1. září 2010 jmenován generálním ředitelem Vězeňské služby ČR. V této organizaci působil již od roku 1986. Od roku 1995 pracoval jako první zástupce ředitele věznice v Pardubicích. V roce 2000 se stal jejím ředitelem. Kvůli Pospíšilově nedůvěře v minulé vedení měl za úkol především provést audit některých uzavřených zakázek, redukovat počet pracovníků na generálním ředitelství a najít položky, na kterých by Vězeňská služba ČR mohla ušetřit. 14. listopadu 2012 pak Jiří Tregler na funkci z osobních důvodů rezignoval. (Česko, 2012)

Mgr. Petr Dohnal

Po dva týdny vedl Vězeňskou službu ČR 1. náměstek generálního ředitele Marian Prokeš. Poté ministr Pavel Blažek 30. listopadu 2012 jmenoval bez předchozího výběrového řízení novým generálním ředitelem plukovníka Petra Dohnala. Tento muž do roku 2008 působil jako ředitel Vazební věznice Praha Pankrác, poté se usadil v křesle 1. náměstka generálního ředitele Vězeňské služby ČR. Od 1. září do 30. listopadu pracoval jako Náměstek generálního ředitele. Vystudovaný psycholog s dvaceti dvouletou praxí u Vězeňské služby ČR začal jako generální ředitel oficiálně úřadovat 1. prosince 2012 a tuto funkci nadále vykonává. Prvním jeho významným úkolem bylo řádně administrovat výkon amnestií prezidenta vyhlášených 1. ledna 2013. (Česko, 2012)

Nyní se zanechám personální zajištění Vězeňské služby ČR a svou pozornost upřu na materiální zabezpečení této organizace. Nejprve se v následující podkapitole budu věnovat fyzickému, poté i finančnímu stavu instituce zabezpečující v České republice oblast vězeňství.

4.3 Věznice v České republice

Od Ministerstva spravedlnosti a generálních ředitelů se přesunme k materiálnímu zajištění Vězeňské služby ČR – konkrétně ke stavbám, které zajišťují výkon trestu odnětí svobody. Při pohledu na mapu České republiky zjistíme, že téměř v každém kraji naší země je zřízena alespoň jedna věznice. Slovo téměř je namístě, protože jedinou výjimku tvoří Zlínský kraj, který nedisponuje žádným vězeňským zařízením. Odsouzení zdejšími soudy mají jistotu, že přesunou svou maličkost do jednoho z dalších 13 (počítáno i hlavní město Praha) krajů. Celkem stojí v našem státě 36 věznice. Tento počet platí, i když byly vybudovány kvůli přetrvávajícím kapacitním problémům nové věznice. Konkrétně se jedná o tři věznice, jejichž osudům se budu věnovat v podkapitole o stavu českých věznic po vyhlášení amnestie prezidenta republiky a v kapitole nazvané *Úhel pohledu*. V 15 vězeňských stavbách lze ubytovat jedince, kteří teprve čekají na verdikt soudu (vazební věznice). Při dvou jsou zřízeny nemocnice (v Brně a ve věznici na Pankráci v Praze). Ústav pro výkon zabezpečovací detence pro celkem 66 lidí najdeme v Brně. Největší kapacitou disponuje věznice v Plzni (lze zde ubytovat až 1156 vězňů současně). Druhou největší věznici je ta ve Valdicích, kde je 1092 míst pro odsouzené. Třetí je věznice v Praze na Pankráci, kde může pobývat až 1032 možných odsouzených, navíc dalších 97 zde může pobývat v nemocnici zřízené při věznici. Kapacita věznic samozřejmě není neproměnlivé číslo – v minulosti docházelo k navyšování či snižování kapacity prostřednictvím nového využívání stávajících prostor objektu. (Česko, 2012) V následující tabulce si můžete prohlédnout celý seznam našich vězení.

Tabulka 3: Věznice v České republice

	Organizační jednotka	Kapacita (stav k 31.1.2013)	Poznámka
1.	Věznice Bělušice	596	
2.	Vazební věznice Brno	530	+ detenční ústav s 66 místy + nemocnice se 113 místy
3.	Věznice Břeclav	194	
4.	Vazební věznice České Budějovice	281	
5.	Věznice Drahonice	228	
6.	Věznice Heřmanice	711	
7.	Věznice Horní Slavkov	762	
8.	Vazební věznice Hradec Králové	418	
9.	Věznice Jiřice	725	
10.	Věznice Karviná	205	

11.	Věznice Kuřim	486	
12.	Věznice Kynšperk nad Ohří	862	
13.	Vazební věznice Liberec	375	
14.	Vazební věznice Litoměřice	358	
15.	Věznice Mírov	389	
16.	Věznice Nové Sedlo	414	
17.	Věznice Odolov	300	
18.	Vazební věznice Olomouc	281	
19.	Věznice Opava	431	
20.	Věznice Oráčov	487	
21.	Vazební věznice Ostrava	597	
22.	Věznice Ostrov nad Ohří	910	
23.	Věznice Pardubice	678	
24.	Věznice Plzeň	1156	
25.	Vazební věznice Praha Pankrác	1032	+ nemocnice s 97 místy
26.	Vazební věznice Praha Ruzyně	950	
27.	Věznice Příbram	868	
28.	Věznice Rapotice	777	
29.	Věznice Rýnovice	510	
30.	Věznice Stráž pod Ralskem	781	
31.	Věznice Světlá nad Sázavou	763	
32.	Vazební věznice Teplice	167	
33.	Věznice Valdice	1092	
34.	Věznice Vinařice	911	
35.	Věznice Všehrady	599	
36.	Věznice Znojmo	230	

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Měsíční monitorovací zprávy VS ČR za leden 2013 (Česko, 2012)

Navíc věznice v Břeclavi, Ostrovu, Plzni, Světlé nad Sázavou a Znojmu disponují i kapacitami pro výkon vazby. Ženy si odpykávají trest nejčastěji ve věznici Světlá nad Sázavou, což je naše jediná čistě ženská věznice (k 31. lednu 2013 zde pobývalo 452 vězňů něžného pohlaví). Dále jsou vězeňkyně ubytovávány ve věznici v Opavě (159 odsouzených žen k 31.lednu 2013) a Praze – Ruzyni (51 žen ve výkonu trestu odnětí svobody k poslednímu dnu měsíce ledna 2013). Pro ženské vězně jsou dále připraveny věznice v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Liberci, Litoměřicích, Olomouci, Ostravě, Ostrovu, Plzni, Praze – Pankráci a v Teplicích. Mladiství vězni jsou drženi ve věznicích v Ostravě, Pardubicích, Plzni, Všehrdech, Brně, Hradci Králové, Liberci a Olomouci. (Česko, 2012)

Celkově máme v našich věznicích k 31. lednu 2013 místo pro 21 330 odsouzených. Z tohoto počtu je 2 389 míst určených pro výkon vazby a ostatních 18 941 čeká na odsouzení k trestu odnětí svobody. Vězeňská služba ČR navyšuje dle svých možností kapacitu

věznic. Například v roce 2011 byla za 60 mil. Kč vystavěna nová ubytovna v Rapoticích. Ve Velkých Přílepech se rekonstruoval objekt pro účely Vězeňské služby za 2,734 mil. Kč. Za částku 23 mil. Kč se upravila půdní vestavba dvou budov ve Věznici Světlá nad Sázavou. Věznice Příbram se dočkala rekonstrukce zdravotního střediska ve výši 3,6 mil. Kč. V pankrácké věznici se rekonstruoval objekt č. 17 za 24, 932 mil. Kč a na Ruzyni rozsáhlejší rekonstrukce ve výši 29,996 mil. Kč. (Česko, 2012)

Zmínila jsem se, že máme čtyři typy věznic. Také čtenář jistě již zaznamenal, že soudce odsuzuje k trestu odnětí svobody do věznice s určitou mírou strážení. Následující tabulka vám prozradí, kam který odsouzený může putovat, pokud mu soud uloží trest vykonat ve věznici s dohledem, s dozorem, s ostrahou anebo se zvýšenou ostrahou.

Tabulka 4: Typy věznic v České republice

Organizační jednotka	Dohled	Dozor	Ostraha	Zvýšená ostraha
Bělušice		Ano	Ano	
Brno	Ano	Ano	Ano	Ano
Břeclav	Ano	Ano	Ano	
České Budějovice		Ano	Ano	
Drahonice	Ano	Ano		
Heřmanice		Ano	Ano	
Horní Slavkov		Ano	Ano	
Hradec Králové	Ano	Ano	Ano	Ano
Jiřice		Ano	Ano	
Karviná		Ano	Ano	Ano
Kuřim		Ano	Ano	
Kynšperk nad Ohří	Ano	Ano		
Liberec	Ano	Ano	Ano	
Litoměřice	Ano	Ano	Ano	
Mírov		Ano	Ano	Ano
Nové Sedlo		Ano		
Odolov		Ano		
Olomouc	Ano	Ano	Ano	
Opava	Ano	Ano	Ano	Ano
Oráčov		Ano	Ano	
Ostrava		Ano	Ano	

Ostrov		Ano	Ano	
Pardubice		Ano	Ano	
Plzeň		Ano	Ano	Ano
Praha Pankrác	Ano	Ano	Ano	Ano
Praha Ruzyně	Ano	Ano	Ano	Ano
Příbram	Ano	Ano	Ano	
Rapotice	Ano	Ano		
Rýnovice		Ano	Ano	
Stráž pod Ralskem		Ano	Ano	
Světlá nad Sázavou	Ano	Ano	Ano	
Teplice		Ano	Ano	
Valdice		Ano	Ano	Ano
Vinařice		Ano	Ano	
Všehrady	Ano	Ano		
Znojmo		Ano	Ano	

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z internetových stránek VS ČR (Česko, 2012)

Koncepce rozvoje českého vězeňství počítá se snížením počtu těchto typů. Namísto čtyř bychom v blízké budoucnosti měli mít již jen dva typy věznic, navíc jako třetí typ by existovali vazební věznice. Podle údajů ČTK je tomuto nápadu nakloněn i současný ministr spravedlnosti Pavel Blažek. (Hradilek, 2012)

Problémy, které nejvíce bolí, bychom mohli rozdělit do tří modřin na těle Vězeňské služby ČR. První z nich je vysoký počet vězňů a nedostačující kapacita stávajících věznic. Druhý, značně vybarvený šrám představuje nedostatečné finanční zabezpečení této instituce. Třetím výrazným problémem je špatná pověst Vězeňské služby ČR a malý zájem společnosti na řešení problému vězeňství. Tyto kategorie problémů vidím jako nejzásadnější v dnešní době. Jistě zde existuje více trápení této instituce, které nenechávají její představitele klidně spát. Například velký problém představují cizinci v českých věznicích, u kterých je nízká míra resocializace a kteří se ve věznicích organizují do uzavřených komunit, v jejichž rámci pokračují v trestné činnosti uvnitř i vně tohoto zařízení. V souvislosti s cizinci také vzrůstají nároky na jazykovou vybavenost příslušníků i občanských zaměstnanců Vězeňské služby ČR. Výrazná je také drogová problematika. Ač se Vězeňská služba ČR snaží aktivně zapojovat protidrogovou politiku, stále při nejrůznějších raziích je tento artikl v ústavech nalézán. I do budoucnosti klade instituce důraz na zabránění průniku drog do věznic, kdy by za každé porušení tohoto zákazu měla následovat důsledná sankce. Navíc se

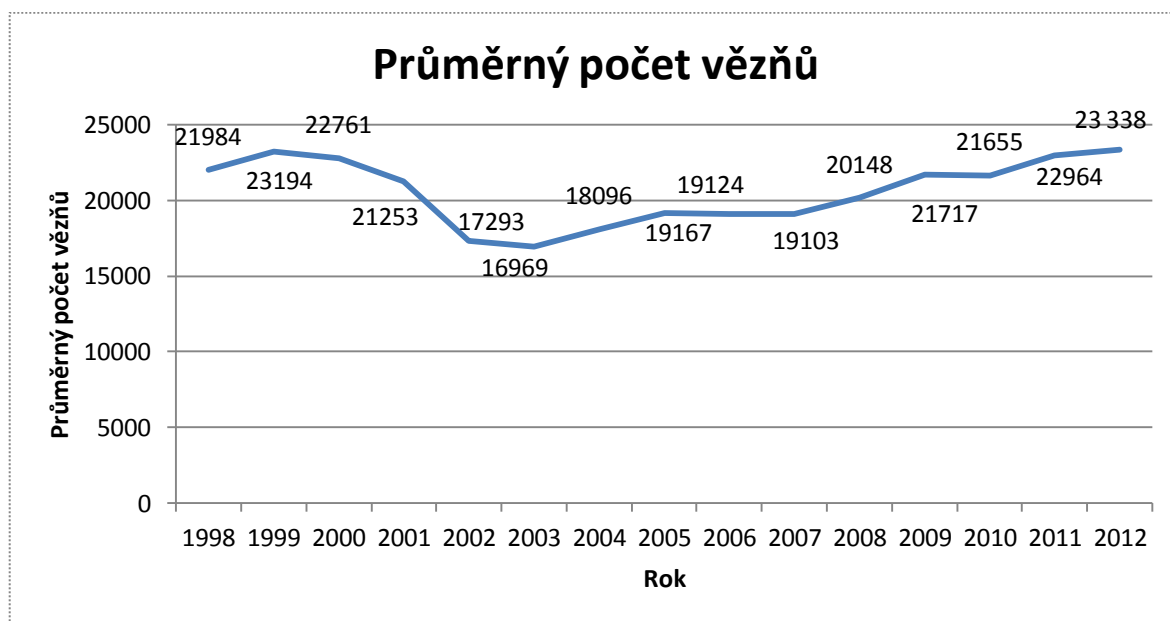

Vězeňská služba ČR snaží nahrazovat psychotropní látky u drogově závislých vězňů substitučními látkami. Většina dalších problémů souvisí s již výše uvedenou trojicí. K těmto problémům se dostanu na kloub postupně v následujících podkapitolách. Nejprve se zaměřím na vysokou poptávku po místech ve vězeňských ústavech a nedostatečnou nabídku těchto míst, tedy přeplněnost věznic.

4.4 Kapacita věznic

Již dlouhá léta se Vězeňská služba České republiky potýkala s problémem přeplněnosti věznic. Tato problematika byla otevřena již v průběhu 90. let, kdy se do věznic vraceli vězni propuštění při velkorysé amnestii prezidenta republiky Václava Havla. Připomenu, že v roce 1990 ještě jako prezident Československa vyhlásil rozsáhlou amnestii, kdy zdi věznic opustilo 15 tisíc lidí (dalším 16 tisícům vězňům byl trest zkrácen). Vývoj průměrného počtu vězňených osob od roku 1997 můžete vidět na následujícím grafu (Graf 4). Přitom platí, že čím více vězňů ve věznicích pobývá, tím více se zvyšuje nebezpečí vzpoury. Vězni mají nedostatek prostoru, což se nelíbí nejen jim, ale ani mezinárodním organizacím. Kapacitu věznic sice lze navýšit, ale jen do určité míry. Na konci roku 2012 (konkrétně k datu 31. prosince 2012) pobývalo v českých věznicích 22 644 obyvatel, průměrně ale minulý rok v českých věznicích pobývalo 23 338 vězňů. (Česko, 2012)

Graf 1: Průměrný počet vězňů v letech 1998 – 2012

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ze Statistických ročenek z let 2000 až 2012 (Česko, 2012)

Když jsem v roce 2012 začala koncipovat tuto práci, byla výrazně překračována kapacita jednotlivých věznic. Vězeňské službě ČR tyto počty dělaly velmi hluboké vrásky na i tak

dotci strhaném obličej. Za vysoký počet vězňů byla Česká republika dokonce kárána Evropskou unií. Po pobaltských státech a Polsku jsme měli nejvyšší číslo uvězněných pře-počtených na 100 tisíc obyvatel. Odsouzení ve věznicích si také stěžovali na nedostatek prostoru (kdy byl někde porušen limit 4 m² na jednoho vězně) a hrozila vzpoura. O přípravě nepokojů ve věznicích věděla i samotná Vězeňská služba ČR. Tuto informaci potvrdil současný generální ředitel Vězeňské služby ČR Petr Dohnal v rozhovoru s moderátorem Václavem Moravcem pro rádio Impuls dne 8. ledna 2013. (Dohnal, 2013) Proto bylo v plánu vybudovat tři nové věznice – v Poštorné, Vyšných Lhotách a Velkých Přílepech. Již v roce 2012 se do Velkých Přílepů stěhovaly vězeňkyně. Otevření dalších dvou ústavů bylo na programu na podzim tohoto roku. Ale přišel 1. leden 2013 a tehdejší prezident České republiky Václav Klaus všechny (kromě svých poradců a premiéra Petra Nečase) překvapil udělením amnestie, která se v konečném důsledku týkala 6 442 vězňů a nezveřejněného počtu lidí, kteří byli odsouzeni k podmíněnému trestu odnětí svobody. Také došlo k zastavení některých trestních stíhání, z nichž by se v některých případech rekrutovali další uchazeči o místo ve vězeňských zařízeních. Prezidentův krok tak Vězeňské službě ČR vyřešil problém nedostatku prostoru pro odsouzené. (Česko, 2012)

Tato rozsáhlá redukce vězeňských obyvatel se dotkla 6 442 vězňů, kteří byli propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody. K 31. lednu 2013 tak byste v našich věznicích našli 16 160 vězňů. Dnes by tak již kapacita našich věznic měla být dostačující. Samozřejmě bude nutné některé vězně přesunout do jiných věznic, aby nenastala situace, kdy jedna věznice je téměř prázdná, zatímco v jiné se vězni tísní. Například nedostačující kapacita přetrvává i po amnestii ve Věznici Heřmanice, Věznici Kuřim, Věznici Mírov a Věznici Plzeň. Věznici Mírov také opustilo nejméně vězňů (pouze 4), což je způsobeno skutečností, že zde pobývají odsouzení za nejzávažnější trestné činy, na které se amnestie nevztahovala. Naopak s nejvyšším počtem vězňů se rozloučila Věznice Kynšperk nad Ohří. (Česko, 2012)

Tabulka 5: Stav ve věznicích po prezidentské amnestii

Organizační jednotka	Kapacita (stav k 31.1.2013)	Počet vězňů k 31.12.2012	Počet amnestovaných vězňů	Počet vězňů k 31.1.2013
Bělušice	596	704	108	554
Brno - věznice	530	455	136	368
- detenční ústav	66	32		33
- nemocnice	113	53		44
Břeclav	194	186	39	123

České Budějovice	281	244	81	195
Drahonice	228	296	109	179
Heřmanice	711	976	256	746
Horní Slavkov	762	935	210	705
Hradec Králové	418	389	120	281
Jiřice	725	799	281	536
Karviná	205	174	42	135
Kuřim	486	640	122	512
Kynšperk nad Ohří	862	1003	440	497
Liberec	375	395	134	252
Litoměřice	358	301	64	246
Mírov	389	429	4	418
Nové Sedlo	414	421	193	229
Odolov	300	376	176	186
Olomouc	281	246	81	190
Opava	431	412	151	275
Oráčov	487	592	145	445
Ostrava	597	485	115	410
Ostrov	910	1003	327	649
Pardubice	678	769	296	460
Plzeň	1156	1461	254	1182
Praha Pankrác – věznice	1032	935	239	711
- nemocnice	97	37		58
Praha Ruzyně	950	851	232	582
Příbram	868	978	301	681
Rapotice	777	695	289	427
Rýnovice	510	520	96	436
Stráž pod Ralskem	781	875	383	471
Světlá nad Sázavou	763	760	332	452
Teplice	167	156	28	135
Valdice	1092	1184	87	1058
Vinařice	911	1135	259	861
Všehrady	599	557	266	289
Znojmo	230	185	46	150
Celkem	21307	22644	6 442	16160

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Měsíční zprávy za leden 2013 (Česko, 2012)

Jak se amnestie (ne)dotkla vazebně držených osob, se můžete přesvědčit v následující tabulce. Předem vysvětlím, co znamenají zkratky uvedené ve sloupci *Druh výkonu*: VV znamená „výkon vazby“, VTOS znamená „výkon trestu odnětí svobody“.

Tabulka 6: Vazební věznice po udělení amnestie prezidenta republiky

Organizační jednotka	Druh výkonu	Kapacita	Stav k 31.12.2012	Stav k 31.1.2013
Brno	pro VV	268	232	222
	pro VTOS	262	223	146
Břeclav	pro VV	27	10	11
	pro VTOS	167	176	112
České Budějovice	pro VV	111	117	121
	pro VTOS	170	127	73
Hradec Králové	pro VV	163	170	178
	pro VTOS	255	219	103
Liberec	pro VV	123	127	114
	pro VTOS	252	268	138
Litoměřice	pro VV	235	188	167
	pro VTOS	123	113	79
Olomouc	pro VV	141	122	123
	pro VTOS	140	124	67
Ostrava	pro VV	306	276	275
	pro VTOS	291	209	135
Ostrov	pro VV	84	72	71
	pro VTOS	826	931	578
Plzeň	pro VV	152	135	142
	pro VTOS	1004	1326	1040
Praha Pankrác	pro VV	322	295	277
	pro VTOS	710	640	434
Praha Ruzyně	pro VV	339	330	304
	pro VTOS	611	521	278
Světlá nad Sázavou	pro VV	2	0	0
	pro VTOS	738	760	452
Teplice	pro VV	89	85	82
	pro VTOS	78	71	53
Znojmo	pro VV	20	7	11
	pro VTOS	210	178	139

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Měsíční zprávy za leden 2013 (Česko, 2012)

Dle generálního ředitele Vězeňské služby ČR amnestie zabránila vzpouře, která reálně hrozila. Vězni byli podle jeho slov nespokojeni především s nedostačující kapacitou ubytování. (Dohnal, 2013) Počet zaměstnanců, kteří měli hlídat 23 tisíc vězňů, byl přitom nepřiměřeně nízký, takže by vzpouře nešlo zabránit. Ač brány věznic propustily 6 442 vězňů, neplánuje Vězeňská služba hromadné propouštění. Petr Dohnal argumentuje, že počet pracovníků byl již delší dobu poddimenzovaný. (Dohnal, 2013)

Problém přeplněnosti věznic je v této chvíli tedy vyřešen. Nicméně již z minulosti víme, že tento stav nepotrvá věčně. Po amnestii vyhlášené v roce 1990 bylo propuštěno 15 tisíc vězňů, z nichž se velká část znovu do věznic vrátila. Proto jsem se rozhodla zařadit na toto místo možné scénáře, jak lze vyřešit přeplněnost věznic.

4.4.1 Možnosti řešení přeplněnosti věznic

Nyní se tedy vracím k dialogu o vyřešení problémů s vysokým počtem vězňů. Pokud bychom se nad vězeňstvím zamysleli a pokud víme něco o historii trestání, můžeme nabídnout mnoho více či méně uplatnitelných variant, jak řešit nedostatek prostoru ve vězeňských zařízeních. U každé možnosti zmíním její kladné i záporné stránky.

1. Nová vězení/nové vězeňské prostory

První nabízenou možností, jak řešit nedostatek místa ve věznicích, je vybudování nových vězení, popřípadě přistavování nových pavilonů ve stávajících věznicích.

Kladem je skutečnost, že jsou vytvořeny nové prostory pro vězně, kteří se necítí stísněně jako sardinky v plechovce. Jeden důvod možné vzpoury tak odpadává. Žádný adept na pobyt v těchto zařízeních také nemusí být odmítnut, protože se pro něj vždy najde volné místo. Mezinárodní organizace nám tleskají, protože se chováme k vězňům humánním způsobem. Pokud se rozhodneme pro možnost přístavby budovy ke stávajícím věznicím, nemusíme navíc hledat nové prostory. Při výstavbě úplně nového vězení naopak získáváme moderní vězeňské zařízení s mnoha standardy, které nemohou nabízet stávající věznice (díky novým materiálům výhodněji vytápěná budova, možnost využití alternativní energie apod.). Vybudovat novou věznici můžeme i v nevyužívaných budovách, které tak najdou nové uplatnění. Tyto budovy dále nechátrají, nestávají se centrem života lidí bez domova. Vlastníky těchto prázdných stavení, nebudí ze spaní divoké noční můry o budově, která se zřítí na hrající si děti či kolemjdoucí chodce.

Teď přecházím do tábora opozice a hned vidím, že dodatečné navyšování kapacity věznice přístavbami je možná jen velmi omezeně. Velkým problémem je finanční náročnost vybu-

dování a udržení nové vězeňské budovy. Přístavba navíc nemusí být vhodná z architektonického hlediska. Může se podobat vizuálnímu paskvilu nebo není možné navázat na již stojící budovy. Přístavba je obtížná i vzhledem k nejbližšímu okolí. Nemůžeme mít zeď věznice půl metru od vedlejšího domu, nemůžeme přerušit stavbou silnici či železnici apod. Opuštěná budova nově určená pro výkon trestu odnětí svobody nemusí splňovat předpoklady pro tuto činnost. Takováto stavba navíc musí projít rekonstrukcí, aby zde bylo možné ubytovat vězně. Všechny možnosti jsou omezené financemi. Výstavba, přístavba, rekonstrukce a následné udržování nových budov si žádá další peněžní injekce ze státního rozpočtu. Navíc nové prostory musíme zabezpečit i z personálního hlediska, kdy Vězeňská služba ČR musí zaměstnat nové příslušníky, popřípadě převelet ty stávající do nových zařízení.

2. Propuštění vězňů – amnestie

V rámci tohoto řešení by byli propuštěni všichni, popřípadě co největší množství vězňů. Všechny vězně nejspíše propouštět nebudeme (nechceme, aby na svobodě pobývali vrazi), tak tedy propustíme všechny, při jejichž propuštění nebudeme mít černočerné ale jen černé svědomí.

Pozitivem je, že nemusíme stavět nové budovy, naopak o nedobrovolné nájemníky těchto objektů přijdeme. Pustá vězeňská stavení pak můžeme pronajímat či prodat. Otevírá se nám tak prostor pro nové kreativní využití prostor bývalých věznic. Inspiraci můžeme načerpat i v zahraničí, kdy byla nizozemská věznice Het Arresthuis přebudována na luxusní hotel.

Členové Vězeňské služby mohou spát klidněji, protože nemusí procházet přelidněnými věznicemi. Státní rozpočet nebude muset vydávat peněžní prostředky na vězeňství v dosažitelné míře. Lidé, kteří získávají amnestii, získávají i možnost začít žít nový život bez kriminálního podtextu, váží si této možnosti a využívají ji.

Na tomto místě přiznávám, že nejsem příznivcem amnestií, což se může projevit na následujících řádcích. Protože věznice jsou po amnestiích opuštěné, nastane prostor pro nerudovskou otázku „co s ním?“ respektive „co s nimi?“ Budovy věznic jsou přece jen specifická architektonická díla přizpůsobená pro pobyt vězňů. Myšlenka přestavby těchto budov na bytové jednotky je sice zajímavá, ale přináší i úskalí. Dané řešení by si vyžádalo nejen architektonický zásah, ale i nemalou finanční intervenci majitele. Dalším rizikem je prodej staveb pod hranicí tržní ceny majitelů, který se o objekt nebude starat a budova bude chátrat. Následně stát, kraj či obec z obavy, aby si nikdo nezpůsobil vážné zranění (či protože

rozpadající se budova narušuje estetický dojem z daného místa) objekt od majitele odkoupí za několikanásobně vyšší cenu. Další problém přináší personální dopad amnestie. Pokud nebudou vězni, které by bylo třeba hlídat, co budou dělat strážníci, dozorcí, vychovatelé, psychologové, sociální pracovníci a další lidé vykonávající profese spjaté s provozem věznice? Budeme je muset v určitém množství propustit. V jedné chvíli tak bude trh práce přesycen specifickými profesemi, jejichž uplatnění v soukromém sektoru sice je možné, ale ne v množství čítajících tisíce nezaměstnaných bývalých příslušníků Vězeňské služby ČR. Vyhlášení amnestie přináší také náhlou zátěž pro soudy a státní zástupce, kteří musí v krátkém časovém horizontu rozhodnout o oprávněnosti aplikace amnestie na konkrétní případy. S tím souvisí riziko nelegálního vyložení textu amnestie a propuštění i těch odsouzených, na které by se amnestie vztahovat neměla. Státní rozpočet si sice oddechne a bude posílat na vězeňství nižší finanční sumu, ale zároveň vzrostou výdaje v jiných rezortech národního hospodářství. Amnestií se mohou dostat na svobodu lidé, pro které představuje trestná činnost způsob jejich života, a proto bude stát muset posílit obranné složky pro zachování pořádku. Dále tito propuštění většinou nebudou mít zajištěné pracovní místo, budou nuceni se přihlásit na úřadech práce. Bývalý vězeň navíc v očích zaměstnavatelů většinou nevzbuzuje touhu jej ihned zaměstnat, spíše vyvolá obavy. Stát tak bude muset posílit i personální zajištění úřadů práce a také vzrostou nároky na vyplácení sociálních dávek propuštěným vězňům. Vězeň sice bude mít radost, že může opustit zdi věznice, ale náhle se také střetne s tvrdou realitou. Bude si muset sehnat práci, vyrovnat své dluhy, platit alimenty a výdaje související s běžným životem a to vše na vlastní zodpovědnost. Při náhlém propuštění, které s sebou amnestie nese, není prostor pro speciální propouštěcí programy. Tyto programy běžně připravují vězně na nadcházející propuštění a návrat do běžného života. Tento náhlý přechod z určitého zaběhlého života ve vězení do reálného světa pak může pro amnestovaného znamenat značnou psychickou zátěž. Tuto zátěž pak může kompenzovat navrácením na kriminální dráhu. Narážíme tak na problém, kdy s amnestií nepřichází náprava. Naopak může amnestie v psychice amnestovaných vyvolat euforickou sebejistotu, pod jejímž vlivem budou páchat nové zločiny. Riziko s sebou amnestie přináší i v případě vězňů, kterých se amnestie nedotkne. Tito se mohou cítit ochuzení o možnost být znovu ve světě bez mříží. Pocit nespravedlnosti vůči jejich osobě může vyvolat až násilné vzpoury ve věznicích, jak se tomu již stalo v případě amnestií prezidenta Havla v roce 1990.

3. Kratší tresty odnětí svobody

Název této možnosti by ve vás mohl vyvolat dojem, že se snažím zákonodárce přesvědčit, aby stávající trestní sazbu přehodnotili a jednotlivé tresty zkrátili na polovinu. Nicméně vím, jak moc jsou zaneprázdnění neustálým vymýšlením a schvalováním nových zákonů. Kratší tresty by znamenaly zachování stávající podoby „odměn“ za trestné činy. Po odpykání určité části trestu (dnes tedy poloviny trestu) si odsouzený podá žádost o podmíněčné propuštění. V současnosti po zamítnuté žádosti musí s novou počkat rok. Nově by mohl další žádost o propuštění předložit již půl roku po zamítnutí té předešlé. Na ministerstvu spravedlnosti se také v minulosti připravoval návrh, který se týkal dvou kategorií odsouzených (do tří a do pěti let odnětí svobody), kterým by se trest snižoval automaticky. První kategorie by tak mohla být podmíněčně propuštěna již po odpykání jedné třetiny svého trestu. Kategorie odsouzených s trestní sazbou do pěti let by se na svobodu mohla automaticky dostat po odpykání poloviny trestu. (Dlouhá, 2012)

Kladem této možnosti je fakt, že se odsouzení dostávají do vězení, odpykají si část trestu a lze je zase propustit do nezamřížovaného světa. Protože je jejich chování ve vězení posuzováno kvůli žádosti o podmíněčné propuštění, snaží se aktivně o vlastní nápravu. Díky rychlému „odbavování“ vězňů jsou ve věznicích místa brzy uvolňována pro další vězně. Nevyvstává tak potřeba stavět nové vězeňské budovy, čímž eliminujeme nutnost zvyšovat rozpočet Vězeňské službě ČR.

Pohled z druhé strany nám ale ukazuje, že domnělé vzorné chování vězňů může být účelové. Navíc tato možnost zvyšuje nároky na administrativu ve vězeňství, kdy každý ředitel věznice musí velmi často rozhodovat o stovkách žádostí. Také je zde riziko korupce, kdy může být vedení věznic podpláceno za účelem propuštění konkrétního vězně. Řešení, které zvažovalo pro odsouzené do tří a pěti let odnětí svobody ministerstvo je poněkud zvláštní. Pokusme se na problematiku podívat z psychologického hlediska. My máme v zákoně za určitý trestný čin sazbu tři roky odnětí svobody. Soud daného člověka skutečně ubytuje na tři roky ve věznici. Ale všichni budeme vědět, že za rok (pokud se nebude odsouzený ve vězení chovat způsobem, který by podmíněčné propuštění zavrhoval) jej věznice vyše znovu do světa. Proč jej tedy rovnou neodsoudit na jeden rok?

4. Více podmíněčně udělených trestů odnětí svobody

Namísto umístování odsouzených do věznic, budeme uplatňovat více ukládání podmíněčných trestů odnětí svobody. Trestaný člověk pak neodejde od soudu do věznice v doprovodu se statným uniformovaným strážným, ale domů (či do restaurace, k rodičům, babičce, příteli či přítelkyni) se svými blízkými.

Kladnou stránkou podmíněných trestů je skutečnost, že státní rozpočet bude jásat nad ušetřenými penězi. Odsouzený bude moci žít spořádaný život, pracovat (takže navíc bude i nadále odvádět peníze do státního rozpočtu). Odsouzený bude moci dokázat, že čin, který spáchal, byl pouze uklouznutím, výsledkem zkratkovitého jednání. Bude chápat podmíněný trest jako možnost nápravy.

Znovu se teď podívám na negativa nabízeného řešení, v tomto případě překvalifikování trestného činu a odsouzení dotyčné osoby k podmíněnému trestu odnětí svobody. Hlavním problémem je nemožnost za některé trestné činy udělit pouze podmíněný trest odnětí svobody, musela by se změnit legislativa. Tento problém by byl vyřešitelný, pokud by se tedy na něm dokázali dohodnout obě komory Parlamentu ČR i prezident republiky. Výraznější překážkou je ale naše svědomí. Některé trestné činy již kvůli morálním zásadám, které si lidstvo nese, nelze „odměnit“ pouze podmíněným trestem (např. vražda, znásilnění, závažná majetková trestná činnost). Je zde také riziko, že odsouzený nebude vnímat podmíněný trest jako trest a bude pokračovat v trestné činnosti (jen nenápadněji, protože teď, už ví, kde udělal v minulosti chybu).

5. Alternativní tresty – veřejně prospěšné práce a domácí vězení

Namísto do vězení by odsouzení dělali prospěšné práce pro veřejnost, popřípadě by byli umístěni do domácího vězení. Alternativní tresty by se dotýkaly především méně závažné trestné činnosti. Za vraždu prostě poputujete do vězení, ať už je zvolena jakákoli možnost – tedy radost by vám mohla přinést nejspíš jen amnestie. Jistě by tak bylo zajímavé vidět makléře, který se obvykle vozí v autech za miliony korun a který zpronevěřil tyto miliony svým klientům (za což byl odsouzen), jak se na ulici hbitě ohání s koštětem za sto korun.

Přínosem tohoto řešení je nejen finanční radost státního rozpočtu, ale i dobro vykonané ve prospěch společnosti (úprava veřejných prostranství, humanitární činnost pro potřebné apod.). Lidé by si trest odpracovali, nebyli by zavřeni v celách a nebylo by zde nutné řešit jejich stres z izolace terapiemi s psychology. Odsouzení by mohli také získat jiný pohled na svět. V případě domácího vězení by člověk mohl normálně pracovat, žil by téměř běžným způsobem života a státní rozpočet by za něj nemusel platit pobyt ve věznicí. Byl by mu samozřejmě omezen jeho pohyb na svobodě.

Proti veřejně prospěšným pracím vyvstává nutnost zajistit tyto práce pro odsouzené, včetně materiálního a personálního zabezpečení. Navíc ani samotná veřejně prospěšná činnost nemusí mít nápravný účinek na odsouzeného. Naopak udělení tohoto trestu může odsouzený brát jako slabost ze strany soudu (takto vnímají „lehčí“ tresty hlavně cizinci

z východních zemí a členové nejrůznějších zločinných společenství). Při pobytu na svobodě může odsouzený dále páchat trestnou činnost. Druhým alternativním trestem je diskutované téma domácího vězení, tolikrát viděné v hollywoodských filmech a seriálech. Problémem v českém prostředí je zajištění tohoto trestu. Již jednou domácí vězení narazilo, když byl zastaven podezřelý tendr na elektronické náramky. Domácí vězení tak v České republice zatím spíše připomíná kontrolu zaměstnance na nemocenské dovolené – namísto elektroniky jsou lidé hlídáni prostřednictvím namátkových kontrol pracovníků probační a mediační služby. Nikdo nemůže zaručit, že člověk po návštěvě těchto pracovníků zůstává skutečně doma a nevyrazí třeba do restaurace, kina či navštívit banku. Ani soudci příliš nevěří v převýchovnou moc veřejně prospěšných prací a domácího vězení.

6. Pracovní povinnost odsouzených a drahé ubytování

Tato možnost řeší vlastně hned dva problémy – nedostatek místa ve věznicích a financování vězeňství. Odsouzení by museli v době výkonu trestu svůj pobyt hradit vysokými částkami a měli by povinnost si sami na tyto výdaje vydělat. Dnes je zaměstnávání vězňů založené na zdánlivé dobrovolnosti a vězni za pobyt platí měsíčně maximálně 1 500 Kč. Navíc jsou od této částky osvobozeni, pokud nebyli zařazeni do pracovní činnosti, jsou-li mladší 18 let, pobývají-li v nemocnici, zúčastňují-li se terapeutických sezení, je-li jim přerušena výkon trestu, svědčí-li u soudu, jsou-li dočasně předáni do ciziny nebo jsou-li na útěku. (Česko, 1999) Zaměstnávání by bylo možné realizovat i způsobem, který je vidět v Rakousku či na Slovensku. Střediska hospodářské činnosti věznic na Slovensku aktivně nabízejí veřejnosti výrobky odsouzených. V Rakousku justiční instituce povinně místo nákupu nábytku u známé švédské firmy zamíří do věznice a zde odkoupí nábytek vyrobený odsouzenými.

Plusem této možnosti je, že bychom vězně zaměstnali. Zaměstnaný člověk má určitý cíl, kterého chce za určitou dobu dosáhnout (výroba nějakého zařízení, vytvoření kuchařského veledíla apod.). Nemá proto tendenci myslet na plánování útěku, potenciální budoucí trestnou činnost na svobodě, nepropadá se do depresí, které by mu byly způsobeny nudným pobytem na cele. V průběhu výkonu zaměstnání se také naučí novým dovednostem, které může využít po návratu do běžného života, vydělá si určitou částku, pomocí níž může krýt náklady na své věznění či platit alimenty. Státnímu rozpočtu poskočí srdíčko, protože nemusí za pobyt vězňů platit tak vysoké částky. Vysoká cena pobytu ve vězení také může mnohé občany odradit od konání trestné činnosti.

S výčtem negativ začnu právě od poslední naivní myšlenky, že drahý vězeňský pobyt odradí občany od páchaní trestných činů. Navýšení plateb za pobyt ve vězení kreativního českého človíčka spíše donutí lépe promýšlet trestnou činnost tak, aby nebyla odhalitelná. Opět narážíme na problematiku zaměstnávání, která s sebou nese pozitiva nejen finančního charakteru. Bohužel je velmi obtížné zajistit si práci i pro běžného občana. Zaměstnavatelé se obávají zaměstnat člověka ve výkonu trestu odnětí svobody či ve výkonu vazby. Zaměstnat také nemůžeme všechny vězně kvůli jejich neochotě či kvůli charakteru jimi spáchaného trestného činu.

7. Možnost vykoupit se z trestu

Namísto do vězení by odsouzený zamířil k nejbližší bankovní přepážce, bankomatu či speciálně zřízenému turniketu v soudní budově a odeslal by do státní pokladny dva, pět, deset či sto milionů korun, popřípadě jinou částku stanovenou v zákoně. Následně by se vrátil domů a trest by měl odpykaný. (Dlouhá, 2012)

Státní rozpočet se díky tomuto řešení usmívá od ucha k uchu, získává peníze a nemusí utrácet vysoké částky za vězeňské budovy, protože v nich ubývá vězňů. Nemusejí se stavět nové vězeňské budovy. Prezident není kritizován za udělení amnestie. Vězeňská služba ČR nemusí hledat zaměstnání pro vězně. Probační a mediační službě České republiky odpadá nutnost zajišťovat alternativní tresty.

Negativní stránka tohoto řešení čítá velmi rozsáhlý seznam, který omezím na nejdůležitější body. Státní peníze díky tomuto řešení velmi často pocházejí legálně z nelegální činnosti. Také je morálně nespravedlivé udělovat tresty podle množství majetku odsouzeného. Ve vězení končí jen lidé z nižších příjmových skupin, zatímco zlotřilí milionáři si srkají limonádu u svého bazénu. Dochází ke zvyšování počtu vězňů, tedy těch z nižších příjmových skupin. V sociologickém důsledku se prohlubují rozdíly mezi lidmi a reálně hrozí násilná revoluce, puč či defenestrace ze strany nespokojených občanů.

8. Pravidlo třikrát a dost

V době, kdy v politice působil dnes již zesnulý ministr Josef Lux (pro mladší čtenáře připomenou, že to byla 90. léta), se hodně diskutovalo o tzv. pravidle „třikrát a dost“, které tento pán navrhoval. Následně se nápad zalíbil i ministryni Vlastě Parkanové a poslanci Pavlu Severovi. (Malá, 2009) V praxi by znamenalo, že za trojnásobnými recidivisty by se brány věznic zavřely nadobro.

Pokud recidivista po třetím trestném činu automaticky od soudu „získává“ doživotí, ušetří se na dalších soudních stíháních těchto lidí. Protože je míra nápravy recidivistů velmi nízká,

ká, je vyřešen problém ochrany společnosti. Nebezpeční recidivisté se nedostávají na svobodu, kde by se potenciálně mohli věnovat další trestné činnosti. Jednou trestaní lidé si také více váží svobody a po odpykání svého trestu se snaží vyvarovat se dalších trestných činů.

Toto řešení Vězeňskou službu ČR vrhá do hlubokých depresí. Počet doživotně odsouzených se totiž velmi výrazně navýší. Pravděpodobně je nutné vystavět nová vězení, uzpůsobená pobytu doživotně vězněných osob. Doživotní vězni také mají velmi omezenou (téměř vůbec žádnou) možnost zaměstnávání. Náklady na jejich věznění se tak výrazně zvyšují, z čehož se prohlubují vrásky státnímu rozpočtu.

9. Farmy/komunity vězňů

Další možností, která byla realizována v minulosti například v podobě Witzwilské pracovní kolonie ve Švýcarsku (Fábry, 2009) či jakou známe z amerického prostředí, jsou izolované farmy pro odsouzené. Toto východisko by bylo uplatňované u poprvé trestaných a mladistvých odsouzených, kteří by se dopustili méně závažných deliktů. Na samotě by byla zřízena farma, na kterou by namísto vězení byli umisťováni odsouzení. Zde by byli nuceni vykonávat běžné hospodářské práce, které by jim zajišťovali obživu (zemědělství – pěstování plodin, chov hospodářských zvířat). Na ně by dohlíželi dozorcí nebo úředníci či asistenti Probační a mediační služby České republiky. Tento nápad lze i kombinovat s elektronickými monitorovacími náramky, které by takto vězněné osoby nosily.

Výrazným prvkem tohoto řešení je jeho výchovný aspekt. Řešení je koncipováno pro mladé lidi, u kterých je vysoká šance na nápravu a resocializaci. Právě prací pro sebe a tím pádem i uvědomění si hodnot, je může odvést z dráhy zločinu a dát jim šanci na nový život.

Náročné u tohoto řešení je nalezení vhodné lokality. Musíme zajistit takové místo, kde odsouzení nejsou lákáni svody, které by je svedli opět na kriminální dráhu. Tato možnost je také značně finančně náročná. Musíme zajistit chod farmy či budovy (energie, nájem, stravování vězňů apod.). Projekt také klade vysoké požadavky na personální zajištění, kdy by vězni museli být pod dohledem kvalifikovaných pracovníků. Ti by navíc nesli příliš vysokou odpovědnost. Je zde také možnost vyššího rizika útěku chovanců.

10. Znovuzavedení trestu smrti

Oko za oko, zub za zub. Dalším řešením je znovuzavedení trestu smrti. Diskuze o tomto trestu je stále živá. Nejvíce se vždy rozvine po spáchání vraždy zvláště brutálním způsobem. Stále mnoho lidí prosazuje opětovné zařazení trestu smrti do nabídky trestů v trest-

ním zákoníku. Vrátili bychom se tak ke stavu před nástupem Václava Havla v roce 1989 do prezidentského úřadu. Za zvlášť zavrženíhodné trestné činy bychom odsoudili dotyčnou osobu k trestu smrti namísto doživotního pobytu za mřížemi. Tento trest by se týkal především sériových a brutálních vrahů.

Pozitivem pro státní rozpočet je zbavení se člověka, kterého by jinak musel až do konce života žít ve vězeňském zařízení. Odpadá tak finanční zátěž spojená s doživotním trestem odnětí svobody. Riziko popravy odradí člověka od spáchání zamýšleného trestného činu. Společnost nabude jistoty, že pro příklad nějakého bestiálního vraha neuvidí chodit volně po svobodě. Zajišťujeme tak bezpečnost společnosti, kdy máme jistotu, že popravený již nikomu dalšímu nemůže ublížit (pokud jako duch nebude někoho strašit).

Trest smrti má svá negativa. Stále existuje nejistota, zda jsme odsoudili skutečně pravého zločince. Nemáme v zadní přihrádce svého stolu živou vodu, abychom případně oživilí člověka, u kterého jsme prostě vinu určili neprávem. Negativní ohlas získáme od mezinárodních organizací, které budou vnímat naše rozhodnutí jako krok zpět. Samozřejmě zde existuje legislativní zákaz trestu smrti. Trest smrti je nejenže zamítnut ze strany Listiny základních práv a svobod (a jako součást ústavního pořádku by měla mít výraznou váhu), ale jeho znovuzavedení brání i ratifikace mezinárodních smluv, ve kterých se Česká republika zavázala tento trest již nezavádět. Jsou jimi v první řadě Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Helsinská dohoda. Také jako člen Evropské unie, která se považuje za pokrokové společenství, je pro český stát znovuoobnovení trestu smrti jen řečnickou otázkou.

11. Prevence kriminality

Celá politika státu a zejména různé koncepce kriminality se budou zaměřovat na prevenci trestné činnosti. Příslušníci policie a ostatních bezpečnostních složek státu budou pořádat různé přednášky pro děti a mladistvé, ukazovat na nich, jaké dopady má trestná činnost.

Nebudeme mít tolik vězňů ve věznicích, protože preventivní semináře případné pachatele od zamýšlené trestné činnosti odradí. Státní rozpočet tak nebude muset vynakládat vysoké částky na vězeňství a justici. Lidé budou žít harmonicky. Každý člověk si bude uvědomovat nutnost dodržování zákonů a nastaveného morálního kreditu společnosti. Nízká kriminalita také umožní prostor pro poctivé podnikání a rozvíjení osobnosti každého člověka. Pokud odstraníme neustálý strach z toho, že se staneme obětí trestného činu, můžeme se věnovat více seberealizaci. Také zločinci na místo, aby uvažovali o spáchání trestného či-

nu, mohou nově uvažovat o možnostech, jak zlepšit své postavení ve společnosti (legálně) i jak povznést celou společnost.

Zásadní problém představuje psychika lidí. Představa, že by lidé prozírali a všichni se chovali dle pravidel, je krásná, ale nereálná – utopistická. Člověk vždy hledá nějakou možnost, jak se vyhnout pravidlům. Svým způsobem toto hledání skulin v regulích je hybatelem evoluce lidstva. Lidé totiž namáhají svůj mozek, aby tuto skulinu našli, a stávají se vychytalými. I celá idea dokonalého světa bez zločinu by se musela po několika letech zhroutit, protože by v realitě byla neudržitelná.

12. Status „mrtvého brouka“

Necháme věci běžet samospádem a budeme se spoléhat na to, že se situace sama vyřeší ku prospěchu všech zúčastněných (zejména Vězeňské služby ČR a státu). Budeme nezúčastněně pozorovat stále se zvyšující počet odsouzených a oddalovat jejich nástup do výkonu trestu odnětí svobody. Toto bylo realizováno již generální ředitelkou Mgr. Kamilou Meclovou. (Malá, 2003) Legislativně snížíme limit pro životní prostor vězně (např. ze stávajících 4 m² pro jednoho vězně na 2 m²). Přikoupíme více dvoupatrových postelí.

Kladnou stránkou je malá finanční náročnost. Nebudeme muset nic budovat, ani nikoho propouštět.

Negativně ale zareagují vězni, kteří budou ve stísněných prostorách plánovat hromadné vzpoury právě kvůli nedostatečnému prostoru. Již před vyhlášením letošní lednové amnestie prezidenta Klause byly dle generálního ředitele Petra Dohnala zaznamenány tendence k vypuknutí vzpoury. Nastává také možnost, že vězni podají hromadnou stížnost na zacházení k Evropskému soudu pro lidská práva. Samozřejmě si za tento krok vysloužíme ostrou kritiku ze strany mezinárodních organizací. Oddalováním nástupu odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody jenom celý problém hrneme před sebou, ale neřešíme jej. Přitom se tento problém rozrůstá, až je i Mt. Everest proti němu menším mraveništěm. Trest pak postrádá nápravnou funkci, protože není uložen okamžitě. Také pro odsouzeného tato situace není příjemná, protože se ocitá v mezičase, kdy sice může žít běžný život, ale zároveň musí neustále myslet na to, že si ještě v budoucnu musí odpykat trest, který mu byl před lety uložen.

Tímto bych ukončila výčet možností řešení přeplněnosti věznic. Samozřejmě různých kreativních řešení může být více (zavedení galejí, znovuoobnovení temnic, hradní žaláře, zavedení gladiátorských her, vyhoštění na Sibiř po dohodě s Ruskou federací apod.). Žád-

né řešení není optimální. Navíc většinou řešení, které by zametlo s přeplněností věznic, by vzápětí narazilo na problém financování.

4.4.2 Alternativní tresty a role Probační a mediační služby

V návrzích na řešení nedostatečné kapacity věznic jsem se zmínila o alternativních trestech. S tímto pojmem se v diskuzi o otázce řešení situace ve vězeňství setkáváme stále častěji. Alternativa představuje odsouzení pachatele k trestu, který si neodpykává za zdi vězeňského zařízení (tedy není mu uložen trest odnětí svobody). Nejčastějšími alternativními tresty dneška jsou obecně prospěšné práce. Do popředí se ale dostává i domácí vězení, které má v České republice trochu odlišnou podobu než ve Spojených státech amerických či jiných zemích. Výkon alternativních trestů u nás nemá na starosti Vězeňská služba ČR, ale k tomuto účelu zvlášť zřízená Probační a mediační služba České republiky, která také spadá pod rezort Ministerstva spravedlnosti ČR.

V případě alternativních trestů tedy přebírá roli Vězeňské služby ČR Probační a mediační služba České republiky (dále jen „PMS ČR“). PMS ČR je zřízena na základě zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a změně některých zákonů. PMS ČR je organizační složkou státu a zároveň i účetní jednotkou, která má za úkol zprostředkovávat společensky prospěšné a fungující řešení konfliktů. V jejím čele stojí ředitel, který je jmenován a odvoláván ministrem spravedlnosti. Ministerstvo pak v rámci přenesené působnosti (pohybujeme se stále v oblasti státní správy) provádí nad PMS ČR dohled. PMS ČR působí v oblasti trestní politiky jako subjekt zajišťující výkon alternativních trestů. Jak je již patrné z názvu, činnost PMS ČR se dá rozdělit do dvou oblastí – na mediaci a probaci. Organizace se snaží o resocializaci pachatele a jeho opětovné začlenění do společnosti bez dalšího porušování zákonů z jeho strany. Zapojuje také poškozeného do procesu znovunabytí sebevědomí, pocitu bezpečí a důvěry ve spravedlnost. PMS ČR ve třetím svém bodě ochraňuje společnost právě řešením konfliktních a rizikových stavů při trestních řízeních a zprostředkováním výkonu uložených alternativních trestů a opatření. PMS ČR provádí činnosti v oblasti mediace a probace několika způsoby: zajišťuje obecně prospěšné práce, výkon trestu domácího vězení, dohlíží nad trestem zákazu vstupu, pracuje s oběťmi trestných činů, s mládeží a vykonává také paroli. Co všechno tyto činnosti zahrnují, rozvedu na následujících řádcích. (Česko, 2013)

Mediace

Mediaci zajišťuje tzv. mediátor, který je odborníkem na řešení problémů. Tento člověk zprostředkovává „uzavření míru“ mezi pachatelem a poškozeným. Pomáhá oběma stranám pochopit podstatu trestného činu, jeho příčiny, důsledky a také se snaží dosáhnout dohody o náhradě škody. Mediace probíhá jako mimosoudní řešení konfliktů. (Česko, 2013)

Probace

Z latiny pocházející slovo probace znamená ověřování, zkoušení. V oblasti trestů pak probace znamená kontrolu obviněných či odsouzených. Probační úředník či asistent pak v důsledku rozhodnutí soudce dohlíží na dotyčnou osobu během určené doby. PMS ČR a její pracovníci dále klientovi pomáhají v otázce poskytnutí rad a zprostředkovávají kontakty na specializované organizace. (Česko, 2013)

Obecně prospěšné práce

Obecně prospěšné práce představují možnost pro odsouzené odpracovat si svůj trest namísto nástupu do vězení. Tento trest je v současné době nejvyužívanějším alternativním trestem. Šetří peníze státního rozpočtu (protože nemusíme platit pobyt vězně ve věznici), práce odsouzeného je vykonána zdarma a sám odsouzený se dočká zahlazení odsouzení. (Česko, 2013)

Výkon trestu domácího vězení

Trest domácího vězení je nově možné ukládat od 1. ledna 2010, kdy jej zavedl nový trestní zákoník. Trest je uveden jako druhý nejpřísnější (za trestem odnětí svobody). Aby mohl být uložen, musí pachatel písemně slíbit, že se bude ve stanovené době zdržovat na určené adrese. Maximální délka tohoto trestu je 2 roky. Odsouzená osoba může v průběhu tohoto trestu žít téměř běžným životem včetně výkonu pracovních povinností. Omezení nastává každý den v době od 20:00 do 5:00 hodin, kdy se musí daná osoba nacházet na určené adrese. Soud ale tyto časy může upravit dle potřeby odsouzeného. Odsouzený platí náklady na výkon trestu domácího vězení a většinou má soudem uloženou povinnost náhrady škody. Zatím je tento trest vykonáván prostřednictvím namátkových kontrol pracovníků PMS ČR. Do budoucna se ale počítá se zavedením elektronických monitorovacích náramků, které by měly tyto namátkové kontroly nahradit. Od července do listopadu roku 2012 probíhal zkušební provoz elektronických monitorovacích náramků, který proběhl úspěšně. Dle ministerstva spravedlnosti bychom se již od letošního roku mohli dočkat více vězňů hlídáných právě těmito náramky. Podle 1. náměstka ministerstva JUDr. Daniela Voláka je domácí vězení výrazně levnější než pobyt odsouzeného ve vězení. Zatímco pobyt jednoho

vězně ve vězeňském ústavu podle něj průměrně státní rozpočet vyjde na 1 000 Kč (jak jsem sama zjistila v současnosti se tato částka pohybuje okolo 900 Kč), náklady na provoz elektronického monitoringu v rámci domácího vězení dosahují 165 Kč. Veřejnou zakázku na 500 kusů elektronických náramků by měla v roce 2013 vypsát PMS ČR. (Česko, 2013)

Trest zákazu vstupu

Od stejného data, kdy mohli poprvé soudy začít odměňovat odsouzené trestem domácího vězení, lze také ukládat trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Tento trest může postihovat pachatele, kteří narušují průběh společenských akcí. Nejvíce se uplatňuje vůči problémovým fotbalovým fanouškům. (Česko, 2013)

Práce s oběťmi trestných činů

PMS ČR nepůsobí jen směrem k odsouzeným, ale pracuje i s poškozenými, kteří se na organizaci mohou sami obrátit. Těmto lidem poskytuje důležité informace, které se týkají zejména náhrady škody. V rámci mediace zprostředkovávají kontakt poškozeného a pachatele a snaží se mezi těmito dvěma stranami narovnat vztahy (v rámci restorativního přístupu). Tyto služby jsou poskytovány klientům zdarma. (Česko, 2013)

Práce s mládeží

Důležitý prvek trestu je snaha o nápravu odsouzeného. Tento aspekt se zdůrazňuje hlavně v případě mladých trestanců. Probační úředník v případě, kdy se jedná o mladistvého pachatele (či dokonce je-li do případu zainteresováno dítě), vstupuje do řízení již v přípravné fázi. Této skupině lidí pak PMS ČR nabízí programy pro mladistvé. (Česko, 2013)

Parole

Výraz *parole* pochází z francouzštiny a znamená „slovo, výpověď“. V trestní otázce se jedná o „čestné slovo“, které dává podmíněně propuštěný vězeň jako příslib toho, že nebude konat trestnou činnost. Probační úředník v tomto případě na žádost vězně jej navštíví ve věznici a v součinnosti s ním a s pracovníky věznice připravuje podklady pro žádost o podmíněné propuštění. Díky těmto dokumentům mohou pak odpovědné osoby snáze rozhodnout o případném podmíněném propuštění odsouzeného na svobodu. Navíc pro tuto osobu hledá i vhodné programy, které by mohla navštěvovat v případě schválení podmíněného propuštění (např. rekvalifikační programy, léčebné kúry a terapie). Po podmíněném propuštění PMS ČR nadále sleduje vývoj života propuštěné osoby, například jí pomáhá s řešením problému bydlení po propuštění apod.. Většinou probační úředník či asistent

kontroluje plnění podmínek podmíněného propuštění a dále nabízí pomoc při řešení nej-různějších životních situací. (Česko, 2013)

4.5 Vězněné osoby ve světě a mezinárodní kontakty Vězeňské služby ČR

Než se zaměřím na problém financování Vězeňské služby ČR, podívám se na to, jestli skutečně počet vězňů v České republice je oproti světovým údajům skutečně tak šokujícím číslem zasluhujícím kritiku mezinárodních organizací.

Pro srovnání zemí a jejich vězeňství jsem si vybrala následujících 16 zemí včetně České republiky. Vybrala jsem z celého světa země, které dle našeho vnímání mají lepší životní úroveň, i ty, které jsou považovány za méně pokrokové. V tabulce si můžete prohlédnout nejaktuálnější čísla týkající se absolutního počtu vězňů v jednotlivých státech ve druhém sloupečku. Protože jde ale o rozdílně velké země, kde musíme brát v úvahu jejich velikost, ve třetím sloupečku je uveden údaj týkající se počtu vězňů na 100 000 obyvatel, který nám dává reálnější možnosti na srovnání všech zemí.

Tabulka 7: Stav vězněných ve vybraných zemích

Země	Počet vězňů	Vězni na 100 000 obyvatel	Datum zjištění data
Česká republika	22 992	219	30.11.2012
Čína	1 640 000	121	duben roku 2012
Finsko	3 214	60	1.1.2012
Island	152	47	1.9.2012
Jihoafrická republika	156 659	307	30.4.2012
Libye	3 186	49	13.7.2012
Malajsie	37 157	126	31.8.2012
Myanmar (Barma)	60 053	120	rok 2009
Norsko	3 575	71	1.9.2012
Rusko	701 900	490	1.1.2013
Slovenská republika	11 092	205	14.11.2012
Spojené státy americké	2 239 751	716	Rok 2011
Švédsko	6 669	70	1.10.2011
Švýcarsko	6 065	76	7.9.2011
Velká Británie	93 519	148	1.2.2013
Thajsko	234 633	334	30.12.2012

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z internetových stránek ICPS (ICPS, 2013)

Země jsou seřazené pouze abecedně, proto nemají žádné pořadové číslo, které by označovalo pořadí. Ač jsem se snažila získat co nejčerstvější informace, ne všechny údaje jsou z konce roku 2012, případně začátku letošního roku 2013. Nabízí se jedna logická otázka, která vám možná teď víří v hlavě: Proč jsem zařadila do své práce tuto tabulku a proč jsem vůbec otevřela toto téma? Mezinárodní organizace často České republiky vyčítají mnoho věcí, třeba i vysoký počet odsouzených ve věznicích. Z uvedené tabulky můžete vyčíst i ochotu zveřejňování údajů o počtu vězňů. Samozřejmě v závislosti na obtížnosti získávání údajů o vězeňské populaci nemají některé země aparáty k tomu, aby toto číslo pravidelně zjišťovali. Data jsou k dispozici na internetové stráně *The World Prison Brief Online*, která funguje od září 2000 a která je spravována Mezinárodním centrem pro studium vězeňství (The International Centre for Prison Studies, dále jen „ICPS“) z Velké Británie. Jak vidíme, naše republika poskytuje této organizaci relativně „čerstvá“ data (samozřejmě se ještě na těchto datech neprojeví lednová amnestie prezidenta republiky). Zatímco země jako USA, ale i Švédsko a Švýcarsko, u kterých bychom předpokládali otevřenost, nabízí údaje starší roku 2012. (ICPS, 2013)

Dále musíme samozřejmě poznamenat specifika jednotlivých zemí. Jistě vás zaujme, že údaj poskytnutý z Myanmaru (dřívější Barmy) pochází z roku 2009. Myanmar, jak jistě víme, býval uzavřenou zemí, proto veškeré údaje poskytované navenek procházeli cenzurou. Údaj o vězňených osobách byl v tomto případě poskytnut barskou vládou na mezinárodní asijské a pacifické konferenci („Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators). Naproti tomu informačně otevřené Norsko přiznává, že ve statistice není započítáno 130 vězňů pobývajících na psychiatrii a v léčebnách pro narkomany. Spojené státy americké pak poskytují i vysvětlení čísla, kdy 735 601 vězňů pobývá v místních věznicích a 1 504 150 v státních nebo federálních věznicích (spadají sem i státní vězení, která se nacházejí v soukromých objektech. Číslo vězňů v Číně (je myšlena Čínská lidově demokratická republika) zahrnuje vězně držené ve věznicích ministerstva spravedlnosti. Ne zahrnuje ale již zadržené osoby ve vazebních věznicích, které čekají na soud, a ani ty, které jsou ve vládní vazbě. Podle odhadů tak celkově v čínských věznicích pobývá více než 2 300 000 lidí. Přepočteně tak v Číně by dle odhadů mělo být 170 vězňů na 100 000 obyvatel. (ICPS, 2013)

Víme také, že čísla týkající se České i Slovenské republiky jsou v současnosti poněkud jiná, než je uváděno v tabulce kvůli amnestiím vyhlášeným prezidenty zemí na začátku roku 2013. Česká republika poskytovala k 31. lednu 2013 ubytování 16 160 odsouzeným.

Slovensko zažilo také amnestii – po ní zůstalo ve zdejších věznicích 10 155 vězňů. Počet vězňů na 100 000 obyvatel se tak také změnil. V naší republice dnes toto přepočtené číslo dosahuje 154 a na Slovensku 188. (ICPS, 2013)

Již v teoretické části jsem se zmínila o mezinárodních kontaktech v oblasti vězeňství, proto se nyní podívám na členství Vězeňské služby ČR v mezinárodních vězeňských či penologických organizacích a kontakty této instituce se zahraničím.

Vězeňská služba ČR je člene Mezinárodní sdružení nápravných a vězeňských a zařízení (dále jen „ICPA“). Má přitom i zastoupení v předsednictvu této organizace v osobě Gabriely Slovákové. ICPA je nevládní organizací, která má postavení zvláštního poradního orgánu Hospodářské a sociální rady OSN. Dále je Vězeňská služba ČR členem American Correctional Association (dále jen „ACA“). ACA je nejstarší a nejrozsáhlejší mezinárodní vězeňskou organizací na světě, která se snaží vzájemným přenášením znalostí a zkušeností zlepšovat situaci ve vězeňství. Naše vězeňská služba se také může pochlubit, že je členem a spoluzakladatelem Middle European Countries Round-table („MECR“, česky Kulatý stůl generálních ředitelů středoevropských vězeňských služeb) členy jsou vězeňské služby z 10 středoevropských zemí. Čtvrtou mezinárodní organizací, kterou je členem VS ČR, je The European Organisation of Prison and Correctional Services („EuroPris“). Tato organizace si stanovila jako jeden z úkolů pomáhat při řešení problémů vězeňství, s důrazem na řešení finančních prostředků do této oblasti. VS ČR je zakládajícím členem.

Dále Vězeňská služba ČR spolupracuje s již zmíněnou penologickou mezinárodní organizací ICPS a americkou Federal Bureau of Prisons. V rámci Evropy si Vězeňská služba ČR vyměňuje zkušenosti s vězeňskými službami na Slovensku (Zbor väzenskej a justičnej stráže Slovenskej Republiky), v Polsku (Służba więzienna), v Maďarsku (Büntetés-végrehajtási Szervezet), Chorvatsku (Uprava za zatvorski sustav), Rakousku, Litvě (Kalėjų Departamentas), Slovinsku (Prison Administration), Velké Británii (Her Majesty's Prison Service) a také komunikuje se švýcarským justičním a policejním oddělením. (Česko, 2012)

Na mezinárodní půdě koordinuje svou činnost také v souladu s kroky Ministerstva zahraničních věcí. Při něm jsou zřízeny Provinční rekonstrukční týmy (dále jen „PRT“), které působí v rámci mise International Security Assistance Force (ISAF) pod vedením NATO. České PRT byly nasazeny na misi v Afghánistánu, ze které ale byly již staženy. Vězeňská služba ČR na základě dohody s PRT v rámci tohoto nasazení vyslala do afghánské provin-

cie Logar pět svých příslušníků (z Generálního ředitelství, Institutu vzdělávání a věznic ve Světlé nad Sázavou, v Praze - Pankráci a Plzni). Instruktoři zde cvičili příslušníky afghánské kontrarozvědky (National Directorate of Security, dále jen „NDS“). NDS disponuje několika věznicemi, bojuje proti terorismu. Čeští instruktoři například školili personál nově vystavěné věznice v Puli Alam v únoru a březnu roku 2012. (Česko, 2012)

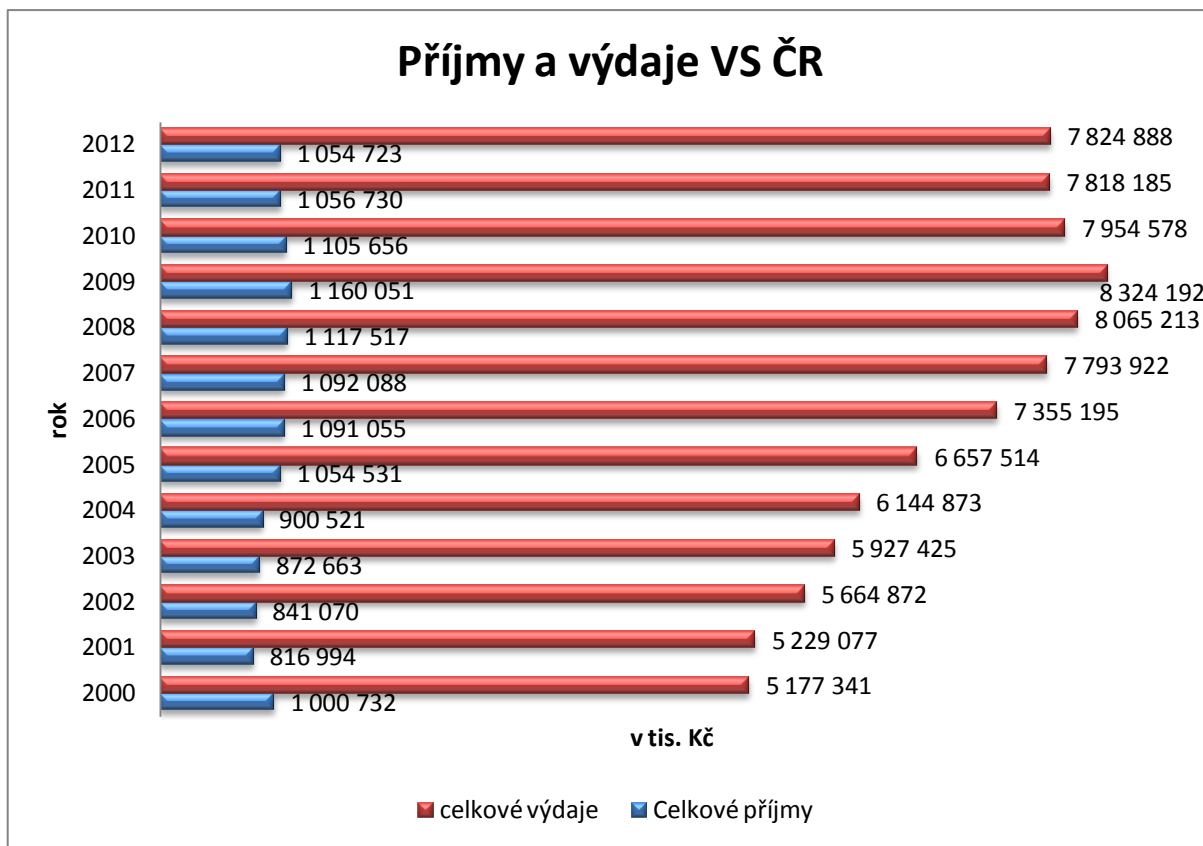
4.6 Finanční stránka

Problémem českého vězeňství a Vězeňské služby ČR je nedostatek financí. Ano, tento problém trápí většinu veřejného sektoru a ministr financí neustále nutí ostatní ministry hledat úsporu ve svých rezortech. Nicméně Vězeňská služba ČR je poněkud specifickou institucí našeho veřejného sektoru se zvláštními požadavky. Nemůžeme jen tak odříznout věznice od peněz, protože by byla ohrožena celková bezpečnost státu. Vězeňská služba ČR vlastní monopol, o který stojí málokdo, ale musí i tak v jeho rámci důstojně hospodařit.

Právě problém nedostatečného množství peněžních prostředků Vězeňské služby ČR přitáhl mou pozornost k této instituci. Nečekejte žádný romantický příběh, 30. března 2012 v internetovém vydání Hospodářských novin (internetová stránka www.ihned.cz) byl zveřejněn článek *Dva měsíce a věznicím dojdou peníze na topení a jídlo pro vězně. Chtějí miliardu navíc*. (Koděra, 2012) Tento článek mě zaujal, protože varoval před možnými a velmi reálnými existenčními problémy našich věznic.

Kolik peněz do této instituce musí každoročně nenávratně vložit státní rozpočet, si můžete prohlédnout v následující tabulce. Je zde uvedený vývoj celkových příjmů a výdajů v období let 2000 až 2012. Pokud se vám čísla zdají nízká, upozorňuji vás, že jsou uvedena v tisících korunách českých.

Graf 2: Vývoj celkových příjmů a výdajů v letech 2000 – 2012

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Výročních zpráv a Statistických ročenek VS ČR za roky 2000 až 2011 a z rozpočtu VS ČR za rok 2012 (Česko, 2012)

Data jsem čerpala ze statistických ročenek a výročních zpráv Vězeňské služby ČR. Nejprve mě zarazilo, že údaje uvedené u výdajů každoročně ve výročních zprávách v letech 2006 až 2010 převyšují ty, které jsou uvedené ve statistických ročenkách za stejné období o necelou 1 mld. Kč. Kvůli tomuto nesouladu jsem se obrátila na tísovou mluvčí Vězeňské služby ČR s prosbou o vysvětlení. Kpt. Ing. Mgr. Gabriela Pohlová mi ochotně na můj dotaz vysvětlila, že ve statistických ročenkách nejsou započítány výdaje na sociální dávky. Údaje z let 2006 až 2011 pocházejí z Výročních zpráv. Zdrojem dat od roku 2000 do roku 2005 byly statistické ročenky, jsou tedy uvedeny bez započítaných výdajů na sociální dávky. Informace o příjmech a výdajích z roku 2012 jsem získala z konečného rozpočtu za loňský rok. (Česko, 2012)

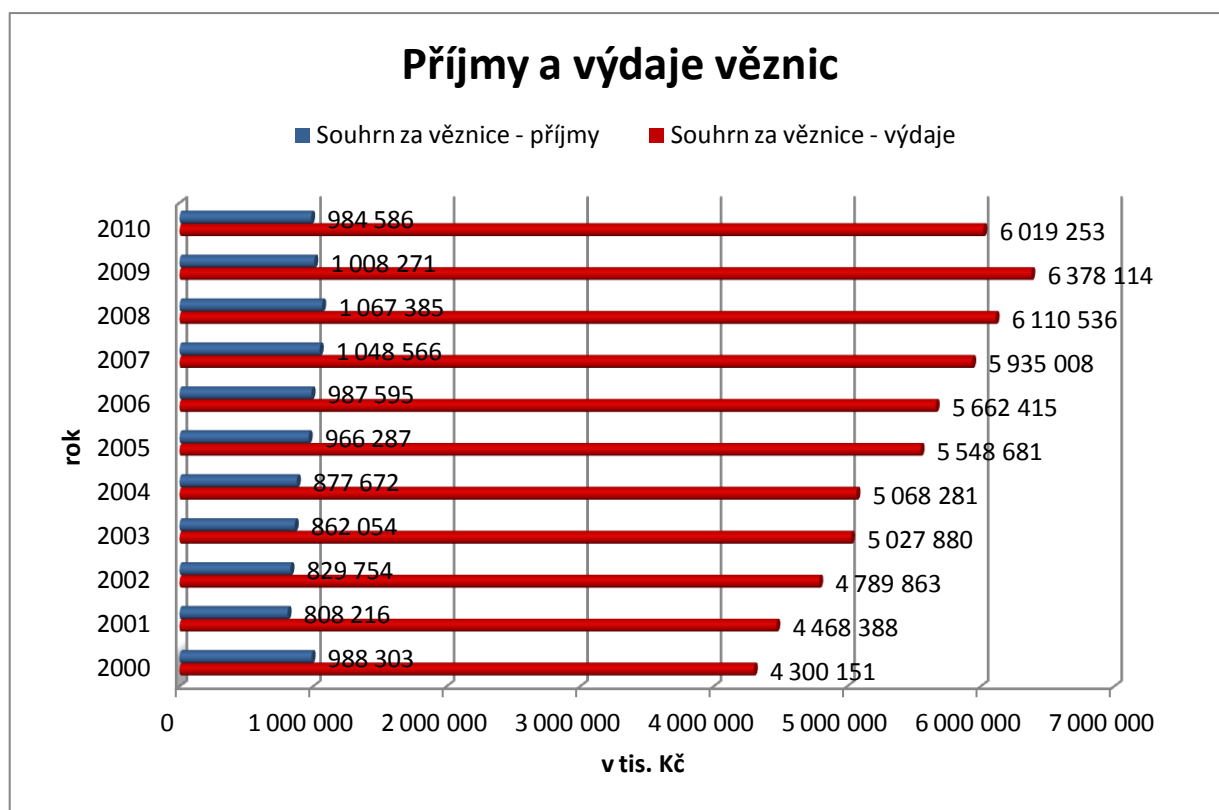
V grafu lze rozpoznat stoupající tendenci u výše výdajů za jednotlivé roky. Nejvyššího čísla bylo dosaženo v roce 2009. Poté nastal mírný pokles výdajů v letech 2010 a 2011. Tato redukce výdajů za dané dva roky se Vězeňské službě ČR povedla i přes skutečnost, že počet vězňů vzrostl. Navíc se naše země stále nacházela v ekonomické krizi. Tento fakt

potvrzuje myšlenku, že v letech 2006 až 2009 vedení (generální ředitel Luděk Kula) příliš nešetřilo. Nové vedení (generální ředitel Jiří Tregler), které se ujalo instituce v polovině roku 2010, pak na pokyn ministra Jiřího Pospíšila muselo najít možné úspory.

Za minulý rok byly příjmy Vězeňské služby ČR ve výši 1 054 722 989 Kč. Největší částí se na částce podílí příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, které dosáhly 782 0110 258 Kč (představují 74% celkových příjmů). Nedaňové příjmy v minulém roce činily 272 712 731 Kč (zbývajících 26% celkových příjmů). Celkové výdaje v roce 2012 téměř atakovali hranici 8 mld. Kč, ale nedosáhli jí – činily 7 824 888 141 Kč. Neinvestiční výdaje přitom z této částky ukrojily 7 669 928 421 Kč (98% celkových výdajů). Nejvyšší hodnota pak byla vyplacena na platy, ostatní platby a pojistné ve výši 4 746 355 826 Kč. Kapitálové neboli investiční výdaje pak představovali 2% veškerých výdajů a reálně se pohybovaly ve výši 154 959 720 Kč. (Česko, 2012)

Protože jsou do celkových výdajů započítány i ty, které jdou na generální ředitelství, uvádím tabulku, jak je drahý provoz věznic bez započítání Generálního ředitelství a Institutu vzdělávání.

Graf 3: Vývoj příjmů a výdajů na provoz věznic za období 2000 – 2010

zdroj: vlastní zpracování na základě dat ze Statistických ročenek VS ČR z let 2000 až 2010 (Česko, 2012)

4.6.1 Nejdražší věznice

Protože jsem zmínila graf o výši výdajů na provoz vězni, bude přínosné se podívat na to, které věznice patří k nejdražším. V tabulce jsou uvedeny roční výdaje na provoz jednotlivých vězeňských zařízení (kromě věznic zde objevíte i Institut vzdělávání a Generální ředitelství). Poznamenám, že tato čísla jsou z roku 2010, novější bohužel jsem jako autorka práce nezjistila. Na základě uvedených čísel si můžete udělat reálnou představu o věznicích, jejichž financování je pro státní rozpočet noční můrou. Nejvíce peněz potřebují jistě velké věznice v Plzni, v Praze (ruzyňská i pankrácká), ve Valdicích, ve Vinařicích a Horním Slavkově. Nejvíce peněz v roce 2010 putovalo do Vazební věznice Brno (438 812 tis. Kč). (Česko, 2012) Samozřejmě dle materiálního, technického i personálního zařízení věznic je potřeba různé finanční alokace. Vedle celkového čísla vyjadřujícího výdaje na konkrétní vězeňský objekt jsou v tabulce uvedeny průměrné výdaje na 1 vězně na celý rok. Dále je uveden údaj o výdajích na 1 vězně za 1 den věznění. Průměrný počet vězňů v konkrétní věznici najdete v posledním sloupci tabulky. Data týkající se vězňů samozřej-

mě nenajdete u Institutu vzdělávání a Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR (uvedeno v tabulce pod zkratkou GR VS ČR).

Tabulka 8: Výdaje na jednotlivé věznice

Organizační jednotka	Roční výdaje v tis. Kč	Výdaje na 1 vězně za 1 rok v Kč	Výdaje na 1 vězně na 1 den v Kč	Průměrný počet vězňů za 1 rok
Bělušice	147 900	223 413,90	612,09	662
Brno	438 812	535 136,59	1 466,13	820
Břeclav	73 762	392 351,06	1 074,93	188
České Budějovice	137 316	491 145,16	1 345,60	280
Drahonice	66 423	236 521,07	648,00	281
Heřmanice	189 404	223 178,32	611,45	849
Horní Slavkov	200 281	235 879,09	646,24	849
Hradec Králové	183 100	399 708,93	1 095,09	458
Jiřice	163 209	316 245,44	866,43	516
Karviná	82 329	527 750,00	1 445,89	156
Kušim	149 714	255 085,62	698,86	587
Kynšperk nad Ohří	148 656	188 430,55	516,25	789
Liberec	135 505	336 449,41	921,78	403
Litoměřice	151 789	397 787,29	1 089,83	382
Mírov	162 586	423 033,82	1 159,00	384
Nové Sedlo	118 225	222 925,83	610,76	530
Odolov	77 546	227 853,09	624,26	340
Olomouc	155 982	551 335,49	1 510,51	283
Opava	159 001	359 459,68	984,82	442
Oráčov	125 808	213 083,42	583,79	590
Ostrava	227 214	359 990,49	986,28	631
Ostrov	260 631	223 957,89	613,58	1 164
Pardubice	176 381	242 670,49	664,85	727
Plzeň	321 118	226 724,88	621,16	1 416
Praha Pankrác	229 523	449 073,93	1 230,34	1 001
Praha Ruzyně	277 615	394 900,43	1 081,92	703
Příbram	189 387	193 169,91	529,23	980

Rýnovice	168 870	285 253,38	781,52	592
Stráž pod Ralskem	186 609	187 170,51	512,80	997
Světlá nad Sázavou	114 813	178 906,12	490,15	642
Teplice	75 188	455 225,03	1 247,19	165
Valdice	280 294	244 655,80	670,29	1 146
Vinařice	217 298	194 247,32	532,18	1 119
Všehrady	138 324	238 010,90	652,08	581
Znojmo	88 640	400 180,59	1 096,39	222
souhrn za věznice	6 019 253			
Institut vzdělávání	41 629			
GŘ VS ČR	415 906			
celkem	6 696 788	309 254,99	847,27	21 655

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ze Statistické ročenky VS ČR za rok 2010 (Česko, 2012)

Finančním problémem Vězeňské služby ČR je i obtížnost vymáhání pohledávek. Celkové pohledávky přitom instituce rozděluje do tří skupin. Rozlišuje pohledávky za propuštěnými vězni, pohledávky za vězni ve výkonu trestu odnětí svobody nebo výkonu vazby a ostatní pohledávky. Pohledávky za vězni vznikají kvůli povinnosti vězně hradit náklady výkonu vazby, případně výkonu trestu odnětí svobody, zvýšené náklady střežení, na dopravu, náklady zdravotní péče nad rámec péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění a náhrady škod způsobených během výkonu trestu či vazby. Nejlépe vymahatelné jsou pohledávky za vězni, kteří si odpykávají trest, či jsou ve výkonu vazby. Celkový stav těchto pohledávek k 31. prosinci 2012 činil 66,115 mil. Kč. Jejich vymahatelnost za sledovaný rok dosáhla 39% úspěšnosti. Dalšími jsou pohledávky vůči ostatním osobám (dodavatelé, zaměstnanci apod.), kdy vymahatelnost záleží na osobě dlužníka. Tyto pohledávky vycházejí ze smluv o dílo, nájemních smluv, smluv o poskytnutí půjčky z FKSP, smluv o zaměstnávání odsouzených a podobných, které uzavřela s jinými právnickými či fyzickými osobami. Do této kategorie patří ty pohledávky, které vede Vězeňská služba ČR za právnické a fyzické osoby. K 31. prosinci 2011 například tyto pohledávky dosáhly částky 463,786 mil. Kč. Část z nich bude jen velmi obtížně vymahatelné (202 mil. Kč po firmě v konkurzním řízení). Tyto pohledávky často vyplynou ze zadávání zakázek, které by mohlo být pro Vězeňskou službu do dalších let kritickým. (Plaček, 2009) Nejobtížněji vymahatelné jsou ale pohledávky za propuštěnými vězni. Úspěšnost jejich zaplacení je jen 3%. K 31. prosinci 2012 částky těchto pohledávek dosáhla 349,899 mil. Kč. Objem této pohledávky se samozřejmě

navyšuje vždy po propuštění vězně, který dosud své závazky nezaplátil. Čím více budeme mít vězňů, kteří nebudou disponovat penězi (ať už kvůli svému nezařazení do zaměstnání v době výkonu trestu či vazby či celkové nemajetnosti rodiny), tím více vzrostou pohledávky věznic. (Česko, 2012)

4.6.2 Hospodářská činnost

Hospodářskou činnost dle vyhlášky č. 93/2001 Sb., o hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR v roce 2011, vykonávalo 16 věznic českých věznic. O rok později již 17 vězeňských zařízení. Všechny dohromady dosáhly v minulém roce čistého zisku ve výši 15 176,82 tis. Kč. (Česko, 2012) Jak si které hospodářské středisko v těchto dvou letech vedlo, můžete zkontrolovat v tabulce následující.

Tabulka 9: Hospodářská činnost za roky 2011 a 2012

Organizační jednotka	Hospodářský výsledek v roce 2011 v tis. Kč	Hospodářský výsledek v roce 2012 v tis. Kč	Průměrný počet zaměstnaných vězeňských osob	
			V roce 2011	V roce 2012
Brno	874,39	841,23	21	24
České Budějovice	332,86	817,97	46	43
Drahonice	913,49	721,72	65	61
Heřmanice	953,85	1 178,41	55	53
Horní Slavkov	1 052,99	669,61	164	163
Jiřice	-1 087,81	2 755,51	9	7
Kuřim	1 027,27	976,39	83	92
Kynšperk nad Ohří	1 254,52	1 031,03	141	115
Liberec	349,48	324,32	71	60
Mírov	7 042,08	3 868,49	157	169
Oráčov	469,21	330,42	325	283
Ostrov	126,87	393,72	109	120
Praha Pankrác	-269,78	5,09	32	33
Praha Ruzyně	179,49	147,77	57	56
Příbram	432,79	326,19	126	128
Rýnovice	945,17	761,45	145	117
Valdice	-	27,60	-	4
Celkem	14 296,87	15 176,82	1 606	1 528

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ze Statistické ročenky VS ČR za rok 2011 (Česko, 2012)

4.7 Zaměstnávání odsouzených

V souvislosti s nezáviděníhodnou finanční situací Vězeňské služby ČR, jejíž rozpočet každoročně končí ve ztrátě, se často mluví o zaměstnávání vězňů. Zaměstnávání vězňů je věcnou otázkou nejen pro Vězeňskou službu ČR, ale i pro celou veřejnost. Navíc pohled každého člověka na tuto problematiku se může diametrálně odlišovat. A to hned v několika ohledech. První aspekt této problematiky je ekonomického rázu. Zaměstnaní vězni mohou díky své výplatě odvádět peníze do státního rozpočtu, platit svůj pobyt ve vězení, pokrýt své závazky vůči věřitelům. Často takto mohou platit alimenty, které je těžké vymoci po nezaměstnaném člověku, který je navíc ve výkonu trestu odnětí svobody. Zvyšují také celkové HDP země, pomáhají k rozkvětu podnikání, protože nabízejí primární výrobní faktor – pracovní sílu. V době neustávající ekonomické krize, kterou nám naši přední politici představitelé neustále připomínají, se ale tato idea střetává s otázkou celkové vysoké nezaměstnanosti ve společnosti. Mohou se tak ozývat hlasy, které odsuzují zaměstnávání odsouzených, protože tímto ubývá volných pracovních míst pro občany, kteří nejsou ve výkonu trestu odnětí svobody. Další pohled na tuto problematiku nabízí psychologie a sociologie. Zařazení do pracovního procesu je určitým resocializačním prvkem ve výkonu trestu. Vězeň se tak prostřednictvím pracovního zařazení stýká i s lidmi, kteří nejsou jen dalšími odsouzenými nebo zaměstnanci Vězeňské služby ČR. Pracovním procesem se může seberealizovat, získat pocit, že život může dále prožít i jinde než na kriminální dráze. Návrat do života za branou věznice pak může být pro vězně snazší, než kdyby nepracoval. Samozřejmě je zde problém důvěry v individuum, které pobývá ve věznici. Ne všichni zaměstnavatelé jsou ochotni převzít (v jejich uvažování a psychologii) riziko, že zaměstnají člověka, který byl nestranným a nezávislým soudem odsouzen k trestu odnětí svobody. Dále nastává problém hlídání těchto pracujících vězňů, stálá obava, že se ze zaměstnání nenápadně vytratí nebo budou skrze něj moci dále pokračovat přes prostředníky v kriminální činnosti.

V následujícím grafu 4 si můžete prohlédnout vývoj počtu zaměstnaných vězňů v novém tisíciletí.

Graf 4: Vývoj zaměstnanosti odsouzených od roku 2000

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z internetových stránek VS ČR (Česko, 2012)

Tento graf byl sestaven dle dat poskytnutých na internetových stránkách Vězeňské služby ČR. Určitě jste si všimli, že počty zaměstnaných odsouzených nejsou uvedeny v celých číslech, ale procentuálně. V této podobě se s údaji o zaměstnanosti vězňů setkáte nejčastěji i v masmédiích. Zaměstnanost vězňů se již několik let (konkrétně od roku 2007) pohybuje standardně okolo 60%. Zajímavý je především skok míry zaměstnanosti z 46,87% na 59,21% během jednoho roku (mezi rokem 2006 a 2007), když do té doby vždy kolísala okolo 45%. (Česko, 2012) Podařilo se snad vedení Vězeňské služby ČR (tehdy byl generálním ředitelem Luděk Kula) udělat zázrak a nasmlouvat během jednoho roku množství nových pracovních pozic pro vězně? Anebo se nám tady projevila stará dobrá pravda „pokud nám vycházejí škaredá čísla, změňme metodiku“? Nenalévá nám někdo nepříliš čistého vína? Když se podíváte do Zákona č. 169/1999 Sb., tak naše víno skutečně zakalené bylo, ale naši zákonodárci jej vyčistili s pomocí kuchyňského sítko. Podle §34 odst. 2 zákona je vězeň zařazený do denního studia posuzován jako zaměstnaný, i když vlastně nepracuje, ale učí se. Další zkreslení zajišťuje skutečnost, že do skupiny zaměstnaných vězňů jsou zařazováni mimo těch, kteří skutečně pracují u různých podnikatelských subjektů i odsouzení zaměstnaní ve vnitřní režii (prádelenská činnost, šití oděvů) a vlastní výrobní režii. Do tohoto čísla jsou započítáváni i již zmínění vězni - studenti (či žáci) v procesu vzdělávání a také vězni zařazení v terapeutických programech. (Česko, 2009) Zaměstnanost vězňů se také nepočítá z celkového počtu vězňů, ale z počtu vězňů zařazených do evidence zaměstnávání (kde se nacházejí ti, kterým nějaký závažný důvod nebrání ve výkonu

práce). Ovšem, v reálném světě se také nepočítá nezaměstnanost z celkového počtu obyvatel, ale z počtu ekonomicky aktivních obyvatel a počítá se jen nedobrovolná zaměstnanost. Někdy ale prezentace v médiích zavádí občany k myšlence, že procento pracujících vězňů je vypočítáno z celkového stavu uvězněných osob, což je mylná myšlenka.

V následující tabulce nabízím srovnání celkového průměrného počtu vězňů (obviněných i odsouzených) za konkrétní roky (2000 až 2011), průměrný počet odsouzených zařazených do evidence zaměstnávání a celkový zprůměrovaný počet zaměstnaných vězňů. Dále zde uvádím procentuální vyjádření zaměstnanosti k celkovému počtu vězňů a procento pracujících vězňů k odsouzeným vedených v evidenci zaměstnávání. Sami se můžete přesvědčit, že z celkového počtu vězňů v rámci trestu odnětí svobody jich pracuje méně než polovina.

Tabulka 10: Celkový počet vězňů vs. evidence zaměstnávání

Rok	Celkem vězňů	Evidence zaměstnávání	Celkem zaměstnaných	Procento z celkového počtu vězňů	Procento z evidence zaměstnávání
2000	22 761	14 226	5 825	25,59%	40,97%
2001	21 253	13 670	5 844	27,50%	42,75%
2002	17 293	12 247	5 224	30,21%	42,66%
2003	16 969	11 609	5 461	32,18%	47,04%
2004	18 096	12 355	5 683	31,40%	46,00%
2005	19 167	13 302	5 995	31,28%	45,07%
2006	19 124	13 359	6 262	32,74%	46,87%
2007	19 103	13 066	7 737	40,50%	59,21%
2008	20 148	13 701	8 233	40,86%	60,09%
2009	21 717	14 701	8 525	39,25%	57,99%
2010	21 655	15 103	9 417	43,48%	62,35%
2011	22 964	16 151	9 630	41,93%	59,63%

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ze Statistických ročenek VS ČR za roky 2000 až 2011 (Česko, 2012)

V roce 2012 zaměstnanost vězňů dosáhla 58,83%. V dalším průběhu se na daném čísle projeví i amnestie udělená prezidentem republiky k 1. lednu 2013. V rozhovoru Václava Moravce se současným generálním ředitelem Vězeňské služby ČR Petrem Dohnalem pro rádio Impuls dne 8. ledna 2013 zaznělo, že ideální stav by dle jeho předchůdců byl 80% zaměstnaných odsouzených. Stejně jako oni předchůdci ale ani Mgr. Petr Dohnal nemá recept na zvýšení zaměstnanosti vězňů. (Dohnal, 2013) Pokud se ale nějakého zvýšení pro-

centa zaměstnanosti odsouzených dočkáme, nejspíš bude z velké míry dosaženo zvýšením počtu studujících vězňů či těch zařazených do pracovního koloběhu ve vlastní výrobní režii. Tímto konstatováním nechci podceňovat Vězeňskou službu ČR ani ji kritizovat. V době přetrvávající ekonomické krize je velmi těžké najít práci pro normálního člověka, který nebyl za nic odsouzen. A ještě těžší je najít zaměstnání pro člověka, který si již s sebou nese záznam v trestním rejstříku. Dnes v soukromých subjektech jsou vězni většinou využíváni pro práce sezónní a uklízečské. (Česko, 2012) Veřejnost by odsouzené ráda viděla v těžších pracovních procesech – jako horníky v dolech či obdobných zaměstnáních, která by skutečně působila jako trest a ne jako pobyt v rekreačních zařízení placeném veřejným sektorem z veřejných prostředků.

4.7.1 A finanční ohodnocení za práci?

Za práci samozřejmě i vězni dostávají zapláceno. Na rozdíl od běžných lidí ale jejich výplata kryje i výdaje na jejich uvěznění. Úzkostné občany teď uklidním poznatkem, že Vězeňská služba ČR si rozhodně za své hotelové služby nevezme celou mzdu odsouzeného. Maximálně se postará o strhnutí částky 1 500 Kč za kalendářní měsíc. Z hrubé mzdy je odváděno procento na sociální a zdravotní pojištění (6,5% + 4,5%) a dále se vypočítá čistá mzda. Z ní 32% pokrývá náklady na výkon trestu (maximálně ale může být vězni ze mzdy strhnuto již zmíněných 1 500 Kč. 30% čisté mzdy jde jako úhrada výživného na nezaopatřené děti, 12% na další srážky, které stanovil svým rozhodnutím soud či orgán státní správy. 4% čisté mzdy putuje na ostatní srážky, 20% na kapesné odsouzenému a 2% čisté mzdy tvoří tzv. úložné. (Česko, 1999) V roce 2012 činila průměrná měsíční odměna vězně za práci 3 560 Kč. Ve vnitřním provozu a vlastní výrobě věznic bylo zaměstnáno 2 560 pracujících, u nichž průměrná měsíční odměna dosahovala 3 850 Kč. V provozovnách Střediska hospodářské činnosti pracovalo 1 528 vězňů s průměrnou odměnou 2 773 Kč za měsíc a u soukromých podnikatelských subjektů se podařilo zaměstnat 2 609 odsouzených, kteří získali průměrně za měsíc 3 729 Kč. (Česko, 2012) Sice se nemohu nazývat ani v nejmenším matematickým géniem, ale i já jsem na základě výše uvedených čísel schopná vyčíslit zbývající kategorie, které se počítají jako zaměstnání vězni. Do vzdělávacích a terapeutických programů bylo zařazeno a na běžném provozu věznice se podílelo průměrně 2828 vězňů.

4.8 Vězeňská služba a dotační politika Evropské unie

Se vstupem České republiky do Evropské unie se pro nás mnohé změnilo. V médiích občas zaznamenáváme zprávy na téma, co všechno Evropská unie zakázala, za co nás kritizuje, jak nám diktuje a další články v podobném duchu. Dokonce se v různých lidových diskuzích začínají objevovat názory připodobňující společnost k horší kopii bývalé RVHP. Z těchto kritických vod ale odpluji ke svěžím a pro republiku přínosným vodopádům evropských peněz. V současném programovacím období 2007 – 2013 můžeme v rámci regionální a strukturální politiky čerpat peníze ze dvou strukturálních fondů – Evropského sociálního fondu (dále jen „ESF“) a Evropského fondu pro regionální rozvoj (dále jen „ERDF“) – a Kohezního fondu (známému i jako Fond soudržnosti). Nebudu zde líčit celou problematiku kohezní politiky Evropské unie a rovnou se zaměřím na instituci, která je v hledáčku mé diplomové práce. Vězeňská služba ČR nezůstává pozadu a čerpá evropské peníze na čtyři projekty. Všechny projekty jsou financovány prostřednictvím operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost (dále jen „OP LZZ“). V rámci výzvy č. 59 OP LZZ tak čerpá Vězeňská služba ČR peníze na projekty:

1. Optimalizace systému ochrany informací v podmínkách Vězeňské služby ČR
2. Efektivní zajištění identifikace osob a předání dat v rámci OVM činných v trestním řízení
3. Zefektivnění podpůrných procesů VS ČR
4. Optimalizace systému poskytování zdravotní péče ve VS ČR

Mimo tuto čtveřici ještě spolupracuje s Ministerstvem spravedlnosti na realizaci projektu Zefektivnění vybraných podpůrných procesů VS ČR z výzvy č. 48 OP LZZ. V rámci tohoto projektu by mělo dojít k digitalizaci a pasportizaci objektů Vězeňské služby ČR. (Česko, 2012) V následujícím textu přiblížím, jakým oblastem jsou projekty věnovány.

1. Optimalizace systému ochrany informací v podmínkách Vězeňské služby ČR

Vězeňská služba ČR má ze zákona povinnost zpracovávat, ukládat i poskytovat informace o skutečnostech, které se jí týkají (zejména tedy údaje o vězních). Jedná se o citlivé osobní informace, které podléhají zákonu o ochraně osobních údajů. Cílem projektu je zabezpečit tato data, především prostřednictvím optimálního systému vzdělávání a školení zaměstnanců Vězeňské služby ČR. Probíhající projekt by tak měli pocítit všichni zaměstnanci instituce (její správní i výkonná složka).

Prvním krokem projektu, který můžete najít pod registračním číslem CZ.1.04/4.1.00/59.00022, je analýza systému bezpečnostních procesů uvnitř Vězeňské služby ČR a jeho rizik. Výsledkem první klíčové aktivity je navržení optimalizace činností v oblasti ochrany informací. Výstupem optimalizace je vydání implementačního manuálu. Ve třetím kroku jsou opatření shrnutá v minulé aktivitě implementována. Pomocí zabudování systému pro monitorování síťového provozu by se měli zobrazit veškeré informace o komunikaci, která se v síti odehrála. Ve čtvrté klíčové aktivitě jsou realizována školení zaměstnanců o zavedených novinkách v informačním systému. Následně je v pátém kroku zajištěn bezproblémový chod projektu a jeho publicita. (Česko, 2012)

Na tento projekt je alokována celková částka ve výši 21 066 800 Kč. Projekt měl být realizován v období od 1. června 2011 do 31. května 2013. (Česko, 2012)

2. Efektivní zjištění identifikace osob a předání dat v rámci OVM činných v trestním řízení

Vězeňská služba ČR je dle zákona povinna o osobách vedených v centrální evidenci vězňů, kterou vede, poskytovat informace kompetentním subjektům (tzv. lustrace). Projekt vedený pod registračním číslem CZ.1.04/4.1.00/59.00024 měl za úkol zvýšit efektivitu a transparentnost poskytování údajů z centrální evidence vězňů a také snížit byrokratickou zátěž a rizika spojená s touto agendou. Cílovou skupinou byli odpovědní zaměstnanci, kteří se podílejí na procesu lustrace.

V první aktivitě dochází k administraci a publicitě projektu. Následně přichází ke slovu analýza stávajícího stavu poskytování informací. Ve třetím kroku měla přidáváme technickou analýzu a návrh na technické provedení inovace poskytování informací. Ve čtvrtém kroku pak přichází na řadu praktická implementace navrhovaného řešení pomocí webového rozhraní. Konají se kolení pro uživatele, včetně žadatelů o lustraci o novém způsobu poskytování informací. (Česko, 2012)

Finanční ohodnocení zavedení Efektivního zjištění identifikace osob a předání dat v rámci OVM činných v trestním řízení bylo stanoveno na částku 2 830 750 Kč. Projekt byl realizován od 1. června 2011 do 31. července 2012. (Česko, 2012)

3. Zefektivnění podpůrných procesů VS ČR

Tento projekt se specializuje na dosažení nejvyšší možné účelnosti, hospodárnosti, efektivity a optimální výše podpory informační a komunikační technologie. V rámci projektu mělo dojít k analýze rozsahu podpůrných procesů ve Vězeňské službě ČR a předložení návrhů na zlepšení jejich efektivity, úspora finančních zdrojů, podpořena implementace

nových moderních metod řízení vycházející ze zkušeností z veřejného i soukromého sektoru. Mělo dojít k racionalizaci administrativní zátěže instituce, efektivnějšímu využívání informačních a komunikačních technologií. Přičemž měl projekt zasáhnout hlavně odbor ekonomický, informatiky a logistiky na Generálním ředitelství a samozřejmě i jednotlivé organizační jednotky.

Postupně dochází k analyzování podpůrných procesů uvnitř jednotlivých organizačních jednotek Vězeňské služby ČR. Dále se tyto procesy analyzují i v návaznosti na vnější prostředí mimo Vězeňskou službu ČR, kdy se hlásí o slovo například i analýza legislativy a vzájemných vztahů s jinými subjekty. Výstupem druhé aktivity je inovativní produkt Analýza vnějšího prostředí. Ve třetím bodě projektu je zpracován a implementován návrh na optimalizaci podpůrných procesů i se školením pracovníků. V poslední fázi projektu se dostáváme k zajištění řízení, administrace a publicity projektu, kterou by má za úkol zajistit externí dodavatel. (Česko, 2012)

Projekt registračního čísla CZ.1.04/4.1.00/59.00025 probíhal od 1. dubna 2011 do 31. prosince 2012. Jeho náročnost byla finančně ohodnocena na 12 972 950 Kč. (Česko, 2012)

4. Optimalizace systému poskytování zdravotní péče ve VS ČR

Zvýšení nákladů na zdravotní péči v rámci Vězeňské služby ČR si vyžádalo také svůj projekt, který by problematiku řešil. Projekt by měl vyřešit efektivitu využívání zdrojů zdravotní péče ve Vězeňské službě ČR, zvýšit transparentnost procesů a najít řešení v oblasti úspory financí. Projekt se týkal především Odboru zdravotnických služeb a zdravotnického personálu v organizačních jednotkách Vězeňské služby ČR.

Nejdříve jsou uskutečněna dvě výběrová řízení na administraci, monitoring a publicitu projektu. Poté probíhá analýza rozsahu poskytovaných zdravotnických služeb. Výstupem klíčové aktivity č. 2 měla být ekonomická analýza poskytované zdravotní péče, zjištění rozsahu zdravotní péče a problémových oblastí. Ve třetí části projektu je identifikována specifika zdravotní péče ve Vězeňské službě ČR. Následnou vazbu všech relevantních procesů spjatých s poskytováním zdravotní péče v rámci instituce na vnější prostředí prověřuje klíčová aktivita č. 4. Dochází k sestavení seznamu a popisu relevantních procesů, analýze procesů současného stavu jejich řízení a analýze vnějšího prostředí. Poté přichází ke slovu návrh doporučení, opatření a postupů pro zdokonalení zdravotní péče, které měli být shrnuty v závěrečné zprávě. V šestém kroku je realizováno opatření, kdy jsou proškoleni pracovníci. Dále jsou realizovány navržené změny zakotvené nově do interních normativ-

ních aktů. V rámci sedmé klíčové aktivity dochází k zajištění řízení, administrace a publicita projektu. Poslední dvě zmíněné činnosti zajišťujeme dodavatelsky. (Česko, 2012)

Čtvrtý projekt Vězeňské služby probíhal od 1. dubna 2011 do 31. prosince 2012. Byl založen pod registračním číslem CZ.1.04/4.1.00/59.00026, přičemž finančně na něj byla alokována celková částka 5 791 000 Kč. (Česko, 2012)

5. Zefektivnění vybraných podpůrných procesů VS ČR

Nejspíš kritika Ministerstva spravedlnosti a jeho macešského vztahu k Vězeňské službě ČR byla popudem k zahájení projektu *Zefektivnění vybraných podpůrných procesů VS ČR*. Projekt měl řešit finanční stránku (úspory v oblasti vězeňství) a poskytnout návrhy na řešení slabých míst stávajícího stavu vězeňství u nás. Cílem bylo zefektivnění koordinační činnosti Ministerstva spravedlnosti vůči Generálnímu ředitelství Vězeňské služby ČR a zvýšení kvality služeb poskytovaných těmito institucemi. Hlavními aktéry při realizaci projektu měli být Ministerstvo spravedlnosti, Generální ředitelství vězeňské služby ČR i jednotlivé organizační jednotky Vězeňské služby ČR.

Nejprve dochází k automatizaci vybraných podpůrných projektů včetně zavedení jednotlivých nástrojů pro jejich řízení a sledování (např. informačního systému). Ve druhé klíčové aktivitě je evaluováno a upraveno nastavení systému. Jako poslední aktivita probíhá administrativní zajištění realizace projektu a nastavení systému jeho udržitelnosti. (Česko, 2012)

Projekt si probíhající v datech od 1. Ledna 2011 do 31. Prosince 2012 si vyžádal peněžní částku ve výši 27 539 800 Kč. Projekt byste našli zařazený pod registračním číslem CZ.1.04/4.1.00/48.00041. (Česko, 2012)

Vězeňská služba ČR také snaží o čerpání prostředků Evropské unie prostřednictvím Operačního programu Životní prostředí (dále jen „OP ŽP“). V rámci „Ekologizace energetického zdroje“ (Praha – Ruzyně) a „Snížení energetické náročnosti a využití obnovitelného zdroje energie“ (Bělušice) došlo k realizaci dvou akcí. V rámci druhého jmenovaného projektu ve věznici Příbram byl na základě veřejné zakázky vybrán zhotovitel stavby. V rámci stejného projektu byla ve věznici v Drahonicích vypracována projektová dokumentace a vyřešeny vlastnické vztahy. Naopak v rámci prvně jmenovaného projektu („Ekologizace energetického zdroje“) v případě věznice ve Valdicích byla administrace projektu ukončena na základě rozhodnutí řídicího orgánu. Projekty byly zahájeny již v roce 2011. V loňském roce 2012 nebylo realizováno žádné čerpání prostředků. (Česko, 2012)

4.9 Personální zajištění Vězeňské služby ČR

Žádná organizace, ať už je z veřejné či soukromé sféry, nemůže fungovat bez lidí. Lidský kapitál je ekonomům znám také jako jeden ze tří základních výrobních faktorů vedle půdy a kapitálu. Také Vězeňská služba ČR by jen stěží zvládala své úkoly bez kvalifikovaných zaměstnanců. Již jsem zmínila generálního ředitele. Vedle tiskové mluvčí je právě on člověkem, který je z této instituce nejvíce viděn veřejností a po svém jmenování se stává jakousi „tvář“ organizace. Pod touto osobou ale pracují další tisíce řadových zaměstnanců. Počet zaměstnanců si přitom tato instituce nemůže určit sama. Na začátku každého roku vláda stanoví počet míst, kterými má pro příslušný kalendářní rok Vězeňská služba ČR možnost disponovat. Podle tohoto závazného počtu pak může personální oddělení určovat, kolik pracovníků bude mít konkrétní organizační jednotka. V průběhu roku většinou naši nejvyšší političtí představitelé reagují na zvyšující se (či snižující se) počet vězňů a na celkovou ekonomickou situaci země, a stanovený počet zaměstnanců upravují. Počet zaměstnanců ovlivňuje vláda především stanovením finanční alokace pro daný rok. Pokud ze státního rozpočtu Vězeňská služba ČR obdrží méně peněžních prostředků na platy zaměstnanců, nemůže logicky jejich počet navyšovat.

Zejména v novém tisíciletí dochází ke zvyšování počtu pracovníků Vězeňské služby ČR s vyšším stupněm vzdělání. V roce 2000 mělo diplom z magisterského studia 958 pracovníků, oproti tomu v roce 2012 již magisterské studium mělo za sebou 1 723 zaměstnanců. Bakalářský stupeň studia mělo v roce absolvovaný 308 zaměstnanců, naproti tomu o 12 let později již 1 064. Zároveň ubývá zaměstnanců se základním vzděláním. Zatímco v roce 2000 mělo pouze základní vzdělání 137 zaměstnanců instituce, v roce 2012 toto číslo kleslo na 14 osob. Nejpočetnější skupina lidí v této instituci má středoškolské vzdělání. Ale i jejich počet klesá. Na začátku milénia jich bylo 9 123 a v roce 2012 již o téměř tisíc méně – 8 163 zaměstnanců-středoškoláků. (Česko, 2012)

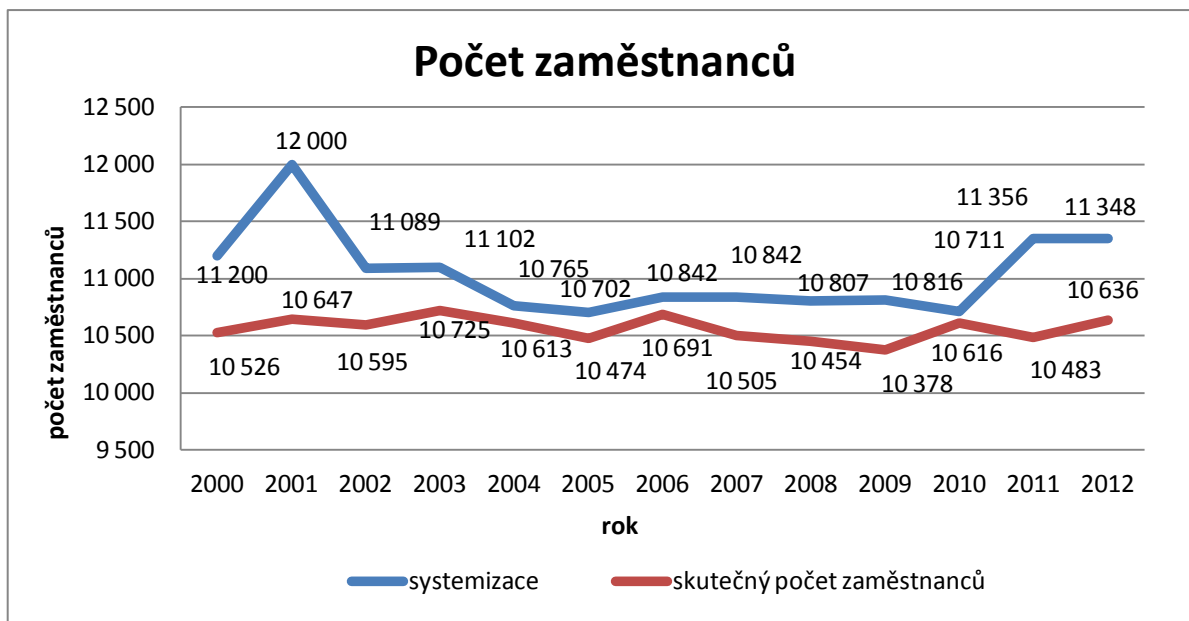
Pokud se podíváme na genderové rozdělení, zjistíme, že ve Vězeňské službě ČR pracuje více mužů než žen. Zatímco ale počet mužů-příslušníků klesá (kdy v roce 2000 sloužilo v organizace 6 209 mužů a v roce 2011 jen 5 914, ale v roce 2012 znovu vzrostl na 6 130), počet žen zaměstnaných jako vězeňská či justiční stráž stoupá (v roce 2000 jich sloužilo 584, zatímco o 12 let později 806 žen ve služebním poměru). Počet mužů zaměstnaných na základě zákoníku práce mírně stoupal v letech 2000 až 2003 (z 1 979 pracovníků na 2 307 občanských mužských zaměstnanců). Od daného roku tento počet klesal, v roce 2011 do-

sáhl 2 089 mužů zaměstnaných v zaměstnaneckém poměru. V roce 2012 ale znovu vzrostl na 2 173 mužských občanských zaměstnanců. Počet žen zaměstnaných jako občanských zaměstnankyň také rostl od roku 2000 (1 754 žen v pracovním poměru) do let 2002 a 2003 (1 953 žen) a následně měl také klesavou tendenci (v roce 2011 pracovalo 1 789 žen v zaměstnaneckém poměru). Ovšem v roce 2012 vzrostl na 1 855 žen v pracovním poměru. (Česko, 2012) Důvodem tohoto vývoje je nejprve snaha o vytvoření co nejvyšší množství pracovních míst pro civilní zaměstnance a současné snižování příslušníků ve služebním poměru. Probíhalo také zcivilňování příslušníků, které se týkalo především postů na Generálním ředitelství a ve vedeních jednotlivých věznic. Toto zcivilňování je charakteristické pro období, kdy byla generální ředitelkou Mgr. Kamila Meclová a posilovala řady vychovatelů, psychologů a sociálních pracovníků. Dále můžeme vidět odklon od tohoto trendu, kdy se u některých funkcí (ředitelé věznic) prosazuje znovu přeřazení do služebního poměru. Skladba zaměstnanců samozřejmě musí odpovídat potřebám vězeňství. Proto, když byl od roku 2010 zaznamenán zvyšující se počet vězňů, byly řady Vězeňské služby doplněny o strážné, dozorce a vychovatele – tedy o profese, které byli potřebné pro zachování pořádku ve věznicích. V uvedených číslech se také projevuje každoroční tabulkové převádění civilních zaměstnanců i příslušníků do některé jiné instituce (Generální inspekce bezpečnostních sborů, Ministerstvo spravedlnosti).

Z pohledu věkové struktury zaměstnanců Vězeňské služby ČR dochází k mírnému úbytku pracovníků nad 50 let, ale tato skupina je stále nejpočetnější (2 133 lidí), nejméně početná je skupina zkušenosti získávajících zaměstnanců do 25 let (1 082 pracovníků). Zaměstnanců ve věku 26 až 30 let pracovalo v roce 2011 v instituci 1 396. Mladších veteránů (tedy ve věku 46 až 50 let) byste zde našli 1 306. Tři skupiny ve středu jsou v počtu 1 742 (skupina zaměstnanců ve věku 31 až 35 let), 1 867 (věk 36 až 40 let) a 1 438 (věk 41 až 45 let). (Česko, 2012) Pokud pracujeme s domněnkou, že lidé do Vězeňské služby ČR nastoupí jako mladí po škole, pak je velmi dobrým trendem zvyšování podílu lidí ve věku 31 až 46 let, kteří jsou výkonově a zkušenostně míří na vrchol svých sil.

V následujícím grafu 5 si můžete prohlédnout, jak se měnil počet zaměstnanců stanovený vládou a jaký byl jejich skutečný stav v letech 2000 až 2012.

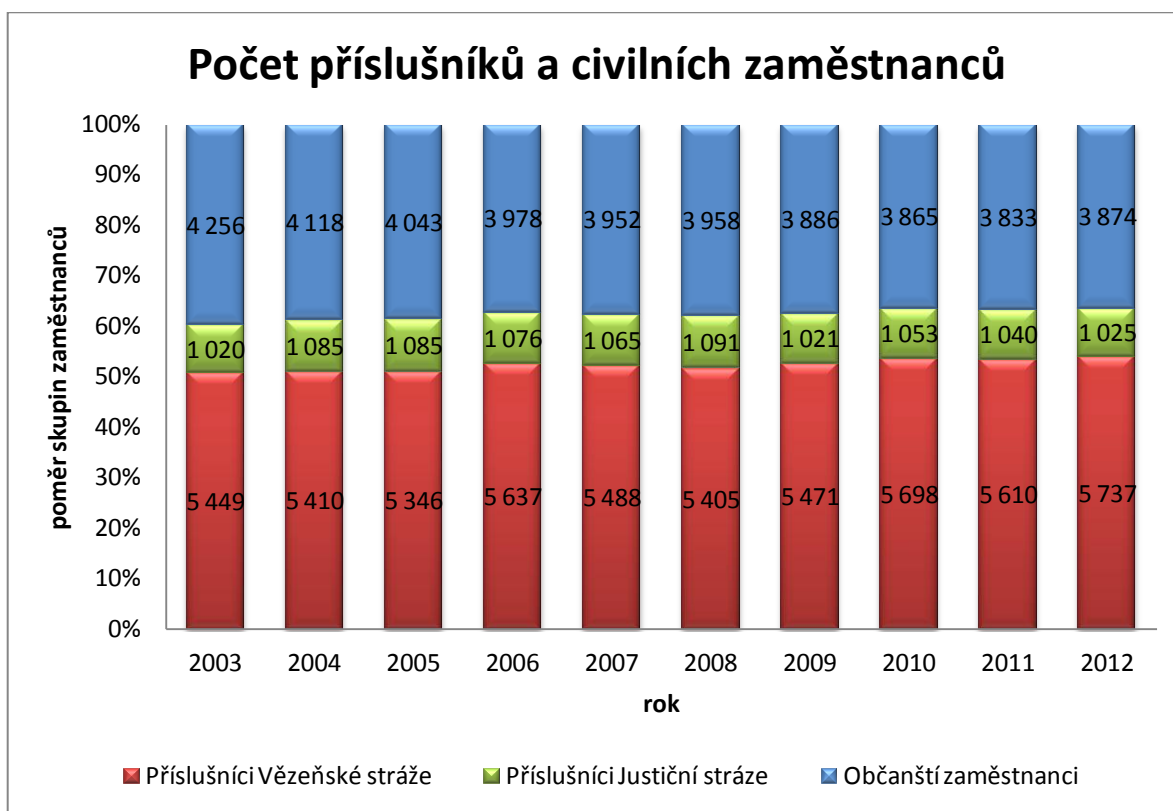
Graf 5: Vývoj počtu zaměstnanců (stanovený i skutečný) v letech 2000 až 2012

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Výročních zpráv a Statistických ročenek VS ČR za roky 2000 až 2011 (Česko, 2012)

Připomínám, že zaměstnanci Vězeňské služby ČR se rozdělují do dvou velkých skupin - na příslušníky a občanské zaměstnance. U těchto dvou skupin je rozdílný typ pracovního poměru. Zatímco první skupina se řídí dle služebního zákona, ta druhá je zaměstnávána dle zákoníku práce. Rozdílnost právních předpisů také určuje odlišné pravomoci a povinnosti těchto dvou skupin. Služebním poměrem dle zákona o služebním poměru jsou vázáni dozorcí a strážníci, namísto toho pracovnímu poměru, který se řídí dle zákoníku práce, podléhají ostatní zaměstnanci (např. vychovatelé, psychologové, vedení Vězeňské služby ČR). Abychom to neměli příliš jednoduché ani my ani Vězeňská služba ČR, rozděluje se první skupina zaměstnanců ještě na podskupinu příslušníků vězeňské stráže a příslušníků justiční stráže. Početní stavy jednotlivých tří skupin (občanští zaměstnanci, příslušníci justiční stráže a příslušníci vězeňské stráže) si můžete prohlédnout v následujícím grafu, který zobrazuje vývoj od roku 2003 do roku 2012. Je zde vidět určitá stagnace počtu příslušníků justiční stráže. Naproti tomu klesá počet zaměstnanců v pracovním poměru. Počet příslušníků vězeňské stráže od roku 2003 mírně roste. Přikládám raději graf vytvořený mnou samou i proto, že údaje obsažené v tabulce Výroční zprávy za rok 2008 (z níž jsem vycházela u údajů za roky 2003 až 2008) o počtu příslušníků a občanských zaměstnanců jsou špatně vykázány. Pro pravdivé údaje je nutné tyto data přepočítat.

Graf 6: Vývoj počtu příslušníků vězeňské stráže, justiční stráže a občanských zaměstnanců v letech 2003 až 2012

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Výročních zpráv a Statistických ročenek VS ČR za roky 2003 až 2012 (Česko, 2012)

Jak již bylo řečeno (nebo spíše napsáno), vláda na začátku roku stanovuje limit pro počet zaměstnanců Vězeňské služby ČR. Tento limit může ale v průběhu roku změnit v závislosti na okolnostech. Já si na ukázkou vezmu minulý rok 2012. Na jeho začátku bylo stanoveno vládou nejprve 11 356 míst, toto číslo ale bylo v průběhu roku sníženo na 11 346 pracovních míst. Určuje se vždy, kolik míst je určeno pro příslušníky ve služebním poměru a zaměstnance v pracovním poměru. V roce 2012 vláda stanovila, že 7 227 míst ve Vězeňské službě budou zaujímat příslušníci dle služebního zákona a dalších 4 119 obsadí zaměstnanci v pracovním poměru. Vězeňská služba tohoto limitu nedosáhla. Za sledovaný rok zaměstnávala průměrně 6 936 příslušníků a 4028 civilních zaměstnanců. V tomto roce do Vězeňské služby ČR přibylo 502 příslušníků a odešlo 256 lidí. Na platech příslušníků bylo vyplaceno 2 180,967 mil. Kč a civilní zaměstnanci si mezi sebou rozdělili 1 199,442 mil. Kč. (Česko, 2012)

Na základě uvedených čísel si můžeme vypočítat, že průměrný měsíční plat příslušníka Vězeňské služby ČR činil ve sledovaném roce 26 456 Kč. Naproti tomu pracovník

v zaměstnaneckém poměru si domů odnášel měsíčně průměrně 25 308 Kč. Tato čísla zde uvádím i přes svůj odpor ke statistickému určování průměrných částek. Nezapomínejme totiž, že do celkové částky jsou započítány i mzdy na Generálním ředitelství a platy vedení věznic, které se odlišují od platů řadových pracovníků. Také platy příslušníků ve služebním poměru a občanských zaměstnanců se liší. Proto by bylo velmi odvážným krokem říci mladému strážci ve věznici, že si musí žít přepychově, když je plat v této organizaci vyšší než současný průměrný plat v celé České republice.

4.9.1 Kauzy Vězeňské služby ČR

Nyní se dostávám k třetímu velkému viditelnému problému Vězeňské správy ČR. Jsou jimi mediální kauzy jejích zaměstnanců. Tyto kauzy se v minulosti dotkli vedení této instituce a nevyhýbají se ani řadovým pracovníkům. O některých případech týkajících se nejvyššího vedení Vězeňské služby ČR již bylo hovořeno v kapitole o generálních ředitelích, proto se nyní zaměřím na příslušníky i občanské zaměstnance organizace na nižších pozicích. Příslušníci Vězeňské služby ČR jsou na tom podobně jako policisté. Veřejnost o nich nemá příliš růžové představy. Nejčastěji si lidé představují karikaturu člověka v oficiálním oblečení podobné uniformám strážníků, v čepici a s obuškem v ruce. Velmi často se o dozorcích a strážných také dočtete hanlivě jako o bachařích, tedy lidech, kteří si vybíjejí životní frustraci na věznicích, kteří se nemohou bránit. V médiích také stále častěji vyplouvají na povrch kauzy, které vykreslují dozorce jako úplatné individua bez skrupulí. Ač někdy média kritizují, tady uznávám, že si za negativní image si mohou zaměstnanci (ať už ve služebním či pracovním poměru) Vězeňské služby sami. Musíme si ale položit konstruktivní otázku „Proč se tak děje?“. A realisticky si na ni odpovědět. Můžeme velmi jednoduše považovat všechny příslušníky Vězeňské služby ČR za zkorumpovatelné bachaře, kteří za nepatrný papírek s obrázkem Tomáše Garrigua Masaryka (popřípadě pěvkyně Emmy Destinové či Františka Palackého) doručí do vězeňské budovy téměř cokoliv. Zároveň ale připomínám, že ve Vězeňské službě ČR pracuje téměř 11 tisíc zaměstnanců a medializované případy se týkají lidí v řádech desítek. Takže tady pořád ještě existují dozorcí, kteří vykonávají svou práci profesionálně. Nebo jejich nezákonnou činnost Generální inspekce bezpečnostních sborů prozatím neobjevila.

Na následujících řádcích připomenu ty nejčerstvější případy, které v posledních měsících rozvířili vody českého mediálního rybníčku a nedělají právě zářivou reklamu naší vězeňské službě. Názvy jsem si vypůjčila z novinových nadpisů.

Policie stíhá bývalého šéfa vězeňské služby a Pospíšilova exnáměstka (Vaculík, 2012)

Ve středu 29. února 2012 se znovu zraky médií upřely na bývalého generálního ředitele Vězeňské služby ČR Ludřka Kuly. Po obvinění kvůli nákupu nefunkčních rušiček mobilních telefonů v roce 2008, začalo v únoru minulého roku stíhání Ludřka Kuly za nákup a správu zchátralé budovy ve Vidnavě. Tento objekt byl Vězeňskou službou ČR zakoupen v roce 2005 a měl se stát prvním detenčním ústavem u nás. Nikdy se tak ale nestalo. Objekt byl podle odborníků od začátku nevhodný pro tento účel, navíc nebyl ani dostatek finančních prostředků na jeho rekonstrukci. Kvůli tomuto nákupu byl spolu s bývalým generálním ředitelem obviněn i někdejší náměstek ministra spravedlnosti Jiřího Pospíšila František Steiner.

Inspekce zadržela kvůli úniku Rathových fotek dva členy Vězeňské služby (Werner, 2012)

Média dychtí po fotografiích. Náklad magazínu se vždy zvedne, láká-li titulní strana obrázkem nějaké známé osobnosti v nezvyklé situaci. Toho využili dva zaměstnanci Vězeňské služby (jeden příslušník a jeden občanský zaměstnanec) a prodali fotky sedmi obviněných v kauze týkající se Davida Ratha médiím. Jejich čin byl ale odhalen a Generální inspekce bezpečnostních sborů (dále jen „GIBS“) jim k honoráři přidala ještě kázeňské potrestání a hrozbu stíhání. O případu informovala MF Dnes na svých internetových stránkách 10. června 2012.

Velká noční razie ve valdické věznici odhalila podezřelé předměty (Vítková, 2012)

Průběžné razie ve věznicích se provádí, aby se zjistilo, co všechno vězni dokázali do těchto objektů propašovat. Na této razii, která proběhla v noci ze středy 7. listopadu na čtvrtek 8. listopadu 2012, spolupracovala Generální inspekce bezpečnostních sborů s Vězeňskou službou ČR (zúčastnilo se jí asi 200 příslušníků této instituce). Objevené předměty ale nalezci nechtěli specifikovat. Tato zpráva trochu napravuje pověst organizace kvůli spolupráci s GIBS a objevení předmětů. Na druhé straně vyvstává otázka „jak je možné, že se do věznice dostaly tyto zakázané předměty?“.

Ostravští bachaři odkláněli tuny mědi do sběren, vydělali prý milióny (Vaculík, 2012)

Nejspíš občas při domovním úklidu najdete starý nepoužívaný přístroj, kterého se zbavíte ve sběrně surovin. Popřípadě tam odvezete pouze kov z něj. Čtveřice zaměstnanců heřmanické věznice do polských sběrů chodila pravidelně. Dozorci tam bohužel za peníze směňovali měď vytěženou v průmyslovém areálu u vězeňského ústavu vězni, které měli hlídat. Několik měsíců se jim takovýmto způsobem dařilo okrádat stát. Na konci listopadu si ale na jejich další výlet do sběrný počkala GIBS a přichytila je s tunou odcizené mědi za přibližně 200 000 Kč. Následně o víkendu 24. a 25. listopadu 2012 lidé z GIBS zajišťovali informace ve věznici, zatímco čtveřice strážných prožívala první okamžiky zvykání si na nové prostředí za dveřmi s mřížemi.

Inspekce obvinila tři dozorce ze zbití a oloupení mladíka v restauraci (Třeček, 2013)

O ne zrovna růžové situaci dozorců svědčí fakt, že si různě přivydělávají. Tři vězeňští dozorcí si například jako své druhé zaměstnání zvolili roli ochranky v jedné pražské restauraci. Bohužel měli asi i tak pocit, že nedostávají dostatečné množství peněz a v prosinci 2012 jednoho sedmnáctiletého mladíka zbili, okradli a vyfotili ve spodním prádle. 21. února 2013 byli Generální inspekcí bezpečnostních sborů za toto jednání obviněni.

Ve věznici se oběsila žena, která podle policie utloukla manžela polenem (Marek, 2013)

Vězeňský personál má dohlížet na bezpečnost společnosti, ale i vězňů. Z jejichž strany hrozí napadení spoluvězně či sebepoškození, které může vést až k sebevraždě. 22. února 2013 ale vyšlo najevo, že bezpečnost jednoho z nich neuhlídali. Ve Vazební věznici České Budějovice se na prostěradle oběsila žena obviněná z vraždy manžela.

Zátah na Mírově: dozorcí fungovali jako dealeři anabolik (Troníček, 2013)

I vězni chtějí mít svaly jako Arnold Schwarzenegger. Dva dozorcí spolu s dalšími čtyřmi civilisty se jim jejich sen pokusili splnit. Proto do Věznice Mírov nelegálně pašovali anabolika. Zúčastnění vytvořili důmyslnou dealerskou síť, kterou ale po ročním systematickém vyšetřování a zajišťování důkazů pod krycím názvem *Alcatraz*, odhalila ve dnech 23. až 26. února 2013 Generální inspekce bezpečnostních sborů. Mírovští vězni tak od nynějška budou muset pro muskulaturu více dřít v posilovně než spoléhat na dodávku látek se steroidy. Dozorcům samozřejmě hrozí, že vězení poznají důkladněji, než by sami chtěli.

Bachař s komplicem přinutili násilím muže podepsat směnku na sto tisíc (Klang, 2013)

Dluží-li vám někdo peníze, nezbyvá vám, než postupovat zákonnými způsoby (trpělivě čekat, posílat dlužníkovi upomínky, předat záležitost právnímu zástupci, obrátit se na soud). Mezi ně rozhodně nepatří okradení dlužníka, jeho zbití, hrozba pistolí a únos téže osoby na neznámé místo aby tam podepsala směnku na 100 000 Kč. Přesně takto se ale zachoval jeden příslušník Vězeňské služby ČR z Věznice Příbram, který k akci přibral i komplice. 5. března 2013 ale zasáhla GIBS. Dle její mluvčí Radky Sandorové již příslušník může ve vazbě namísto snění o získání dlužné částky, tipovat, kolik roků stráví v zamřížovaném světě (komplic byl propuštěn na svobodu).

Toto byl výčet posledních mediálních zpráv o kauzách příslušníků Vězeňské služby ČR. Ač jsou napsány poměrně rozverným tónem, přetrvává jejich závažnost. Rozhodně jsem tímto způsobem nechtěla případy bagatelizovat, spíše podat výpověď o organizaci. Omlouvám se za použití nespisovného slova „bachař“ v názvech jednotlivých kauz. Jak jsem již ale napsala výše, tyto názvy jsem si vypůjčila z titulků novinových článků. Podotýkám, že jde o média, která jsou považována za seriózní. Přesto se v titulcích i textech článků nachází hanlivé označení dozorce či strážného, které bych si spíše představovala v bulvárních médiích. Toto nespisovné označení již předem navozuje v lidech negativní emoce vůči členům Vězeňské služby ČR. Nicméně všechny zveřejněné články hlavně vypovídají o morálce zaměstnanců Vězeňské služby ČR, která by měla být kvůli jejich povolání na vysoké úrovni. Na druhé straně se musíme podívat na nejvyšší příčky hierarchické struktury. Jaký vzor dávají svým podřízeným ředitelé věznic, generální ředitelství nebo nejvyšší představitelé země. Denně se setkáváme s případy korupce na nejvyšších postech v řízení státu. Odsouzení poslanci nejsou v naší společnosti výjimkou. S hrůzou v očích denně zjišťujeme, že uplatit lze prakticky kohokoliv. Tyto účelové „pozornosti“ navíc společnost začíná brát jako samozřejmost. Počet zaměstnanců Vězeňské služby ČR překračuje hranici 10 tisíc. Sama instituce tak představuje obrovský kolos s mnoha pracovníky, které lze kontrolovat jen omezeně. Jejich nezákonnou činnost monitoruje a odhaluje již zmíněná Generální inspekce bezpečnostních sborů. Zaměstnancům organizace bohužel nemůžeme ani dávat za vzory hodné následování jejich nejvyšší nadřízené (viz. bývalý ministr Pavel Němec, ex-generální ředitel Luděk Kula). Lepit jim násilím do skříněk obrázky Mirka Dušína také nejspíš nebude mít vítanou odezvu. Nicméně účinné omezení či dokonce vymýcení nezákonné činnosti úplatkářství by zasloužilo alespoň Nobelovu cenu míru.

V některých případech je míra zavinění ze strany příslušníků spíše v rovině zanedbání péče. Například plánované sebevraždě jde předejít, ale s tímto vězeňským fenoménem se potýká více států. Studie z roku 2009 se problematikou sebevražd vězňů zabývala ve dvanácti vybraných státech (Anglie a Wales, Austrálie, Belgie, Dánsko, Finsko, Irsko, Kanada, Nizozemí, Norsko, Nový Zéland, Skotsko a Švédsko). Ve sledovaném období 2003 – 2007 byl počet sebevražd vězňů - mužů ve věznicích v každé z těchto zemí nejméně třikrát vyšší než u svobodného mužského obyvatelstva. Například v anglických a waleských věznicích v tomto období spáchalo sebevraždu 384 vězňů, v Nizozemí 84 a v Rakousku dosáhl tento počet 69. Sebevraždy vězněných žen byly méně časté, ale i tak dosahovaly vyššího čísla než sebevraždy žen mimo vězení. V Anglii a Walesu 37 sebevražd žen ve věznicích, na Novém Zélandu 4 a v Belgii 3. (Fazel, 2011) V českých věznicích v letech 2006 až 2011 spáchalo sebevraždu 29 obviněných mužů, 4 obviněné ženy a 31 odsouzených mužů. Celkem tedy v tomto období dobrovolně odešlo ze života 64 lidí držených ve věznicích. (Česko, 2012) Z uvedeného vyplývá, že ženy-vězenkyně mají menší sklon k spáchání sebevraždy než mužští vězni. Přesto je tato problematika především závislá na psychické situaci konkrétního vězně.

Samozřejmě má Vězeňská služba ČR vrásky z dalších problémů. Z těch finančního rázu vyčnívá i vysoký počet drahých eskort. V roce 2011 provedla celkem 141 979 eskort. Nejvíce převozu vězňů si vyžádali dálkové eskorty do jiných věznic či do nemocnice VS ČR (65 640 eskort), přímých eskort do těchto zařízení bylo 1 652. Dále byli vězni často převáženi k orgánům činných v trestním řízení (48 546 eskort), do civilních zdravotnických zařízení k ambulantnímu vyšetření (25 928 eskort). Další čísla se vztahovala k propouštění vězňů z výkonu trestu odnětí svobody (171 eskort) a k předání cizinecké policii a vyhoštění (42 eskort). Drahé eskorty by se mohli řešit podle rčení „Když nemůže Mohamed k hoře, musí hora k Mohamedovi“ – tedy namísto přesouvání vězňů k soudům by se soudy přesouvali k vězňům. Čímž by se snížili náklady na eskorty pro Vězeňskou službu, ale navýšily by se výdaje na justici, právní zástupce (úhrada cestovních náhrad). Musely by být vybudovány prostory pro projednávání případů. Toto řešení by tak v konečném důsledku bylo finančně náročnější než současná praxe. Proto tento problém prozatím nechala spát a přesunula se východním směrem ke slovenské vězeňské službě.

5 ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE

Po rozpadu Československé republiky zanikl Sbor nápravné výchovy a ve dvou nových samostatných státech na jeho činnost navázaly vlastní instituce zabezpečující úkony v oblasti vězeňství. Již víme, že v České republice vznikla Vězeňská služba ČR. Na Slovensku byl zřízen Zbor väzenskej a justičnej stráže (dále jen „Zbor“). Zbor je zřízen dle zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže, v znení neskorších predpisov (dále jen zákon č. 4/2001 Z. z.). Možná vás trochu zarazí číslo za lomítkem. Tento zákon je skutečně z roku 2001. Neznamená to ale, že by osm dlouhých let bylo Slovensko bez právní úpravy své vězeňské instituce. Zbor väzenskej a justičnej stráže vznikl stejně jako Vězeňská služba ČR k 1. lednu 1993 a to na základě zákona Slovenskej národnej rady č. 79/1992 Zb. o Zbore väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky. Tento zákon byl ale označován za nedokonalý a již v 90. letech se začala připravovat jeho novelizace. Zákon č. 4/2001 Z. z. tak zrušil svého předchůdce dne 5. prosince 2000, kdy byl přijat v platnost (účinnosti nabyl 1. ledna 2001).

Zbor je pojat jako ozbrojený a bezpečnostní sbor, který vykonává úkony na úseku vazby, výkonu trestu odnětí svobody, ochrany objektů Zboru, ochrany pořádku a bezpečnosti v soudních objektech a objektech prokuratur. Zbor väzenskej a justičnej stráže je zřizován Ministerstvem spravedlnosti Slovenské republiky. Na vrcholku mocenské pyramidy stojí generální ředitelství, které Zbor řídí, metodicky usměrňuje a kontroluje. Ministr spravedlnosti (v současnosti JUDr. Tomáš Borec) pak jmenuje a odvolává generálního ředitele (*Generálny riaditeľ*), který je pak po dobu výkonu své funkce odpovědný za svou činnost. Generální ředitel pak jmenuje a odvolává ředitele jednotlivých ústavů. Tyto ústavy disponují právní subjektivitou, z čehož vyplývá, že mohou uzavírat smlouvy dle občanského a obchodního zákoníku. (Slovensko, 2000)

5.1.1 Organizační struktura

Od června 2012 vykonává funkci generálního ředitele Zboru plk. Mgr. Eugen Balko, který v této funkci nahradil plk. Mgr. Róberta Mudrončeka. Z minulých generálních ředitelů ještě jmenuji gen. JUDr. Oto Lobodáše a plk. PhDr. Máriu Kresovou. Současný generální ředitel Eugen Balko má dlouholeté zkušenosti z vězeňství, ve kterém působí od roku 1984. Zastával funkci ředitele ve dvou věznicích (Ústavu na výkon trestu odňatia slobody v Nitre – Chrenovej a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody a Ústavu na výkon väzby v Leopoldove). (Slovensko, 2008)

Generální ředitel pak má k dispozici dva náměstky. Jeden je pro služební oblast (*Náměstník GR pre služebné věci*) a druhý pro oblast ekonomickou (*Náměstník GR pre ekonomické věci*). Pod služební oblast spadají tři odbory, které v rámci své agendy mají na starosti i další úseky. Pod *Odbor ochrany a obrany* spadá *Úsek stálej služby*, *Referát ochrany a obrany* a *Referát výcviku*. V *Odboru výkonu väzby a výkonu trestu* najdete *Úsek výkonu trestu* a *Referát výkonu väzby*. A *Odbor zdravotnej starostlivosti* zahrnuje *Úsek liečebno-preventívnej starostlivosti* a *Referát verejného zdravotníctva*. V ekonomické části organizace byste našli pět organizačních agend, které v sobě nesou další úseky a referáty. *Odbor ekonomiky* zahrnuje *Úsek rozpočtu a informačnej sústavy*, *Úsek platov, miezd a odmeňovania* a *Úsek pohľadávok*. Pod *Odbor logistiky* spadá *Úsek logistických činností*, *Úsek stavebných činností*, *Úsek dopravných činností*, *Úsek prevádzkovo-ubytovací*, *Úsek revíznych činností vyhradených technických zariadení* a *Referát spisový*. *Odbor informačno-komunikačných technológií* pod sebou spravuje *Úsek informatiky a informačných technológií* a *Úsek komunikačných technológií*. V *Útvare sociálneho zabezpečenia* nalezneme *Úsek dávok výsluhového zabezpečenia* a *Referát služeb sociálneho zabezpečenia*. V posledním útvaru ekonomického zařazení s názvem *Samostatný úsek zamestnávania, výroby a odbytu* nalezneme *Referát zamestnávania a výroby* a *Referát rozpočtu zamestnávania, výroby a odbytu*. Stejně jako český generální ředitel, i ten slovenský ve Zboru má svou *Kanceláriu generálneho riaditeľa*, kde sídlí *Referát medzinárodnej spolupráce* a *Referát administratívnych činností a styk s verejnosťou*. Dále je zde *Organizačno-právny odbor*, který zahrnuje *Úsek administrativy a evidencie väzňov*, *Úsek legislatívno-právny*, *Úsek sťažností* a *Úsek verejného obstarávania*. *Personálny odbor* má na starosti *Referát metodiky a opravných prostriedkov*, *Referát systemizácie a odborného rozvoje PFN* a *Referát personálnej práce*. Na generálním ředitelství byste také našli *Útvar vnútornej kontroly*, *Samostatný úsek preventívno-bezpečnostnej služby*, *Vikariát*, *Úrad ekumenickej pastoračnej služby* a *Činnou zálohu*. (Slovensko, 2008)

5.2 Věznice na Slovensku

V roce 2013 mají odsouzení či lidé čekající na soud šanci pobývat v celkem 18 zařízeních, která má k dispozici Zbor. Z tohoto počtu je pět ústavů určených na výkon vazby a osm na výkon trestu odnětí svobody. Ve zbývajících pěti je Zbor připraven na pobyt lidí, kteří zde pobývají za účelem vazby i těch, kteří již jsou ve výkonu trestu odnětí svobody. Navíc disponuje Zbor ještě nemocnicí v Trenčíně.

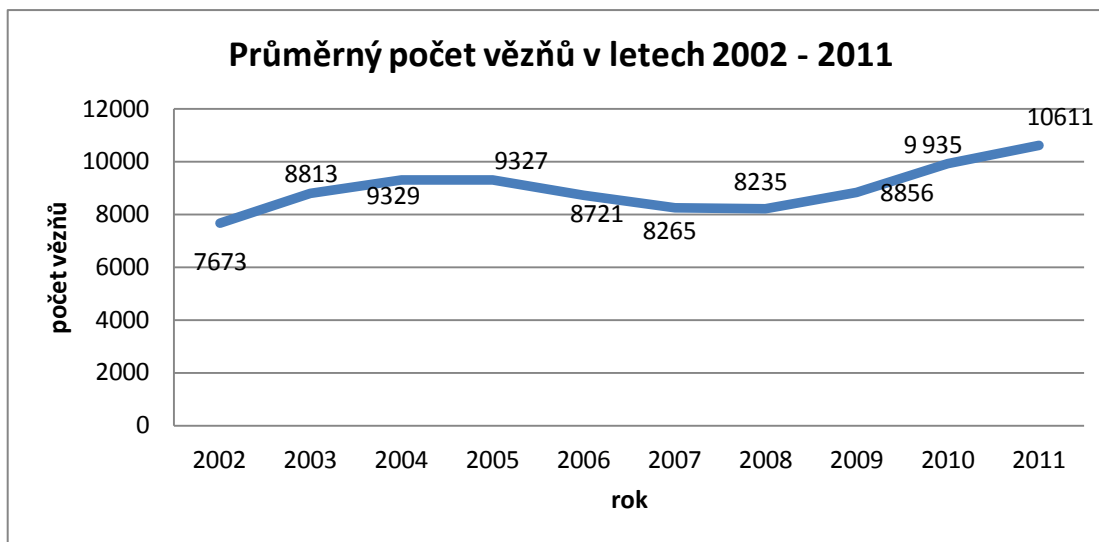
Tabulka 11: Věznice na Slovensku

Výkon vazby	Výkon trestu odnětí svobody	Výkon vazby + výkon trestu odnětí svobody
- Banská Bystrica	- Banská Bystrica - Kralová	- Ilava
- Bratislava	- Dubnica nad Váhom	- Košice
- Inštitút vzdelávania ZVJS so sídlom v Nitre	- Hrnčiarovce nad Parou	- Leopoldov
- Nitra	- Košice - Šaca	- Levoča
- Žilina	- Nitra – Chrenová	- Prešov a oddelenie výkonu trestu s miestom výkonu služby v Sabinove
	- Ružomberok	
	- Sučany (pro mladistvé)	
	- Želiezovce	

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z internetových stránek Zboru väzenskej a justičnej stráže (Slovensko, 2008)

Slovensko na rozdíl od našeho státu netrápil problém přeplněnosti věznic v tak vysoké míře. Což můžete vidět v Grafu 7 i v následující Tabulce 12. I u našich východních sousedů se ale počet vězňů začal v posledních letech nebezpečně přibližovat kapacitnímu stavu vězeňských ústavů. Průměrný počet vězňů i zde každoročně rostl a každou chvíli hrozilo reálné nebezpečí, že prostory věznic nebudou stačit přijímat nové vězně. Zatímco tak pro obviněné prostory pro ubytování v ústavech jsou, počet míst pro odsouzené u většiny věznic převyšuje kapacitní stav.

Graf 7: Průměrný počet vězňů na Slovensku v letech 2002 - 2011

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Ročenek Zboru väazenskej a justičnej stráže za roky 2006 až 2011
(Slovensko, 2008)

Slovenský prezident Ivan Gašparovič 2. ledna 2013 využil svou ústavou danou pravomoc udělovat milosti a u příležitosti 20. výročí vzniku samostatné Slovenské republiky vyhlásil amnestii. Nebyla ale takového rozsahu jako ta česká vyhlášená dnes již bývalým prezidentem Václavem Klausem. Slovenské věznice díky ní opustilo 753 osob. O nejvíce chovanců přišly věznice Sučany (192 vězňů na svobodě) a Hrnčiarovce nad Parnou (100 propuštěných vězňů). Současný stav obydlenosti věznic si můžete prohlédnout v následující tabulce. I přes skutečnost, že celkový počet vězňů je nižší, než kapacita ústavů, mají některé věznice nadlimitní stavy osob zde pobývajících. Týká se to Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica – Kráľová, Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Dubnica nad Váhom, Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou, Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Košice – Šaca, Ústavu na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody Levoča (je více odsouzených, než kapacity pro jejich ubytování), Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Nitra – Chrenová, Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Ružomberok, Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Želiezovce a Ústavu na výkon väzby Žilina (nedostatečná kapacita se také týká odsouzených). (Slovensko, 2008)

Tabulka 12: Kapacita slovenských věznic

Ústav	Typ věznice	Kapacita	Počet vězňů k 31. 1. 2013
Banská Bystrica	- obvinění	277	132
	- odsouzení	155	112
Banská Bystrica - Kráľová	- odsouzení	749	759
LRS Kováčová	- odsouzení	19	16
Bratislava	- obvinění	296	235
	- odsouzení	303	237
	Otvorené oddelenie	131	101
Dubnica nad Váhom	- odsouzení	477	543
Hrinčiarovce na Parnou	- odsouzení	1212	1316
Otvorené oddelenie	- odsouzení	40	42
Ilava	- ÚVV	135	113
	- ÚVTOS	591	561
Košice	- ÚVV	298	270
	- ÚVTOS	455	434
Košice - Šaca	- odsouzení	679	691
Leopoldov	- ÚVV	341	172
	- ÚVTOS	1085	1080
Levoča	- obvinění	13	4
	- odsouzení	97	120
Nitra	- obvinění	264	142
	- odsouzení	138	134
Nitra - Chrenová	- odsouzení	295	299
Prešov	- obvinění	121	109
	- odsouzení	75	51
Oddelenie VT Sabinov	- odsouzení	315	309
Otvorené oddelenie	- odsouzení	164	130
Ružomberok	- odsouzení	375	390
Sučany	- odsouzení	517	415

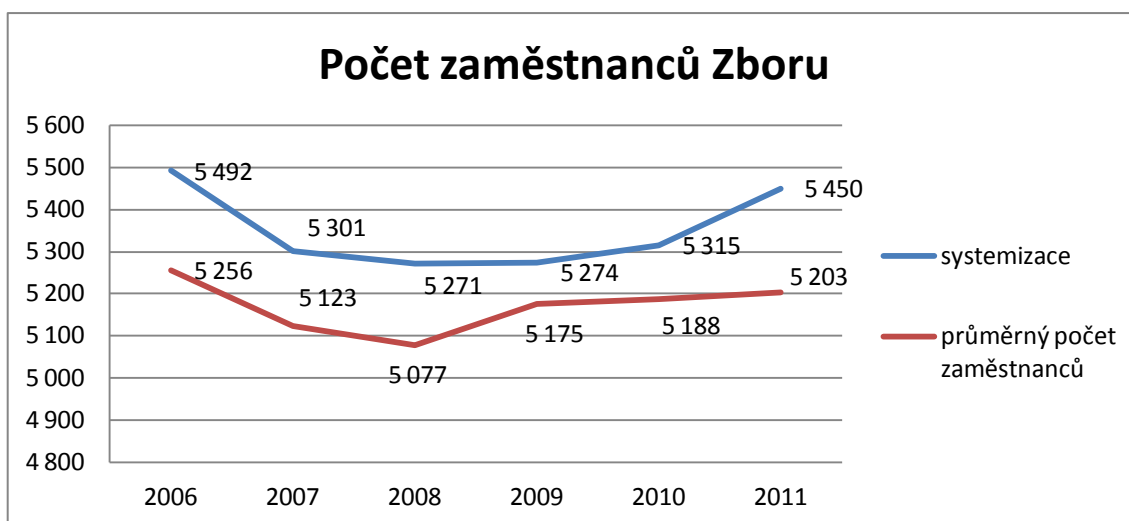
Trenčín	- odsouzení	120	87
Trenčín - nemocnica			93
LRS Omšenie	- odsouzení	10	8
Otvorené oddelenie Opatov- ce	-odsouzení	53	45
Želiezovce	- odsouzení	680	730
Otvorené oddelenie Sabová	- odsouzení	79	50
Žilina	- obvinění	195	110
	- odsouzení	96	115
Celkem		10850	10155

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Přehledu o počte obviněných a odsouzených za február 2013 (Slovensko, 2008)

5.2.1 Zaměstnanci Zboru

V následujícím grafu uvádím údaje o průměrném počtu zaměstnanců Zboru za roky 2006-2011. Ač se toto číslo pohybuje do 5 203, vláda stanovuje každý rok vyšší plánovaný počet sloužících zaměstnanců. I ve Zboru rozdělují zaměstnance na dvě velké slupiny - příslušníky a občanské zaměstnance. Počet příslušníků od roku 2006 do roku 2008 klesal (z 4 647 na 4 402), poté vzrostl v roce 2009 na 4 484, aby následujícího roku opět klesl (o 40 příslušníků oproti roku předcházejícímu. V roce 2011 pak průměrně u Zboru sloužilo 4 441 příslušníků. Počet občanských zaměstnanců oproti tomu konstantně stoupá již od roku 2006, kdy dosahoval čísla 609. V roce 2011 pak počet občanských zaměstnanců Zboru byl 742. (Slovensko, 2008)

Graf 8: Počet zaměstnanců Zboru v letech 2006 až 2011

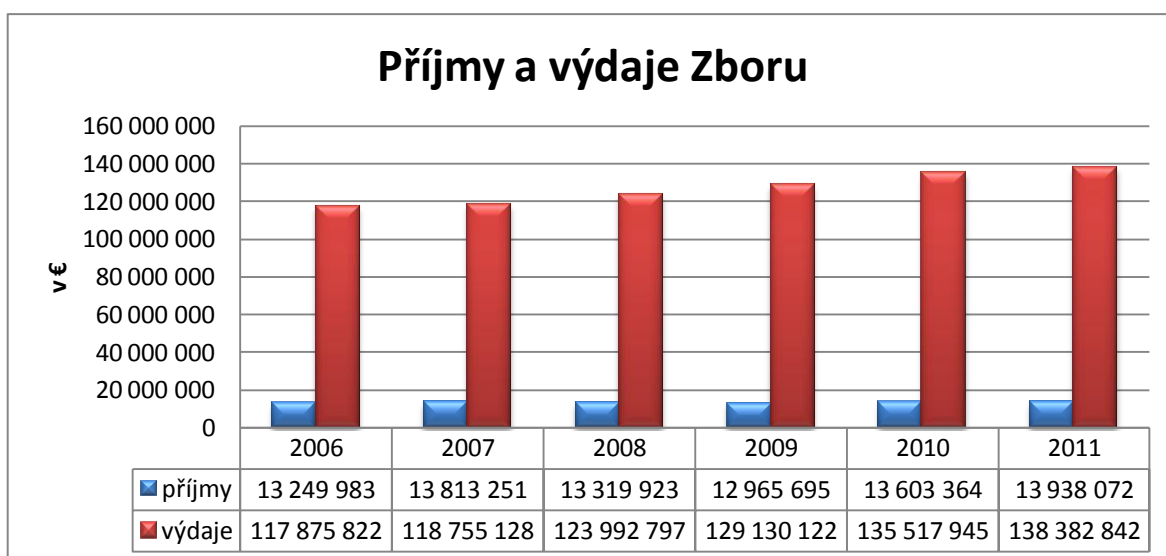

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Ročenek Zboru za roky 2006-2011 (Slovensko, 2008)

5.3 Finanční situace

Finanční situace Vězeňské služby České republiky není nejrůzovější. Výdaje každoročně několikrát převyšují příjmy, státní rozpočet pláče při každém zazvonění telefonu z ekonomického oddělení Generálního ředitelství této instituce. Podobně tomu je i na Slovensku. I zde putuje každoročně několik milionů euro na provoz věznic. Vývoj výše příjmů a výdajů v letech 2006 až 2011 můžete vidět v následujícím Grafu 8. Údaje jsou uvedené v současné slovenské měně – euru.

Graf 9: Příjmy a výdaje Zboru v letech 2006-2011

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Ročenek Zboru za roky 2006 až 2011 (Slovensko, 2008)

V posledním sledovaném roce (2011) běžné výdaje dosáhly výše 137 916 923 € a kapitálové 465 919 €. 68 970 748 € putovalo na mzdy. Abychom získali aspoň porovnatelné informace, převedla jsem slovenské data uvedené v měně euro na české koruny (kurzem k 15. březnu 2013, který byl 25,512 Kč za 1 euro). A v následující tabulce tak zveřejňuji porovnání výdajů Vězeňské služby ČR a Zboru za roky 2006 – 2011. Data jsou uvedena v tisících korunách českých.

Tabulka 13: Porovnání výdajů Zboru a Vězeňské služby ČR

v tis. Kč	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zbor	3 007 248	3 029 681	3 163 304	3 294 368	3 457 334	3 530 423
Vězeňská služba ČR	7 242 768	7 793 922	8 065 213	8 324 192	7 854 579	7 573 406

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Výročních zpráv VS ČR za roky 2006-2011 (Česko, 2012) a Ročenek Zboru za roky 2006-2011 (Slovensko, 2008)

Výdaje Zboru jsou přibližně poloviční oproti peněžním částkám, které jdou na financování Vězeňské služby ČR. Tento stav je samozřejmě vyvolán rozdílnou velikostí států, počtem obyvatel, ekonomickou i společenskou situací uvnitř každé z republik. Slovensko má přibližně 5,41 mil. obyvatel, zatímco v Česku žije 10, 52 mil. lidí. Před udělením amnestií prezidentů obou republik pobývalo ve věznicích 205 vězňů na 100 000 obyvatel, u nás tento údaj dosahoval 219 vězňů na 100 000 obyvatel. Po udělení amnestií se situace obrátila, kdy v českých věznicích je tento přepočtený stav roven 154 vězňů na 100 000 obyvatel. Slovenské věznice nyní vykazují 188 vězňů na 100 000 obyvatel. Menší počet vězňů také vyžaduje přiměřený počet věznic i vězeňského personálu. Tím se dostáváme i ke skutečnosti, že na 18 vězeňských ústavů potřebuje Slovensko méně peněz než Česko na svých 35 věznic.

5.4 Zaměstnávání vězňů na Slovensku

Také na Slovensku znají představitelé vězeňství problematiku zaměstnávání odsouzených. Tato oblast je upravena zákonem č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nehorších predpisov. Na vězně v pracovním procesu se vztahuje zákoník práce jen ve velmi omezeném rozsahu. Odsouzení na Slovensku jsou zaměstnáváni ve střediscích vedlejšího hospodářství a ve vnitřních provozech ústavů. Jednotlivé ústavy si zřizují za účelem produkce a prodeje vlastních výrobků a poskytování služeb odsouzenými střediska vedlejšího hospodářství. Tato střediska mohou být zřízena uvnitř či mimo komplex ústavu. Pokud vězni dochází do práce mimo ústav, pak je

na pracoviště doprovází příslušník Zboru. Většinou jsou vytvářeny čety o 10 až 12 odsouzených, kteří na pracovišti pracují. Dopravu na pracoviště zabezpečuje na své náklady objednatel. Na pracovišti musí být zajištěna bezpečnost a ochrana zdraví stejně jako v běžné firmě. Pracovní směna odsouzeného by měla být nejméně pětihodinová, optimální je běžná osmihodinová pracovní doba. Vězni zařazení do vnitřního provozu pracují jako režijní pracovníci. Jejich činnost je koordinována a kontrolována pověřenými pracovníky. Při zaměstnávání vězňů jsou použity příslušné paragrafy občanského zákoníku. Odsouzení nepobírají mzdu, ale pracovní odměnu. Její částka může být i nižší než je minimální mzda. V případě výluky práce odsouzenému, nenáleží pracovní odměna ani její náhrada. (Slovensko, 2008)

Stejně jako v českém prostředí, i na Slovensku je kladen důraz na prvek resocializace odsouzených. Práce by měla formovat povahu vězně (k lepšímu), vybudovat lepší vztah k hodnotám a pomoci vězni objevit a zdokonalit vlastní schopnosti. Po psychologické stránce by mu měla pomoci uniknout stresu z pobytu v dlouhodobé izolaci s omezenou skupinou lidí. Po finanční stránce by mu měla zlepšit i ekonomickou pozici. Pro společnost je samozřejmě důležitá náprava odsouzeného, který by po návratu do běžného života měl směřovat svůj život k jeho světlé a ne temné kriminální stránce. Z ekonomického hlediska pak zaměstnaný vězeň představuje pro daný ústav zdroj finančních příjmů. Státní rozpočet pak nemusí krýt část úhrad za odsouzeného (náklady na výkon trestu, výživné pro závislé osoby a další pohledávky). Tyto náklady jsou hrazeny srážkami ze mzdy odsouzeného.

I Zbor má problém s umístováním vězňů do pracovního procesu. Zatímco dříve měli monopol na zaměstnávání odsouzených státní podniky, dnes mohou vězně zaměstnávat i soukromé firmy. Bohužel stejně jako u nás i na Slovensku se ekonomická krize projevila úbytkem pracovních příležitostí. A vysoká nezaměstnanost se promítla i do vězeňství, kde ubylo pracovních příležitostí, klesla jejich kvalita, početnost i úroveň odborné přípravy. Zbor proto nelení a jedná sám. V hospodářských střediscích jednotlivých ústavů jsou vyráběny statky, jejichž produkci dovoluje ekonomická, technická, kvalifikační vybavenost ústavů a zručnost obyvatelstva zde pobývajících. Pro tyto práce většinou není nutná vysoká kvalifikace, po krátkém zaškolení tak většinou může práci vykonávat takřka každý vězeň. Práci svých svěřenců prezentuje Zbor na svých internetových stránkách v katalogu výrobků. Jednotlivé ústavy tady vystavují výrobky vězňů i s uvedením přibližné ceny. Tento katalog je ale pouze orientační, aby případní zájemci měli povědomí o artiklu, který je v ústavu vyráběn. Primárně vězni ve střediscích vyrábějí většinou výrobky na zakázku.

Pokud má pak někdo zájem o tyto výrobky či o zhotovení specifického produktu, jednoduše kontaktuje určenou osobu (je uvedena na internetových stránkách). (Slovensko, 2008)

Se Zborem lze dále na výrobě produktů spolupracovat. Firma pak kontaktuje oddělení zaměstnávání, výroby a odbytu a dohodne se na spolupráci. Vězni tak pro tuto firmu mohou v ústavech vyrábět, kompletovat výrobky či jinak pracovat. Celá zakázka je v tomto případě podřízena objednateli. Ten tak může za účelem výroby svého produktu umístit do ústav vlastní technologie, včetně zavedení své marketingové koncepce. Dále může dodávat vlastní materiál či polotovary anebo si jednoduše objedná finální výrobky z tepla své kanceláře. (Slovensko, 2008)

V tabulce si můžete prohlédnout nabízený sortiment výrobků.

Tabulka 14: Orientační nabídka výrobků slovenských vězňů

Druh výrobku	Ústavy
Nábytek - stoličky, skřínky, skříně, lavice, regály	Banská Bystrica – Kráľová, Ilava, Prešov, Sučany,
Pracovní oděv – oděv pro příslušníky/odsouzené	Dubnica nad Váhom, Košice - Šaca, Ružomberok
Dlažba	Hrnčiarovce nad Parnou,
Pečivo – chléb	Leopoldov
Textil – povlečení, pytle, plachty, ochranné pomůcky	Nitra – Chrenová, Želiezovce, Ružomberok

zdroj: vlastní zpracování na základě informací z internetových stránek Zboru (Slovensko, 2008)

Vězně lze dále najmout i na montážní, demontážní či kompletovací činnost. Ve stavebnictví nachází uplatnění při bourání, zemních a betonářských pracích. Lze je najmout na zemědělské práce a práce na vinohradech. (Slovensko, 2008) Zaměstnanost vězňů v letech 2006 až 2011 si můžete prohlédnout v následující tabulce č. 15.

Tabulka 15: Zaměstnávání vězňů na Slovensku

Rok	Celkem vězňů	Evidence zaměstnávání	Počet zaměstnaných	Procento z celkového počtu odsouzených	Procento z evidence zaměstnávání
2006	8 721	5 072	3 509	69,18%	40,24%
2007	8 265	5 098	3 773	74,01%	45,65%
2008	8 235	5 196	3 979	76,58%	48,32%
2009	8 856	5 515	3 848	69,77%	43,45%
2010	9 935	6 412	4 057	63,27%	40,84%
2011	10 611	6 743	4 177	61,95%	39,36%

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Ročenek Zboru za roky 2006-2011 (Slovensko, 2008)

K 1. lednu 2013 bylo zaměstnáno 4 384 slovenských vězňů, z čehož 928 ve vlastním provozu ústavu a 3456 ve střediscích vedlejšího hospodářství. Průměrný plat se pohyboval okolo 92,58 eur (přičemž vězni zařazení do zaměstnání ve vlastním provozu ústavu jsou platově ohodnoceni průměrně 147,83 eury. Ti, kteří pracují ve střediscích, získávají průměrně jen 77,74 eur). (Slovensko, 2008)

Vězeňská služba ČR i Zbor väzenskej a justičnej stráže si jsou dosti podobní. Tato skutečnost vychází z dlouholetého spojení institucí v jednom státě. Díky polohové, jazykové i mentální blízkosti si mohou tyto instituce vyměňovat poznatky a jedna od druhé se učit. V současnosti se i počty vězňů v obou zemích díky české amnestii přiblížily. V Česku dokonce ve věznicích pobývá, pokud přepočteme počet vězňů na 100 000 obyvatel, méně populace než na Slovensku. Nicméně to není ani tak ukázka společnosti, jako výsledek jednorázového drastického zásahu prezidenta republiky. U Zboru hodnotím velmi kladně přístup k problematice zaměstnávání vězňů. Prezentace jejich práce na vlastních stránkách je značná a ukazuje, že se Zbor snaží o zvýšení zaměstnanosti vězňů. Vězeňská služba ČR spíše spoléhá na oslovování konkrétních zaměstnavatelů a problematiku zaměstnávání nechává na jednotlivých organizačních jednotkách. Každá věznice se pak musí sama prezentovat a rozhlížet se po potenciálních zaměstnavatelích pro odsouzené. Tím, že Zbor prezentuje svou činnost celorepublikově, nabízí možnost spolupráce i firmám nepůsobícím v daném regionu, které by měly zájem zaměstnat vězně, či odebírat produkty z konkrétní věznice. Okruh oslovených subjektů se tak rozšiřuje.

6 ÚHEL POHLEDU ANEB NÁVRHOVÁ ČÁST

V minulých částech práce jsem nastínila problémy Vězeňské služby ČR. Na tomto místě si dovolím nabídnout návrhy na řešení těchto problémů. Nejbolestnějším z nich je finanční zátěž, kterou si vězeňství nese a ze které se pak odvíjejí další nesnáze. Vězeňství je financováno ze státního rozpočtu a představuje rozhodně neziskovou sféru našeho národního hospodářství. Tato oblast navíc podléhá i mnoha diskuzím kvůli současné podobě trestu. Financovat tresty je obtížným úkolem pro každou společnost, proto se ostatně v minulých stoletích soudci i panovníci uchýlovali k jiným formám potrestání než je odnětí svobody. S pokrokem společnosti ale přišla i nutnost zajistit humánní způsob trestání. V době přetrvávající ekonomické krize nemají nejen jednotlivé rezorty dostatek finančních prostředků na zajištění svého řádného fungování. Tabulka 8 vám prozradila, že výdaje na vězeňství každoročně až do roku 2009 stoupaly. Dnes se je daří držet pod hranicí 8 mld. Kč. Přitom příjmy organizace jsou oproti výdajům sedmkrát nižší.

Problém přeplněnosti věznic byl 1. ledna 2013 vyřešen. Jestli toto řešení v konečném důsledku společnosti prospěje či uškodí, nechám na posouzení každého z nás a na budoucím vývoji. Bohužel ale již před udělením prezidentovy amnestie sama Vězeňská služba ČR chtěla tento problém řešit a pro účely výkonu trestu odnětí svobody a výkon vazby upravila nové prostory. Pro tento účel byly zrekonstruovány a jako nová vězeňská zařízení měly být v následujících letech představeny tři objekty – v Poštorné, ve Vyšných Lhotách a ve Velkých Přílepech. Již se plánovalo převedení některých stávajících zaměstnanců do těchto objektů a příjem nových pracovníků, což by pomohlo vysoké nezaměstnanosti v daných lokalitách. Objekty předtím sloužily jiným než vězeňským účelům a bylo nutné investovat několik desítek milionů do jejich rekonstrukcí. Máme teď nové objekty (ve Velkých Přílepech již po rekonstrukci, ostatní dva objekty v procesu rekonstrukce), které ale Vězeňská služba ČR v současné situaci nepotřebuje. Jejich spuštění „do provozu“ by jistě bylo reálné, ale neekonomické. Byly tedy zakonzervovány a čeká je nejistá budoucnost.

V otázce využití těchto budov se nabízí více možností. První je status quo – tedy nechat je stát, zakonzervovat. Počkat, až opět počet vězňů stoupne. Poté by již splnili účel rekonstrukce. Riziko představuje trvalý úbytek vězeňského obyvatelstva a chátrání budov. Dle současného generálního ředitele Petra Dohnala by v následujících dvou letech neměl počet vězňů dosáhnout 20 tisíc. I statistiky ukazují, že tak razantně by se návrat vězňů zpět do vězeňských zařízení neměl konat. Navíc v současnosti nastává tzv. dekriminalizace někte-

rých trestných činů (přehodnocení, co je a co není trestným činem hodným trestu odnětí svobody) a posílení role alternativních trestů. Věznice tak nejspíš zůstanou delší dobu bez obyvatel. Další možností je objekty prodat. Vězeňská služba ČR tak jednorázově získá peníze. Přijde ale o vězeňské budovy. Opět zde vyvstává nebezpečí růstu kriminality a adeptů na pobyt ve věznici. Instituce se znovu ocitne před problémem přeplněnosti věznic a nákupu a následné rekonstrukce nových budov. Třetí možností je rozdělit vězně rovnoměrně do všech věznic. Navýší se ale náklady na provoz věznic, protože vzrostou režijní náklady (na vytápění budov, nájem, zaměstnance). Objekty také může Vězeňská služba ČR pronajímat soukromým subjektům. Vzhledem k riziku nárůstu kriminality by ale pronájem musel být krátkodobého charakteru. Navíc by nájemci nedovoloval stavební úpravy specifické architektury. Finančně nejvíc zajímavá je možnost využití těchto nepoužívaných budov k hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR. Nezapomínejme, že vedle hlavní činnosti, která je definována v zákoně č. 555/1992 Sb., může organizace vykonávat i vedlejší činnost. Vězeňská služba ČR tak může následovat příklad z Nizozemí, kde byla celá věznice přebudována na luxusní hotel. Luxusní hotel by v našich podmínkách nejspíš nenalezl své návštěvníky. Lze si ale tyto budovy představit jako ubytovny a levnější hotely pro turisty a cestující studenty. V rámci posílení zaměstnávání vězňů by ale bylo přínosné vybudovat ve věznicích prostory na dílny. Rozprostřít tak vězně do existujících i nových věznic, kde by vznikly prostory pro výrobní či kompletační činnost. V nich by vězni mohli vykonávat práci podobně jako ve slovenských střediscích zřízených při věznicích. Volné prostory by mohli být nabízeny i pro výrobu soukromých podniků zabývajících se kompletací. Tuto kompletaci by mohli provádět v určených místnostech právě odsouzení či obvinění. Prodejem výrobků by věznice získávala prostředky, které by pomáhali financovat její provoz.

6.1.1 Zainteresovanost

Rozsáhlejší zainteresování vězňů na jejich věznění. Vězení již dávno nemá jen retributivní rozměr. Rozšířila se role restorativní justice. Evropští představitelé přikládají vysoký význam nápravné funkci vězeňství. Proto by se také pohled společnosti měl změnit a pohlížet na dobu věznění jako na časový úsek, po který je člověku dána možnost přehodnotit svůj pohled na svět a obrátit jej k lepšímu. Z vězení by neměli vycházet lidé s úmyslem spáchat další trestný čin. Proto posilujeme zaměstnaneckou základnu vězeňství na straně vychovatelů, psychologů a různých sociálních pracovníků. Z tohoto důvodu vězně vzděláváme – aby si po návratu do běžného života uměli najít práci a nemuseli se uchýlovat k trestné

činnosti. Stejnou roli má i zaměstnávání vězňů. Pracující člověk zapojuje svou mysl i tělo, dovolím si říci, že tzv. nezakrní psychicky ani fyzicky. Práce má navíc tu skvělou vlastnost, že v některých případech může přinášet i finanční ohodnocení. Zaměstnanost vězňů je ale v současnosti velmi nízká. Soukromé firmy nemají příliš zájem o odsouzené či obviněné pracovníky. I přes skutečnost, že tito lidé nepředstavují takovou finanční zátěž pro zaměstnavatele jako běžné člověk. Nesou si ale nutnost neustálé kontroly a nedůvěry. Proto by se Vězeňská služba měla přizpůsobovat současnému světu a více zapojovat vězně i v rámci pracovního života uvnitř věznice.

Nejdříve se ale pokusme zaměstnat vězně u soukromých subjektů. Tady může být problémem informovanost. Vězeňská služba se snaží aktivně komunikovat s firmami a nabízet jim své chovance. Tuto činnost ale provozuje zvláště každá věznice. Celková koordinace z generálního ředitelství je velmi mírná. Mnozí zaměstnavatelé netuší, že by mohli zaměstnat vězně, proto bych navrhovala přenést některé poznatky ze slovenských reálií. Internetové stránky Vězeňské služby ČR jsou jistě v ohledu designu krásné, ale mohla by se zde otevřít sekce pro závazné nabídky na zaměstnávání vězňů. Vězeňská služba ČR by také měla „prodávat“ znalosti a dovednosti svých svěřenců. Nemusí jít o jmenný seznam, což je dle zákona o ochraně osobních údajů nezákonné a ani tuto podobu nenavrhuji. Jednalo by se o přehled znalostí, schopností a dovedností vězňů v jednotlivých vězeňských ústavech. Firmy by tak podle svých potřeb mohli vybrat pracovníka z řad vězeňského obyvatelstva. Vězeňská služba by v této oblasti mohla spolupracovat s Úřadem práce České republiky. Úřad by věděl, ve které lokalitě jsou vězni konkrétních kvalit a podle požadavků zaměstnavatelů by jim je mohl doporučit. Samozřejmě se dostávám do konfliktu, který trápi hodně lidí. Když zaměstnám vězně, vezmu šanci na zaměstnání bezúhonnému občanovi. Navíc v době hospodářské krize, kdy je nedostatek pracovních míst a nezaměstnanost stoupá. Proto ke kroku doporučení vězně pro práci u zaměstnavatele by se přikročilo až v době, kdy na dané volné pracovní místo nelze uplatnit nikoho z evidence úřadu práce a inzerát o volném pracovním místě žádného potenciálního pracovníka nenalákal.

Vězeňská služba ČR by se měla více zaměřit na svou ekonomickou činnost, která by měla být podpořena legislativním základem. Do budoucna by měla napsat více sil do vedlejší hospodářské činnosti, v rámci níž by mohla zaměstnat vězně. Nabízí se několik možností podnikatelské činnosti v této oblasti. Chovanci věznic by v hospodářských střediscích mohli vyrábět některé druhy nábytku a organizace by tyto výrobky mohla prodávat. Jistě, narážíme zde na problém narušování trhu zásahem veřejného sektoru. Při předpokladu, že

by se zboží prodávalo za tržní cenu, by antimonopolní úřad nemusel mít moc výčitek. Výrobky je třeba vystavovat, proto by se Vězeňská služba ČR neměla bát dělat reklamu na výsledky práce svých vězňů na svých internetových stránkách. Ze Švýcarska pocházející nápad na odkup výrobků vězňů justičními orgány by zde také našel své uplatnění. Oblast odběratelů bych ale rozšířila na veškeré organizace veřejné správy. Různé veřejné instituce kupují často předražený nábytek u soukromých firem. Setkáváme se s ovlivněnými veřejnými zakázkami na dodávky tohoto vybavení, kdy vyhrává i nejnevýhodnější nabídka. Přitom podle ukázek ze Slovenska, kdy tyto výrobky dosahují kvality i v oblasti vzhledu běžného maloobchodního zboží, by se při stejném zapojení vězňů nemusely naše veřejné instituce stydět ani za nábytek „made in Czech prisons“. Další prací, kterou by vězni mohli zastat, je krejčovská činnost. Na rozdíl od výroby nábytku, kde se předpokládá určitá fyzická zdatnost, by zde uplatnění našli vedle mužů i ženy. Namísto objednávání vězeňského oblečení pro chovance vězeňských ústavů by byl tento oděv vyráběn přímo ve věznicích. Zůstal by zde tedy prostor pro dodavatele látek, nití, jehel a dalších potřebných věcí. Mimo oblečení pro vězně by se zde mohly vyrábět i stejnokroje pro příslušníky Vězeňské služby ČR. Podle zručnosti vězňů – švadlen či krejčích by následně mohl být vyráběn i oděv pro volný prodej veřejnosti. Z některých módních návrhářů se již v minulosti kvůli prohřeškům stali vězni, Česká republika by mohla ukázat, že lze nastolit i opačný postup, kdy se z vězně díky obrazotvornosti a zručnosti může stát módní návrhář, či alespoň krejčí s dovednostmi a praxí v oboru. Po návratu do běžného života by tak daný člověk měl možnost využít nově získané dovednosti. Navíc by bylo možné zaměstnat jako mistry a učitele krejčovské práce pro tyto vězně bývalé zaměstnance zkrachovalých textilních společností, kteří mají problém najít si novou práci. S textiliemi také souvisí prádelenská činnost. Prádelny s vězeňským obyvatelstvem coby pracovníky by mohly být zřízeny v některých vyhovujících věznicích. V rámci hospodářských aktivit by mohli tyto věznice poskytovat prádelenskou službu i veřejnosti. Nabízí se také možnost najímat vězně na jednodušší dělnické práce. Výkopové práce dnes vykonávají většinou cizojazyčně mluvící lidé najímaní nejrůznějšími podniky. U těchto převážně ruský, ukrajinsky či bulharsky hovořících pracovníků je riziko, že zde pracují bez pracovního povolení. Firmy tuto pracovní sílu zaměstnávají hlavně kvůli nízké finanční náročnosti. Přitom i v našich věznicích pobývají cizojazyční lidé. Takže by firmy při zaměstnávání vězňů uspokojili i své tužby po zahraničním zaměstnanci. Hlídkání těchto vězňů by mohlo být zajištěné i pomocí elektronických

náramků, které má PMS ČR v tomto roce zakoupit pro potřebu domácího vězení. O zaměstnání na tyto práce by také informovali internetové stránky Vězeňské služby ČR.

Zaměstnaní vězni by nejen získali nové dovednosti a pocit uplatnitelnosti, ale pomohli by po finanční stránce sobě i českému vězeňskému systému. Již dlouhou dobu se hovoří o českých věznicích jako o levném ubytování. Stávající měsíční poplatek, který vězeň za příznivých podmínek odvádí za své uvěznění, dosahuje hodnoty maximálně 1 500 Kč. Tato částka pokrývá jeho ubytování, stravování, náklady na osoby, které se o něj denně starají i možnost vzdělávání se a navštěvovat terapii. Přitom průměrné denní náklady na věznění jedné osoby vyčísluje Vězeňská služba ČR na přibližně 1 000 Kč. Měsíční náklady se tak pohybují v horizontu 30 000 Kč. Po věznicích ale dnes požadujeme pouze jednu dvacetinu nákladů na jejich ubytování ve vězeňském ústavu. Navíc ne všichni vězni mohou tuto sumu složit na účet naší vězeňské organizace. Nezaměstnaní vězni nemají dostatek prostředků a zaměstnaní pobírají většinou mzdu ve výši 3 500 Kč, ze které nepokryjí veškeré výdaje na věznění. Navíc vězni mají často také uloženu náhradu škody či povinnost platit své dluhy, alimenty. Nemůžeme odstavit a rozprodávat majetek vězně a platit z těchto prostředků jeho pobyt ve věznici. Nemůžeme požadovat po příbuzných, aby za tento jeho pobyt platili. Musíme brát ohledy na věřitele a především na matky dětí vězňů, jejichž obživa závisí ve velké míře na alimentech posílaných vězněm. Na druhé straně financujeme občany, kteří se provinili proti zákonům, tedy i proti společnosti, která jejich pobyt financuje i prostřednictvím svých daní. Proto navrhuji zvýšení jejich finanční zainteresovanosti na trestu odnětí svobody na 2 000 až 4 000 Kč. Výše poplatku by se upravovala v závislosti na jejich závazcích vůči třetím osobám. Díky kombinaci prodeje artiklů vyrobených v rámci hospodářské činnosti a zvýšení poplatku pro vězně by si mohla Vězeňská služba ČR finančně posílit.

V ohledu zásobování věznic potravinami by se dalo uvažovat o zřízení elektronických dražeb na výběr dodavatelů potravin. Potravin (ovoce, zelenina) by také mohli být pěstovány přímo vězni na pozemcích věznic. (Autorka by vynechala pěstování révy vinné či chmele.) Vězeňská služba ČR by tak mohla omezit nákupy některých surovin.

6.1.2 Alternativa

Stále zde ožívá možnost na využití alternativních trestů. Tato relativně nová podoba trestání by po svém rozšíření mohla znamenat snížení výdajů Vězeňské služby ČR. Zejména se hovoří o domácím vězení. Tento trest by jistě státní rozpočet uvítal, protože veškeré nákla-

dy spjaté s trestem by si vězeň platil sám. Je ale nutné zajistit fungující alternativní tresty, které se nemíjejí účinkem. Především je nyní velmi důležité uvést do praxe elektronické náramky. Jistě uznává i ten největší optimista, že současná podoba domácího vězení ve formě kontrol úředníky či asistenty PMS ČR, příliš nadšení nesklízí. Elektronické náramky byly již testovány a jejich zkouška proběhnuvší v druhé polovině minulého roku dopadla dle Ministerstva spravedlnosti na výbornou. Teď již jen čekáme na veřejnou zakázku vypsanou PMS ČR. S náramky, které monitorují život domácího vězně, realita České republiky začíná trochu připomínat oko Velkého bratra z Orwellova románu. Mohou se zde objevit názory tvrdící, že je tento způsob věznění již výrazným zásahem do života dané osoby, monitorující každý její krok. Stále ale musíme mít na paměti, že tyto osoby nenosí elektronický náramek kvůli jeho novátorskému, futuristickému a módnímu vzhledu, ale kvůli výkonu trestu. Domácí vězení se týká méně závažných trestných činů. Trest domácího vězení by měl být udělován lidem za nedbalostní trestné činy a osobám odsouzeným ke krátkodobým trestům odnětí svobody. V zahraničí se setkáváme s tresty domácího vězení u případů, kdy je člověk odsouzený k tříletému a nižšímu trestu odnětí svobody. Tyto tresty by také mohli navazovat na trest odnětí svobody. Po podmíněném propuštění by dotyčný člověk byl hlídán právě elektronickým náramkem. K domácímu vězení by naopak rozhodně neměli být odsouzeni úkladní vrahové. Ač tedy tento trest představuje zásah do soukromí vězňů, nabízí jim možnost zůstat i ve výkonu trestu v normálním životě. Vedle finanční výhodnosti pro Vězeňskou službu ČR tak s sebou nesou i sociální důvody pro vězně. Ti mohou vykonávat běžné činnosti, chodit do práce, studovat, neztratí vazby na rodinu. Zachováním běžného života v rámci domácího vězení nebude nutné vězně po výkonu trestu znovu resocializovat. Samozřejmě i s formou tohoto vězení by měly existovat jistá omezení. Příkladem pro nás může být Belgie, kde vězni v domácím vězení mají přesně sestavený denní režim. Dle tohoto režimu se musí řídit, hlídá je navíc elektronický náramek, který při odchylce od řádu upozorní úřady. S touto formou vězení by měla být spjata i omezená konzumace alkoholu a psychotropních látek. Vězeňská služba ČR by se krokem zavedení alternativních trestů domácího vězení určitých vězňů úplně zřekla. Ne protože by se zachovala jako macecha, ale protože by tuto oblast spravovala PMS ČR. Tato organizace je, jak již víte, zřízena právě kvůli zajištění alternativních trestů. I státní rozpočet by uvítal zavedení domácího vězení ve větší míře. Provoz elektronického náramku by byl několikanásobně levnější než umístování lidí do věznic.

Pro budoucí vývoj našeho vězeňství je zavedení řádného domácího vězení cestou, kterou by se mělo ubírat. PMS ČR připravuje v tomto období materiální zajištění této formy vězení. Vypsání veřejná zakázka by měla zajistit prozatím přibližně 500 elektronických náramků. Personálním zajištěním tohoto trestu již PMS ČR disponuje. Dle odhadů by se domácí vězení mělo vztahovat přibližně na 5 – 10% vězňů. V současnosti nelze přesně tento údaj vyčíslit, protože na mnohé, u kterých by byl trest uskutečnitelný, se vztahovala amnestie prezidenta republiky. Nicméně na základě námi známých čísel si můžeme na základě výpočtu odhadnout roční úsporu Vězeňské služby ČR po zavedení elektronických náramků do praxe a skutečném využívání ukládání trest domácího vězení. Tento výpočet je samozřejmě možný při určitých podmínkách. Předpokládejme, že věznění jedné osoby jeden den dosahuje průměrně částky 900 Kč, které by vězeňská služba ušetřila, protože by klesl počet vězňů (nemuselo by být tolik věznic, zaměstnanců, výdaje na ubytování stravu). Nezměnila-li by se inflace, výdaje na vězně by zůstaly konstantní a PMS ČR by zakoupila potřebný počet elektronických náramků. Pokud by se tedy na 10% současné vězeňské populace vztahoval tento trest a Vězeňská služba ČR by se o ně již nemusela starat, ročně by ušetřila 532 170 000 Kč. Toto číslo představuje přibližně 6,8% úsporu oproti výdajům roku 2012. Navíc se můj odhad týká až vzdálenějšího časového období, protože na letošní rok je naplánován nákup pouze 500 kusů elektronických náramků. Pokud bychom tedy vzali v úvahu 500 elektronických náramků v roce 2014, roční úspora by mohla představovat 164 250 000 Kč. Navíc PMS ČR tuto veřejnou zakázku dosud nezadala, takže budeme muset na domácí věznění ve větší míře počkat.

6.1.3 Vymahatelnost pohledávek

Vězeňská služba se potýká i s dalšími finančními problémy. Mezi ně rozhodně patří nízká míra vymahatelnosti pohledávek. Pohledávky vůči vězňům každoročně stoupají, protože vězňů přibývá, zatímco ochota splatit dluh vůči Vězeňské službě stagnuje. Vězni často po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jen obtížně získávají práci a mají problémy financovat svůj život. Na úhradu svého dluhu vůči českému vězeňství tak nemají prostředky. Byla by proto vhodná diferenciací vězňů podle příjmu. Vězeňská služba ČR by podle příjmů dotčené osoby a jejího majetku stanovila výši poplatku za věznění. Vězni by tak platili svůj pobyt ve věznici dle svých materiálních prostředků. Dříve jsem se v textu zmínila o návrhu na navýšení tohoto poplatku, který by se pohyboval od 2 do 4 tisíc Kč. Přece jen bych v návrhu na diferencovanou platbu vězeňského poplatku horní hranici navýšila až na 8 tisíc Kč. Služby (jídlo, volnočasové aktivity, kvalita ubytování) by ale zůstaly pro všech-

ny neměnné, popřípadě by se odlišovaly jen v nepatrných detailech. Díky této diferenciaci by se lépe dařilo vypořádat se s nehrazením pohledávek. U bohatších vězňů by byla určitá míra jistoty, že na hrazení těchto částek penězi disponují. Tímto otevírám filozofickou otázku spravedlnosti, o které bychom mohli diskutovat dlouhé hodiny. Nicméně my chceme vyřešit finanční situaci této instituce, tudíž diskuzi nechám na čtenářích, mou odpověď je motto této práce.

Vysoké pohledávky ale Vězeňská služba ČR eviduje také vůči ostatním osobám. Na těchto pohledávkách se vysokým procentem podílí pohledávky za firmami, které špatně odvedly práci na veřejné zakázce zadané Vězeňskou službou ČR. Tyto peníze již nemusí být vymahatelné, pokud se dotyčná firma ocitne v konkurzu či exekuci. Konkurzní řízení může trvat dlouhá léta a peníze věřitelů již nemusejí spatřit svého právoplatného majitele. Oblast veřejných zakázek je stále v České republice velmi problematickým tématem. Zejména protože nevíme přesně, zda firma, která zakázku má za úkol vypracovat, skutečně je solventní a dokáže dostát svému slovu. Vězeňská služba ČR velmi nerada vzpomíná na onen překérní případ s rušičkami mobilních telefonů od firmy pb mont, s.r.o. A na firmy dlužící peníze za špatně provedené práce nemyslí také s přílišným nadšením. Pro organizaci veřejné správy vyhlášenou veřejnou zakázku by tak byla přínosnou možností prověřit si soutěžitele. Jde o nakládání s veřejnými prostředky, které by měly být určeny na veřejný prospěch, proto by veřejná instituce měla mít možnost ověřit si údaje o vítězi daného řízení. Tato organizace by měla mít přístup i účetním informacím daného subjektu i příležitost ověřit si fyzicky výsledky jeho předchozí práce (ne pouze na základě doporučení). Odborná veřejnost by také přivítala rozsáhlejší prezentaci vypsaných výběrových řízení v případech, kdy je nemusíme vést v utajovaném režimu. Měla by mít i možnost zpětné vazby.

6.1.4 Fondy EU

Pro Českou republiku jako člena Evropské unie se nabízí další eventualita, jak financovat některé projekty. O kohezní politice jsem již hovořila v jedné z předchozích kapitol v praktické části. V současném programovém období Vězeňská služba jen omezeně čerpala tyto finanční prostředky. Žádný z operačních programů také nebyl přímo zacílen na tuto oblast národního hospodářství. Ani Ministerstvo spravedlnosti v postavení nadřízeného orgánu této organizace nefungovalo jako řídicí orgán pro žádný z operačních programů. V rámci kohezní politiky končí programovací období 2007 – 2013 posledního prosince letošního roku. Mnoho peněžních prostředků je již vyplaceno a certifikováno, proto již

nezbývá mnoho prostoru pro spuštění nějakého dlouhodobého projektu v oblasti vězeňství. Již v roce 2010 byla představena nová vize politiky hospodářské a sociální soudržnosti v dokumentu Strategie Evropa 2020. Zde byly vytyčeny hlavní cíle pro další programovací období. Podle tohoto dokumentu již Česká republika zpracovala některé kvantifikované národní hlavní cíle a podcíle. Nebudu se zde rozepisovat o všech, ale zaměřím se na ty cíle, v rámci nichž by mohli být financované projekty Vězeňské služby ČR.

Rozsáhlá oblast, na kterou se hodlá Evropská unie zaměřit, je zaměstnanost občanů. České dílčí cíle pro tuto sféru je dosáhnout míry zaměstnanosti žen 65%, míry zaměstnanosti starších pracovníků 55%, snížení míry nezaměstnanosti mladých osob o třetinu oproti roku 2010, snížit míru nezaměstnanosti osob s nízkou kvalifikací (o čtvrtinu oproti roku 2010). Další sférou zájmu jsou investice do výzkumu a vývoje, které by měly být 2,7% HDP země. Z oblasti ekologie se dostává ke slovu důraz na zvyšování energetické účinnosti, kdy by mělo dojít k úspoře spotřeby primárních energetických zdrojů. V cíli vzdělávání by mělo dojít ke zvýšení poměru vysokoškolsky vzdělaných dospělých ve věku 30 až 35 let a zároveň snížení žáků předčasně opouštějících systém vzdělávání. Děti ukončujících předčasně své působení ve vzdělávacích zařízeních by mělo být 5,5%. Další oblast zájmu kohezní politiky je sociální začleňování a snižování chudoby o 15,3% oproti současnému stavu. V listopadu (konkrétně 28. listopadu) 2012 byl vládou schválen materiál „Dohoda o partnerství“. Tento rámcový dokument vypracovaný Ministerstvem pro místní rozvoj České republiky (dále jen „MMR“) nastiňuje, jaké operační programy jsou nachystány pro příští programovací období 2014 – 2020. V rámci cíle *Investice pro růst a zaměstnanost* by to měly být programy „Doprava“, „Integrovaný regionální operační program“, „Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost“, „Praha – pól růstu ČR“, „Technická pomoc“, „Výzkum, vývoj a vzdělání“, „Zaměstnanost“ a „Životní prostředí“. U všech těchto operačních programů jsou řídicími orgány ministerstva. Operační programy v rámci cíle *Evropská územní spolupráce* by měly být zachovány stejné jako v současném programovacím období. V rámci koležalility a jen mírné rivalility by politici mohli v součinnosti s administrativními pracovníky svých úřadů na základě dohody vypracovat výzvy, do kterých by se mohla přihlásit i Vězeňská služba ČR. V operačním programu Životní prostředí pak Vězeňská služba ČR může do budoucna čerpat peníze díky projektům odpovídajícím na výzvy o snižování energetické náročnosti. Spadá sem zateplování budov, následné snížení nákladů na vytápění a také využívání alternativních metod vytápění.

Pod operačním programem Výzkum, vývoj a vzdělání bychom mohli v rámci této instituce spustit aktivity na přetransformování Institutu vzdělávání Vězeňské služby ČR na penologický institut. Tato organizační jednotka se dosud stará o vzdělávání, výzkum, kontakt s odbornou veřejností mimo Vězeňskou službu ČR a vykonává i publikační činnost. Její přeměna na Penologický institut by okruh zájmu rozšířil, aniž by se vytratily její současné úkoly. Dále samozřejmě přichází v úvahu financování jednotlivých výzkumných akcí pomocí tohoto operačního programu. Dále by v oblasti vzdělávání mohli být spuštěny i projekty zaměřené na vzdělávání mladých vězňů. Mohlo by dojít k rozšíření vzdělávacích kurzů a tím i zvýšení uplatnitelnosti propuštěných mladých vězňů a jejich opětovné zařazení do společnosti.

Rozsáhlé využití peněžních prostředků nabízí Operační program Zaměstnanost, který by pomáhal naplňovat cíl zaměstnanosti. Vězeňská služba ČR by mohla v této oblasti využít svého podstavu na pracovních pozicích svých ženských zaměstnankyň a prostřednictvím budoucích výzev je dále vzdělávat a podporovat. Zaměstnanost odsouzených a obviněných bychom mohli také řešit i pomocí vytvoření dotovaných pracovních míst u soukromých subjektů. Dále bychom v rámci některé z budoucích výzev mohli pomocí evropských peněz rozšiřovat hospodářskou činnost věznic. Po propuštění z vězení by pak mohl propuštěné osoby převzít projekt, zaměřený na pomoc při uplatnění bývalých vězňů na trhu práce. Pomocí tohoto projektu by mohla být vytvořena dotovaná místa. Další podobou projektu by mohla být návratná finanční výpomoc při zahájení podnikání bývalého chovance vězeňského ústavu. Tím, že bychom bývalému vězni pomohli vyřešit jeho finanční situaci i do budoucna, pomohli bychom Vězeňské službě ČR i společnosti. Lidé, kteří by měli šanci vydělat poctivé peníze prací, by měli menší tendenci uklouznout na šikmé ploše. Navíc i vymahatelnost pohledávek by byla úspěšnější.

6.1.5 Nejen o financích

Teď se odkloním od řešení finanční stránky vězeňství a podívám se na zlepšování ostatních oblastí. Primární je efektivnější komunikace uvnitř i vně Vězeňské služby ČR. Na úseku správy i Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 (dále jen „Koncepce“) v souvislosti s touto institucí hovoří o možné regionalizaci. Došlo by tak k členění některých řídicích aktů dle regionů. Měli by být zachovány posty regionálních zástupců či ředitelů. Koncepce také předpokládá, že by v budoucnu mělo dojít k přeměně statutu jednotlivých věznic. Dnes je každá z nich organizační jednotkou Vězeňské služby ČR.

V budoucnosti by měli být již přímo organizačními složkami státu. (Koncepce, 2005) Dle mého názoru by se současný stav měl zachovat. Při přeměně na organizační složky státu by mohla vzrůst administrativní náročnost jednotlivých věznic, změnilo by se postavení věznic a upozadila role Generálního ředitelství. Již delší čas jsem nehovořila o justiční strážci. I tato složka by dle Koncepce měla zaznamenat změny. V současnosti je justiční stráž organizačně navázána na jednotlivé věznice. Krokem kupředu by mělo být zavedení modelu organizační struktury justiční stráže dle územního členění soudů a státních zastupitelství. Navíc by mělo dojít k redukci této složky Vězeňské služby ČR. Bezpečnost v objektech soudů a státních zastupitelství by dle Koncepce měly nově zajišťovat subjekty ze soukromého sektoru. (Koncepce, 2005) Tato problematika je uchopitelná ze dvou pohledů. Jistá je úspora mzdových prostředků na platy příslušníků justiční stráže. Propuštění příslušníci justiční stráže by mohli nalézt uplatnění v soukromých bezpečnostních agenturách. Tyto agentury by díky své technologické základně zvládaly strážení dotčených objektů lépe než veřejná instituce. Rizikem je možnost, že služby těchto agentur budou pro český stát předražené. V konečném důsledku by tak na bezpečnost platila republika více než v současném stavu, kdy máme složku justiční stráže. Samozřejmě Vězeňská služba ČR by tak nemusela tuto složku financovat, celá jedna agenda by pro tuto instituci zanikla. V případě zachování justiční stráže a souběžného vyššího zapojení soukromých bezpečnostních agentur do ochrany budov soudů a státních zastupitelství by došlo k redukci této složky. I tak by snížení počtu příslušníků justiční stráže znamenalo pro Vězeňskou službu ČR snížení počtu zaměstnanců i výdajů na platy příslušníků. Důraz klade Koncepce též na celkové zapojení soukromého sektoru do vězeňství. Je tedy otázkou času, kdy se budeme setkávat se soukromými věznicemi. Opět tady nastává prostor pro diskuzi o financování této oblasti a efektivitě zamýšleného kroku. Soukromý sektor stojí a padá na tržním principu. Vězeňská služba ČR končí každoročně v záporných číslech. Její příjmy jsou sedmkrát nižší než výdaje na její zajištění. Zaměstnávání vězňů je obtížné. Vězeňství v soukromém sektoru by tak často muselo být podporováno státem. Existuje zde možnost, že by kontrola ze strany odpovědných státních orgánů byla nižší, než je tomu dnes. Zvyšuje se riziko korupce ze strany firem, které by chtěly provozovat věznice. Také je zde nebezpečí, že budou zaměstnávat nekvalifikované zaměstnance. Vstup soukromého sektoru do oblasti vězeňství bych spíše viděla v případě zavedení tzv. pracovních farem, které by mohly zajišťovat soukromé společnosti ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR. Zapojení soukromých organiza-

cí lze uplatnit i u podmíněných trestů odnětí svobody, či při výkonu alternativních trestů. Zde by mohli na vězně dohlížet i soukromé bezpečnostní agentury.

V rámci působení na obyvatelstvo Koncepce klade důraz na zachování a rozšíření preventivně-výchovných programů. Dále by se měla zachovat a případně doplnit a zdokonalit aktivita v oblasti zaměstnávání vězňů (této problematice jsem se již v návrhové části práce věnovala), vzdělávacích aktivit, speciálně výchovných aktivit a zájmových aktivit. (Koncepce, 2005) Dle mého názoru je zde možnost financování těchto aktivit prostřednictvím budoucích operačních programů v rámci kohezní politiky. Organizace by také měla dbát na vytváření vnějších vztahů a vazeb jednotlivých vězňů. Chovanci věznic podléhají vnější a vnitřní diferenciaci. Vnější diferenciaci provádí soudy rozřazením vězňů do čtyř typů věznic, vnitřní pak sama vězeňská služba na základě zpráv o odsouzených. Ze zahraničí by naše vězeňství mělo přejmout systém klasifikace odsouzených. Od konceptu komplexních zpráv bychom se tak měli přesunout ke konceptu posuzování rizik a potřeb. (Koncepce, 2005) Dle mého názoru je jednoznačně individuální přístup ke každému z vězňů krokem, kterého by se VS ČR neměla do budoucna bát a provést jej.

Stav některých českých věznic přímo nutí otevřít diskuzi o jejich modernizaci. Mělo by jít o moderně vybavené stavby, které zajišťují důstojný výkon trestu odnětí svobody či výkon vazby. Mimochodem právě vybavení vazebních věznic je v kritičtějším stavu než je tomu u věznic pro výkon trestu. (Koncepce, 2005) Modernizace by znamenala zapojení více techniky, což přinese zpočátku vyšší finanční zátěž, ale zároveň i budoucí úsporu. Zvýší se také nároky na technické znalosti zaměstnanců Vězeňské služby ČR. Pro trh práce pak může modernizace věznic znamenat příliv nezaměstnaných příslušníků této organizace. Ne ale nutně. Protože i technicky vyspělá věznice stále potřebuje personální zajištění. Tímto se dostávám k problematice personálního zajištění Vězeňské služby ČR. V jedné z předcházejících kapitol jste si mohli přečíst některé kauzy, které se dotýkají jejích příslušníků či občanských zaměstnanců. Zabránit korupci je bojem s větrnými mlýny. Nabízí se zvýšení platů. Nicméně na tento krok není připraven státní rozpočet, který by dostal rozsáhlý infarkt z navýšení výdajů na vězeňství. I pokud by se podařilo vyšetřit peníze navíc na platy zaměstnanců, není zaručen zánik korupce. I s vyšším platem by pro člověka přivýdělek za určité nezákonné služby zůstal lákadlem. Navýšení platů (kupříkladu na úroveň průměrného platu v České republice) by tak mělo být doprovázeno i hrozbou tvrdého kázeňského potrestání v případě porušení vězeňského řádu či legislativy. Jen důsledné vzory v lidech mohou vyvolat chuť je následovat, proto by bylo potřeba dodržování

předpisů zejména v řadách vedení organizace. Tedy i potrestání v případě prohřešku. Protože dnes existuje roztržitost v řádech věznic, mělo by se v této oblasti postupovat koncepčně podle jednoho vězeňského řádu závazného pro všechny organizační jednotky. V tomto směru by pak byl nastolen kompaktní a výrazně stručnější systém. Sankce za porušení tohoto řádu (propašování zakázaných věcí do věznice za úplaty, zneužití pravomocí apod.) by bylo trestáno bez ohledu na místo působení stejným způsobem.

Ve vztahu k vězňům by mělo dojít k postoji, který bude obsahovat vyváženě složky jako tzv. modelu kontroly, tak i modelu vyjednávání. (Liebling, 2004). První model nese motto „Kontrola, bezpečnost, dozor“, druhý se charakterizuje jako „Výběr, odpovědnost, úcta k sobě samému“. Měla by tak být skloubena účinnost systému se zachováním autority za měšťnanců Vězeňské služby. Měl by být kladen důraz na zásadovost a formální vztahy ve světě za mřížemi. Druhý model je „měkčí“, liberálnější ve vztahu k vězňům. Klade důraz na podporu vězňů, jejich participaci, posilování vědomí odpovědnosti a možnosti volby, flexibilitu. Dle mého názoru musíme najít onu velmi tenkou hranici, kdy použít který model. Pokud zvolíme příliš tvrdé zacházení s vězni, dočkáme se negativní reakce, nepokojů, vzpour. Naopak bude-li zvolen nepřiměřeně liberální postoj, ztratí trest svou funkci a může dojít opět k nepokojům vězňů, protože budou tzv. rozmazlení. Některé skupiny vězňů pak mohou jemné zacházení chápat jako znak zbabělosti a neschopnosti.

Závěrem se ještě zmíním o mediálním obraze Vězeňské služby ČR. Organizace by se měla snažit o navázání lepší komunikace s veřejností. Společnost by se tak dozvěděla více informací o činnosti Vězeňské služby ČR a mohla by získat i kladný vztah k této organizaci. O jednotlivých kauzách se totiž dozvídáme zpravidla z úst mluvčí Generální inspekce bezpečnostních sborů a v podání médií se pak image VS ČR celkově zhoršuje. Vězeňská služba samotná se zdržuje komentářů, které by ji mohly ukázat v lepším světle. Pokud by se v médiích znovu objevila kauza některého zaměstnance, měla by se organizace snažit o vysvětlení a zdůvodnění situace. Veřejnost by se měla dozvědět o postoji Vězeňské služby ČR k danému případu. Mělo by být známo, zda byl daný člověk za svůj čin potrestán a jak. V takto velké organizaci nezajistíte, že v ní budou pracovat jen slušní a spořádaní lidé. Proto je nutné dát vědět běžnému člověku, že osoba, která se provinila, bude potrestána, že její chování není tolerováno a vedením jej nepřechází mávnutím ruky. O veškeré své činnosti by pak mohla komunikovat i s návštěvníky nejrůznějších sportovních akcí, které pořádá, nebo kterých se zúčastňují její členové. Nabízí se i možnost prezentace například na mezinárodní konferenci v Kroměříži.

ZÁVĚR

Nadpis kapitoly vám prozradil, že jste dospěli ke konci mé práce. Na jejím začátku jsem nastínila směřování, otázky a stanovený cíl práce. Dovolila jsem si vás vzít na krátkou exkurzi do světa trestů, který s dominancí spravuje Vězeňská služba České republiky. Kontrolu nad její činností drží Ministerstvo spravedlnosti České republiky, s jehož ministry a jejich častým odcházením jsem vás seznámila. V rámci organizační hierarchie Vězeňskou službu dirigentsky řídí generální ředitel jmenovaný ministrem spravedlnosti. Celá instituce se realizuje v třiceti pěti věznicích, jednom Generálním ředitelství, středním odborném učilišti a Institutu vzdělávání. Samozřejmě jsem narazila na problematiku amnestií udělených prezidentem republiky na začátku ledna letošního roku. Před amnestií hlásily věznice plně obsazený až přelidněný stav. Mým zájmem tedy bylo zjistit, jak se úbytek vězňů projevil, zda již má každý svůj určený prostor k životu. (Připomínám, že podle standardu by měl vězeň mít alespoň 4 m², abychom hovořili o humánním způsobu zacházení.) Propouštění vězňů v důsledku amnestie nebyl po celém území rovnoměrný, v některých případech stále přetrvává přeplněnost věznic, kterou musí Vězeňská služba řešit přesouváním vězňů do jiných ústavů. I přes vyhlášenou amnestii jsem si dovolila nabídnout již v této části práce návrhy na řešení přeplněnosti věznic, se kterou jsme se dlouhodobě vypořádávali. Zjistila jsem, že v oblasti vězeňství sice Vězeňská služba stále dominuje, ale má i nového pomocníka a partnera v osobě Probační a mediační služby České republiky. Tato instituce zajišťuje výkon alternativních trestů, které by v budoucnosti měli být soudci ukládány ve větší míře než je tomu doposud. Zejména je zajímavým tématem domácí vězení, které by Vězeňské službě ušetřilo několik milionů z rozpočtu ročně. V současnosti jsme ve fázi zajišťování elektronických monitorovacích náramků, které jsou k výkonu tohoto trestu nutné a nahradí současné nedostačující namátkové kontroly.

Mezinárodní organizace nás občas kritizují za vysoký počet vězňů, proto jsem si připravila i porovnání České republiky se mnou vybranými zeměmi. Na tomto porovnání se ale zobrazila i ochota poskytovat mezinárodním penologickým institucím informace o stavu vězeňství. Náš stát tak v tomto porovnání neskončil úplně špatně. Navíc České republice pomohla i amnestie prezidenta republiky, kdy se počet vězňů na 100 000 obyvatel snížil z 219 na číslo 154. Nicméně pořád zaostáváme například za Islandem (47 vězňů na 100 000 obyvatel), Norskem (60 vězňů na 100 000 obyvatel), Malajsií (126 vězňů na 100 000 obyvatel) a Velkou Británií (148 vězňů na 100 000 obyvatel).

Nahlédla jsem do finanční kuchyně Vězeňské služby a rozprostřela jsem si menu za minulé roky, abych zjistila, v jakých částkách se výdaje této instituce pohybují. Potvrdila jsem si tak, že v čistě tržní ekonomice by Vězeňská služba jako soukromý subjekt již dávno zkrachovala. Za rok 2012 se podařilo instituce výdaje udržet pod hranicí 8 mld. Kč, zatímco příjmy překročily 1 mld. Kč. Velmi diskutovaným tématem je zaměstnávání vězňů, neboli spíše odsouzených. Obvinění mají možnost sami požádat o zařazení do práce, to se ale nestává. Průměrně pracuje přitom necelá polovina všech vězňů. Míra zaměstnanosti odsouzených, která se počítá k vězňům vedených v evidenci zaměstnávání, v roce 2012 dosáhla 58,83%. Zjistila jsem, že jsou do ní započítáni i vězni studující a zařazení do terapeutických skupin. Reálně bylo v roce 2011, kdy míra zaměstnanosti odsouzených činila 59,63%, zaměstnáno 9630 vězňů (41,93% celkové průměrné vězeňské populace za daný rok). Průměrná měsíční odměna za práci byla průměrně 3 639 Kč. Tato částka je pak dle určených procent rozdělována hlavně na úhradu nákladů na věznění, pokrytí úhrad na zajištění nezabezpečených dětí a další úhrady. Za pobyt ve vězení přitom vězni dle svých možností platí maximálně částku 1 500 Kč měsíčně.

Jako součást Evropské unie mohou organizace ze soukromého i veřejného sektoru čerpat finance z jejích fondů. Proto mě zajímalo, jestli Vězeňská služba připravila a realizovala projekty v rámci kohezní politiky. Tato instituce skutečně realizovala čtyři projekty v rámci výzvy Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Bohužel bližší než oficiální informace dostupné na internetových stránkách instituce jsem nezjistila, ač jsem kontaktovala projektovou manažerku.

Každá veřejná organizace je podrobena přísné kritice ze strany veřejnosti. Při provinění veřejných činitelů nejenže vypočítáváme ztrátu ve vyšších částkách, ale především ztrácíme důvěru v samotnou instituci a stát. V souvislosti s Vězeňskou službou ČR a jejími zaměstnanci jsme se za poslední dobu přitom setkali s několika případy vrhajícími negativní stín na instituci. Nejprve jsem se zaměřila na vývoj počtu zaměstnanců a jejich složení a poté se přesunula k jednotlivým kauzám.

Následně jsem si zopakovala slovenštinu a informovala se o současné situaci Zboru väzenskej a justičnej stráže. I u něj mě zajímal finanční pohled na slovenské věznění a způsob, jakým se naši slovenští sousedé vypořádávají se zaměstnáváním vězňů. Zbor chce práci svých vězňů „prodat“, proto seznamuje veřejnost s výsledky jejich činnosti a nabízí možnost spolupráce. V čemž vidím oproti české realitě výhodu. Vězeňská služba se snaží oslo-

vovat vytipované soukromé subjekty a přivést je k myšlence spolupráce. Zbor rozšiřuje tuto skupinu potenciálních zaměstnavatelů vězňů i o subjekty, které si prohlédnou jeho internetové stránky.

Po této malé exkurzi za hranice naší republiky jsem si pro vás připravila možnosti, jako zlepšit nejen finanční situaci Vězeňské služby. Nabídla jsem několik dílčích možností, protože jen jedna by situaci nezlepšila. Navíc, vězeňství nesleduje jen cíl v oblasti snížení financí, hlavní je zde nutnost zajistit bezpečnost. Proto by bylo i v rámci postupné změny z retributivní na restorativní funkci našeho vězeňství dobré změnit celkový pohled na vězeňství. Posílit především onu diskutovanou zaměstnanost vězňů. Možnou přeměnu vězení na zařízení, kde si pod dohledem odborníků lidé uvědomují hodnotu života a snaží se jej změnit k lepšímu. Vězení by mělo nabídnout možnost uplatnění člověku, který chyboval a který se chce napravit. Z minulé věty vyplívá, že vězeňství bude mít stále i retributivní funkci, protože zde budou i nadále existovat nenapravitelní recidivisté a vězni doživotní a potřeba ochraňovat společnost před jejich působením.

Ano, vězení je důležité, i když si to mnozí lidé odmítají přiznat. Pokud bychom neměli vězení, museli bychom přečiny proti zákonu či dokonce etice trestat jiným způsobem. Přitom návrat k fyzickým trestům by představoval opětovné zavedení pořádku z dob středověku. Tím by se lidstvo vrátilo do bludného kruhu. Nabízí se tedy možnost neudělovat sankce, pouze nastolit pravidla a nechat společnost, aby je sama zachovávala v rámci svého čistého svědomí. Bohužel v naší společnosti platí, že pokud za porušení pravidla nestihne viníka trest, stane se porušování tohoto pravidla jakousi společenskou zvyklostí. Bez trestu bychom se mohli navzájem zabíjet podle libosti a lidstvo by moc daleko ve své evoluci nedošlo. Proto i Vězeňská služba České republiky bude mít i se svým schodkovým rozpočtem místo v národním hospodářství, je ale jen na ní, jak bude dále svoji oblast působnosti vést a jak se bude prezentovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČESKO. *PMS: Probační a mediační služba České republiky* [online]. pmscr.cz, ©2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/>
- [2] ČESKO. *Vězeňská služba České republiky*. [online]. Vězeňská služba České republiky, ©2012 [cit. 2013-01-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/>
- [3] ČESKO. Nařízení vlády č. 365 ze dne 22. prosince 1999 o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 112. Dostupné z: http://www.sbcr.cz/cgi-bin/khm.cgi?typ=1&page=khq:SB1999/36599A04_000.HTM&soubor=NA%D8%CDZEN%20365%201999%20&platne=4&druh=0&oblastv=6&indexcis=1
- [4] ČESKO. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (Listina základních práv a svobod). In: *Úplné znění*. 2011. Ostrava: Sagit. ISBN 978-80-7208-808-9.
- [5] ČESKO. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Úplné znění*. 2011. Ostrava: Sagit. ISBN 978-80-7208-808-9.
- [6] ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 93 ze dne 21. února 2001 o hospodářské činnosti Vězeňské služby České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 36. Dostupné z: http://www.sbcr.cz/cgi-bin/khm.cgi?typ=1&page=khq:SB2001/093A1A01_000.HTM&soubor=VYHL%C1%8AK%2093%202001%20&platne=4&druh=0&oblastv=6&indexcis=1
- [7] ČESKO. Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *Bezpečnostní sbory*. 2009. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-133-8.
- [8] ČESKO. Zákon č. 293 ze dne 10. listopadu 1993 o výkonu vazby. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 74. Dostupné z: http://www.sbcr.cz/cgi-bin/khm.cgi?typ=1&page=khq:SB1993/29393A09_000.HTM&soubor=Z%C1KON%20293%201993%20&platne=4&druh=0&oblastv=6&indexcis=1
- [9] ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58. Dostupné z: <http://www.sbcr.cz/cgi->

- [bin/khm.cgi?typ=1&page=khq:SB1999/16999A15_000.HTM&soubor=Z%C1KON*%20169*%201999*%20&platne=4&druh=0&oblastv=6&indexcis=1](http://www.sbcz.cz/cgi-bin/khm.cgi?typ=1&page=khq:SB1999/16999A15_000.HTM&soubor=Z%C1KON*%20169*%201999*%20&platne=4&druh=0&oblastv=6&indexcis=1)
- [10] ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 27. června 2000 o rozpočtových pravidlech a o změně některých zákonů (rozpočtová pravidla). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 65. Dostupné z: http://www.sbcz.cz/cgi-bin/khm.cgi?typ=1&page=khq:SB2000/218A0A39_000.HTM&soubor=Z%C1KON*%20218*%202000*%20&platne=4&druh=0&oblastv=6&indexcis=1
- [11] ČESKO. Zákon č. 361 ze dne 23. září 2003 o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 121. Dostupné z: http://www.sbcz.cz/cgi-bin/khm.cgi?typ=1&page=khq:SB2003/361A3A15_000.HTM&soubor=Z%C1KON*%20361*%202003*%20&platne=4&druh=0&oblastv=6&indexcis=1
- [12] ČESKO. Zákon č. 129 ze dne 19. března 2008. O výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 41. Dostupné z: http://www.sbcz.cz/cgi-bin/khm.cgi?typ=1&page=khm:SSBCA8/SBCA8041.HTM;ca129_2008_00
- [13] DIANIŠKA, Gustáv a Tomáš STRÉMY, 2009. *Introduction to Criminology*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-218-9.
- [14] DLOUHÁ, Petra. S trestanci držíme basu! Ročně za ně dáme osm miliard. Co si o tom myslíte? *Peníze.cz*. [online]. Mar 29, 2012 [cit. 2012-09-30]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/statni-rozpocet/233756-s-trestanci-drzime-basu!-rocne-za-nedame-osm-miliard-co-si-o-tom-myslite>
- [15] DOHNAL, Petr. Interview. In: *Impulsy Václava Moravce*. Radio, Impuls, 8. ledna 2013, 18:20.
- [16] EVROPA. Doporučení Rec (2006) 2 ze dne 11. ledna 2006 Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům. *Evropská vězeňská pravidla*. [online]. Feb 1, 2010, čas [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/EPR/Evropska_vezenska_pravidla_2006.pdf
- [17] FÁBRY, Anton, 2009. *Pénologia*. Bratislava: EUROKÓDEX. ISBN: 978-80-89447-01-5.

- [18] FAZEL, Seena et al., 2011. Prison suicide in 12 countries: an ecological study of 861 suicides during 2003-2007. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 46, 3, pp. 191-195. [online databáze]. Feb 7, 2010 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com.proxy.k.utb.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=03186715-66de-48d5-87c9-6b05022d3a7a%40sessionmgr110&hid=114>
- [19] HRADILEK, Ludvík. Místo 4 typů věznic jen 2, plánuje ministr Pavel Blažek. *ČTK*. [online]. Jul 8, 2012, 2:31 pm [cit. 2013-01-29]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=750881>
- [20] ICPS. International Centre for Prison Studies. [online]. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.prisonstudies.org/>
- [21] JEDLIČKA, Miloslav. Věznice Leopoldov – Slovensko. *Kriminalistika*. [online]. Mar 15, 2013 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.kriminalistika.eu/muzeumzla/leopoldov/leopoldov.html>
- [22] KLANG, Mikuláš. Bachař s komplicem přinutili násilím muže podepsat směnku na sto tisíc. *MF Dnes*. [online]. Feb 5, 2013, 4:11 pm [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: http://praha.idnes.cz/zasah-gibs-kvuli-loupezi-a-vydirani-d6x-/praha-zpravy.aspx?c=A130305_155102_praha-zpravy_klm
- [23] KNĚZŮ, Jakub. Pokračuje šetření smrti brutálního vraha. *CAROLINA*. [online]. Apr 21, 1995 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://carolina.cuni.cz/archive-cs/Carolina-C-No-156.txt>
- [24] KODĚRA, Petr. Dva měsíce a věznicím dojdou peníze na topení a jídlo pro vězně. Chtějí miliardu navíc. *Hospodářské noviny*. [online]. Feb 30, 2012, 2:33 pm [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-55234150-dva-mesice-a-veznicim-dojdou-penize-na-topeni-a-jidlo-pro-vezne-chteji-miliardu-navic>
- [25] KONCEPCE. Koncepce českého vězeňství do roku 2015. [online]. Sep 21, 2005 [cit. 2013-03-22]. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_do-roku_2015.pdf
- [26] LIEBLING, Alison, 2004. *Prisons and their moral performance: a study of values, quality, and prison life*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-927122-1.
- [27] MALÁ, Drahomíra, 2003. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM. ISBN 80-7323-062-3.

- [28] MALÁ, Drahomíra, 2009. *Vězeňství po česku II aneb Jak to Kula ve vězeňství koulí*. Blansko: DUHA Press. ISBN 978-80-87061-36-7.
- [29] MAREK, Lukáš. Ve věznici se oběsila žena, která podle policie utloukla manžela polenem. *MF Dnes*. [online]. Feb 22, 2013, 11:16 am[cit. 2013-03-22]. Dostupné z: http://budejovice.idnes.cz/obesila-se-ve-veznici-055-/budejovice-zpravy.aspx?c=A130222_101935_budejovice-zpravy_khr
- [30] PLAČEK, Michal, 2011. *Koncepce strategického controllingu ve Vězeňské službě ČR*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing. ISBN 978-80-7418-094-1.
- [31] SLOVENSKO. Zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže z 5. decembra 2000. In: *Zbierka zákonov Slovenskej Republiky*. 2001, částka 2. Dostupné z: http://www.zbierka.sk/sk/vyhľadavanie?filter_sent=1&filter_predpis_aspi_id=4%2F2001+Z.z.&q=
- [32] SLOVENSKO. *Zbor väzenskej a justičnej stráže*. [online]. Zbor Vazenskej a justičnej stráže Slovenskej Republiky, ©2008 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://www.zvjs.sk/>
- [33] ŠŤASTNÝ, Jiří. Katarský princ byl ve vězení správně, vyšetřování Němce vážne u žalobců. *MF Dnes*. [online]. Jan 19, 2012, 1:22 pm[cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/katarsky-princ-byl-ve-vezeni-spravne-vysetrovani-nemce-vazne-u-zalobcu-1n5-/krimi.aspx?c=A120119_130412_krimi_js
- [34] TRONÍČEK, Jakub. Zátah na Mírově: dozorcí fungovali jako dealeri anabolik. *Právo*. [online]. Feb 26, 2013, 2:55 pm[cit. 2013-02-26]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/294421-zatah-na-mirove-dozorci-fungovali-jako-dealeri-anabolik.html>
- [35] TŘEČEK, Čeněk. Inspekce obvinila tři dozorce ze zbití a oloupení mladíka v restauraci. *MF Dnes*. [online]. Feb 21, 2013, 4:25 pm[cit. 2013-02-22]. Dostupné z: http://praha.idnes.cz/trojice-dozorcu-zbila-a-oloupila-mladika-na-strizkove-pfs-/praha-zpravy.aspx?c=A130221_161153_praha-zpravy_cen
- [36] VACA, Jan. Bývalý ministr Němec provolal za měsíc 130 tisíc. *MF Dnes*. [online]. Oct 26, 2006, 3 am[cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/byvaly-ministr-nemec-provolal-za-mesic-130-tisic-flu-/domaci.aspx?c=A061025_221828_domaci_ad
- [37] VACULÍK, Radim. Policie stíhá bývalého šéfa vězeňské služby a Pospíšilova ex-náměstka. *Právo*. [online]. Feb 29, 2012, 6:21 am[cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/krimi/260424-policie-stiha-byvaleho-sefa-vezenske-sluzby-a-pospisilova-exnamestka.html>

- [38] VACULÍK, Radim. Ostravští bachaři odkláněli tuny mědi do sběren, vydělali prý milióny. *Právo*. [online]. Nov 25, 2012, 12:07 pm[cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/285771-ostravsti-bachari-odklaneli-tuny-medi-do-sberen-vydelali-pry-miliony.html>
- [39] VÍTKOVÁ, Kateřina. Velká noční razie ve valdické věznici odhalila podezřelé předměty. *MF Dnes*. [online]. Nov 8, 2012, 10:47 am[cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/razie-ve-veznici-ve-valdicich-djo-/krimi.aspx?c=A121108_090145_hradec-zpravy_kvi
- [40] WERNER, Lukáš. Inspekce zadržela kvůli úniku Rathových fotek dva členě Vězeňské služby. *MF Dnes*. [online]. Jun 10, 2012, 6:08 pm[cit. 2013-03-11]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/unik-fotografii-v-kauze-rath-dgn-/krimi.aspx?c=A120610_173103_krimi_wlk

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ACA	American Correctional Association (Americká vězeňská asociace)
ESF	Evropský sociální fond
ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj
GIBS	Generální inspekce bezpečnostních sborů
ICPA	International Corrections and Prison Association (Mezinárodní sdružení nápravných a vězeňských zařízení)
ICPS	The International Centre for Prison Studies
Koncepce	Koncepce rozvoje českého vězenství do roku 2015
Listina	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
Ministerstvo spravedlnosti	Ministerstvo spravedlnosti České republiky
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
Nařízení č. 365/1999 Sb.	nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody
NDS	National Directorate of Security (afghánská kontrarozvědka)
OP LZZ	Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
OP ŽP	Operační program Životní prostředí
OSN	Organizace spojených národů
PMS ČR	Probační a mediační služba České republiky
Standardy	Minimální standardní pravidla zacházení s vězňnými osobami (dokument vydaný 1955, schválený 1957 Organizací spojených národů)
Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Vězeňská služba	Vězeňská služba České republiky
VS ČR	Vězeňská služba České republiky
Vyhláška č. 93/2001 Sb.	Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 93/2001 Sb., o hospodářské činnosti Vězeňské služby České republiky
Zákon č. 4/2001 Z. z.	Zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže, v znení neskorších predpisov
Zákon č. 169/1999 Sb.	Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů
Zákon č. 129/2008 Sb.	Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů
Zákon č. 218/2000 Sb.	Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 361/2003 Sb.	Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů
Zákon č. 555/1992 Sb.	Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zbor	Zbor väzenskej a justičnej stráže

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Obrázek 1: Organizační struktura Vězeňské služby ČR.....	40
Graf 1: Průměrný počet vězňů v letech 1998 – 2012.....	57
Graf 2: Vývoj celkových příjmů a výdajů v letech 2000 – 2012.....	78
Graf 3: Vývoj příjmů a výdajů na provoz věznic za období 2000 – 2010.....	80
Graf 4: Vývoj zaměstnanosti odsouzených od roku 2000.....	85
Graf 5: Vývoj počtu zaměstnanců (stanovený i skutečný) v letech 2000 až 2012.....	94
Graf 6: Vývoj počtu příslušníků vězeňské stráže, justiční stráže a občanských zaměstnanců v letech 2003 až 2012.....	95
Graf 7: Průměrný počet vězňů na Slovensku v letech 2002 - 2011.....	104
Graf 8: Počet zaměstnanců Zboru v letech 2006 až 2011.....	107
Graf 9: Příjmy a výdaje Zboru v letech 2006-2011.....	107

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Ministři spravedlnosti ČR.....	45
Tabulka 2: Generální ředitelé Vězeňské služby ČR	48
Tabulka 3: Věznice v České republice.....	53
Tabulka 4: Typy věznic v České republice	55
Tabulka 5: Stav ve věznicích po prezidentské amnestii	58
Tabulka 6: Vazební věznice po udělení amnestie prezidenta republiky.....	60
Tabulka 7: Stav vězňů ve vybraných zemích	74
Tabulka 8: Výdaje na jednotlivé věznice.....	81
Tabulka 9: Hospodářská činnost za roky 2011 a 2012	83
Tabulka 10: Celkový počet vězňů vs. evidence zaměstnávání	86
Tabulka 11: Věznice na Slovensku	103
Tabulka 12: Kapacita slovenských věznic.....	105
Tabulka 13: Porovnání výdajů Zboru a Vězeňské služby ČR.....	108
Tabulka 14: Orientační nabídka výrobků slovenských vězňů.....	110
Tabulka 15: Zaměstnávání vězňů na Slovensku	110